

ACOLADA

3

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Asociația Societatea Literară Acolada
nr. 3 (198) martie 2024 (anul XVIII) 20 pagini

Director general: Radu Ulmeanu ~ Director: Gheorghe Grigurcu

Aurel Jiquidi

Gheorghe Grigurcu: *O personalitate de excepție*

Dumitru Augustin Doman: *Generația în oglinda retrovizoare*

C.D. Zeletin: *O carte de excepție privitoare la Ion Barbu (I)*

Tudorel Urian: *Mâinile lui Alex*

Simona-Grazia Dima: *Poezii*

Zenovie Cârlușea: *Un diplomat de carieră pe urmele europene ale lui Lucian Blaga*

Adrian Țion: *La miștocăreala limbajului*

Constantin Călin: *Momente din agende (5)*

Lucia Negoită: *Interviul Acoladei. Lidia Vianu (II)*

Magda Ursache: *Jogging prin mass-media. Păsători sau nepăsători?*

Isabela Vasiliu-Scraba: *„Luceafărul” într-o nouă hermeneutică*

Ștefan Ion Ghilimescu: *Creangă, norocul lui Maiorescu, sau viceversa?*

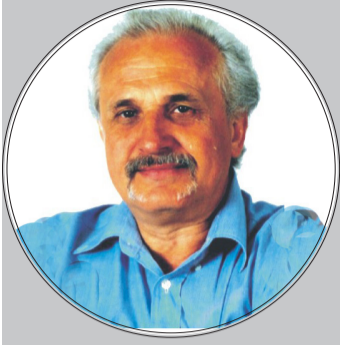
Mircea Popa: *Zenovie Cârlușea, Istoricul literar (II)*

Pavel Șușară: *Aurel Jiquidi: cărciuma și bordelul, fuga de sine și eșecul metafizic*

Daniel Marian: *Cărți*

Adrian Dinu Rachieru: *Canon și recitare*

Sondaje și realități

CCR a dat cale liberă hoției, validând legea inițiată de Ciucă-Ciolacu prin care evaziunea fiscală de până la un milion de euro nu se mai pedepsește cu pușcărie, cu condiția ca suma să fie restituită integral, împreună cu o mică penalizare. Cu alte cuvinte, furtul, desigur în cazul că este descoperit, e considerat doar o mică năzbâtie, statul român creditând astfel orice hoție până la nivelul respectiv. E încă o dovadă că trăim într-un stat evasimafiot, în care fapte de mare corupție și autorii acestora se bucură de ocrotire prin lege.

Între timp, ne îndatorăm în continuare cu miliarde de euro ori de câte ori e nevoie de o mărire de leafă în sectorul bugetar, pentru îndestularea clientelei politice. Taxele și impozitele cresc, mereu mai apărând câte o noutate în domeniu. Am citit undeva că românul plătește ca impozite pe venit 55% din suma totală, în timp ce în Franța acestea sunt de doar 25, respectiv 30%, în Germania. Ceea ce nu-i împiedică pe partenerii noștri de la Bruxelles să ne îndrume prietenește pe calea creșterii în continuare a acestora.

Situația politică nu este nici ea foarte promițătoare, în preajma alegerilor europarlamentare, comasate abuziv cu alegerile locale. Alianța toxică a partidelor de la guvernare se pregătește cu sârg pentru fraudare, cea mai eclatantă dovadă în această privință fiind decizia Biroului Electoral Central prin care se interzice participarea Dreptei Unite și a REPER la alegeri și la BEC, deschizând asrftel larg poarta pentru măsluirea semnificativă a rezultatelor votului. Din fericire, Înalta Curte de Casație și Justiție a respins această măsură, dar ne așteptăm în continuare la alte și alte surprize, de la care nici CCR nu se dă în lături. Mă întreb acum dacă există vreo diferență notabilă între situația din Rusia unde rezultatele oficiale l-au făcut câștigător pe Putin cu circa 90 de procente, când, de fapt, acesta n-ar fi

câștigat decât vreo 45, conform datelor opoziției. Dacă am fost instruiți ca la carte de marele frate din Răsărit de pe la funesta mișcare din 23 august 1944, învățăturile respective mai găsesc și astăzi destui adepți înflăcărați în rândurile reprezentanților politichiei românești în plin avânt.

De mișculațiile pesediste în materie nu prea suntem surprinși. Marea problemă este a PNL, partid cât de cât onorabil până să cadă în labele actualului locatar de la Cotroceni. S-au luptat ce s-au luptat liberalii (sau măcar o parte din ei) fie cu partidul nășit de Ion Iliescu, sub diversele nume pe care le-a tot schimbat până acum, fie cu Băsescu, împăratul din țara orbilor, primul care nu s-a dat la o parte când a fost vorba de fraudarea unor alegeri, inițiate tocmai de ambasada noastră de la Paris. Pentru a-l învinge pe Marinari, Crin Antonescu s-a văzut obligat să se încopcieze tocmai cu mirificul doctor Ponta, care n-a avut nicio problemă să-l lase în fundul gol, ruinându-i întreaga carieră politică, promițătoare până la un moment dat. De atunci, PNL a căzut definitiv sub vraja primarului de la Sibiu, care a făcut cu el tot ce-a vrut, readucându-l în final sub ascultarea PSD și a vrăjitorului Marcel Ciolacu. Toate aceste tribulații nu au avut cum să nu lase urme și răni în rândul electoratului fidel, din ce în ce mai scârbit de jocurile politice lipsite de orice rațiune, impuse de la Cotroceni.

Astăzi PNL se află cu totul la dispoziția magicianului ce tocmai a reușit, după câte se pare, să-și facă rost de o diplomă de bacalaureat, împreună cu certificatul de revoluționar într-un oraș în care n-a existat nici sămânță de revoluție, aceasta fiind o specialitate exclusivă a membrilor PSD. Sondajele cele mai binevoitoare nu reușesc să-l salte prea mult în preferințele alegătorilor, iar realitatea pare să fie mult mai sumbră decât o arată cifrele furnizate. De aici și disperarea celor două partide la putere de a umbla la cele mai nefericite metode pentru a înfrumuseța o dură realitate care se prevede la urne.

Ne putem întreba de pe acum căruia dintre cele două partide îi vom cânta prohodul.

Radu ULMEANU

Redacția și administrația:

Str. Ioan Slavici nr. 27

Satu Mare

Cod Poștal 440042

Fax: 0361806597

Tel.: 0770061240

On-line: www.editurapleiade.eu

(Revista Acolada în format PDF)

E-mail: acolada@editurapleiade.eu

xxx

Abonamentele se pot face direct, prin mandat poștal, la adresa redacției, abonații trimițând obligatoriu, în plus, o înștiințare (carte poștală) cu numele lor, suma plătită și perioada acoperită de abonament. Firmele pot vira costul abonamentului în contul S.C. Pleiade S.R.L. RO40INGB0000999901389619 deschis la ING Bank Satu Mare. Numai pentru instituțiile bugetare, costul abonamentului se virează în contul S.C. Pleiade S.R.L., RO34TREZ5465069XXX001050, la Trezoreria Satu Mare. Cod fiscal: RO 638425.

Costul unui abonament pe 1 an este 102 lei (sau 51 lei pe 6 luni etc.), acesta incluzând și taxele de expediere.

xxx

În virtutea respectării dreptului la opinie, redacția Acoladei publică o diversitate de opinii ale colaboratorilor, fără a-și asuma însă responsabilitatea pentru acestea.

Cuprins

Radu Ulmeanu: <i>Sondaje și realități</i> – p. 2
Gheorghe Grigurcu: <i>O personalitate de excepție</i> – p. 3
Dumitru Augustin Doman: <i>Generația în oglinda retrovizoare</i> – p. 3
Ștefan Lavu: <i>Comedia numelor (157)</i> – p. 3
C.D. Zeletin: <i>O carte de excepție privitoare la Ion Barbu</i> – p. 4
Tudorel Urian: <i>Mâinile lui Alex</i> – p. 4
Simona-Grazia Dima: <i>Poezii</i> – p. 5
Ionel Bota: <i>Frontierele fințiale și nisipurile mișcătoare ale poemului</i> – p. 6
Constantin Stancu: <i>Tema poetului: un război fără cai...</i> – p. 6
Zenovie Cârlegea: <i>Un diplomat de carieră pe urmele europene ale lui Lucian Blaga</i> – p. 7
Adrian Țion: <i>La miștocăreala limbajului</i> – p. 8
Florica Bud: <i>Oul de Unicorn</i> – p. 8
Constantin Călin: <i>Momente din agende (5)</i> – p. 9
Lucia Negoită: <i>Interviul „Acoladei”. Lidia Vianu (II)</i> – p. 10
Ștefan Drăgan: <i>Poezii</i> – p. 10
Magda Ursache: <i>Păsători sau nepăsători?</i> – p. 11
I.-V. Scraba: <i>„Luceafărul” într-o nouă hermeneutică: Despre „Un om mare” de M. Eliade</i> – p. 12
Șt. Ion Ghilimescu: <i>Creangă, norocul lui Maiorescu sau viceversa?</i> – p. 13
Mircea Popa: <i>Zenovie Cârlegea, istoricul literar (II)</i> – p. 14
Pavel Șușară: <i>Aurel Jiquidi: cărciuma și bordelul, fuga de sine și eșecul metafizic</i> – p. 15
George Dimitriu: <i>Explorând Delta Dunării (I) Copacul cu... cormorani</i> – p. 15
Daniel Marian: <i>Cărți</i> – p. 16
Ionel Bota: <i>Poezii</i> – p. 17
Maria Anastasiu: <i>Poezii</i> – p. 17
Robert Rainhard: <i>Poezii</i> – p. 17
Adrian Dinu Rachieru: <i>Canon și recitare</i> – p. 18
Olimpia Iacob: <i>Voci pe mapamond</i> – p. 19
Gheorghe Grigurcu: <i>„Senectutea cum o haină”</i> – p. 20

Acest număr este ilustrat cu lucrări de Aurel Jiquidi

Tehnoredactor: Gheorghe Paul-Trifu

ISSN 1843 - 5645

O personalitate de excepție

Virgil Ierunca a fost neîndoiios, alături de Monica Lovinescu, vârful conștiinței scrisului românesc din exil. Aidoma unui personaj biblic ce-și recunoaște greșeala spre a apuca pe calea dreptei credințe, a trecut de la o tinerețe „de stânga” la o fermă atitudine democratică, într-o epocă în care aceasta reclama o ipostază de combatant: „mi-am exprimat public, în presa din exil, toate păcatele din tinerețe. N-am fost înscris în Partidul Comunist, am fost un om de stânga, însă un om de stânga anarhic”.

N-am putea vorbi despre perioada exilului în cauză fără a ne referi imediat la Virgil Ierunca, n-am putea vorbi de Virgil Ierunca fără a-l vedea proiectat pe fundalul exilului ca un nume de primă mână. Întreaga sa existență reprezintă un sacrificiu adus exilului. Nu fără un recul al modestiei care-i reliefează autenticitatea: „Nu-mi recunosc o «biografie», ci doar conștiința unei existențe confruntată cu ceea ce îi transgresează neîntrerupt limitele: despărțirea de singurătate, nostalgia rânduielii, apelul la Lege pentru a istoriciza un fel de onoare a datoriei (nu vă speriați de cuvintele mari, fiindcă ele sunt expresia curuzului meu dobândit în urma unei alegeri – Corneille și nu Racine!), opțiune dată și așezată într-o normă personală: voința de ne-putere.” În chip expresiv criticul a supus exilul nostru unei analize cu rezultat apodictic. Aportul creator al reprezentanților săi e organic legat de ceea ce s-a produs, fie și în circumstanțe vitrege, între granițele țării comuniste: „Chiar și în vremile de restriște absolută m-am ridicat împotriva «confracților» de aici care, cu o semeție pe care nu știu unde o găsiseră, afirmam că «singura literatură se face în exil»”. Se cuvine să admitem fenomenul unui „dublu exil”, în perspectiva faptului că scriitorii cu o conștiință integră din țară se înscriau la rândul lor într-un „exil intern”. „Exilul extern” n-a fost scutit însă de o evoluție nefastă. Dacă inițial putea fi abordat precum un corp de o exemplară unitate de conștiință, la un moment dat s-a disipat între nume cu profil moral divers: „Pentru că din primii ani ai domniei lui Ceaușescu au apărut iscoadele, impresurătorii, colaboraționiștii. Or, mi-am dat seama – am scris-o negru pe alb – că adevărata rezistență începea de atunci. (...) Când Ceaușescu, sub pretextul naționalismului, se adresa exilului prin ademenire și corupție, o parte – e drept nesemnificativă – a căzut în cursă”. Cercetătorii ar putea aprofunda această criză a exilului pe care noi cei din țară nu conteneam a-l socoti exemplar în integralitate.

Nu i-a fost tocmai lesne lui Virgil Ierunca a se adapta vieții de refugiat în capitala Franței. Însemnările sale de jurnal consemnează stările de spirit ale unei solitudini nescutite de neajunsuri materiale, care nu mergea totuși până la o congruență cu resignarea: „Căldură înăbușitoare. În loc să mă răcoresc într-un parc – nu-mi mai dă mâna să intru într-o cafea – mă întorc din nou în mansarda mea în care s-a cuibărit – sunt sigur – arșița de pe toate acoperișurile Parisului. E atât de bine (!) să primești răul cu și mai răul din el. (Masochism solar? Homeopatia resemnării?)”. Lecturile puteau constitui o consolare: „Și descoperisem doar un leac obiectiv: ori de câte ori mă torturau insomniile, mă luptam cu **Logica** lui Hegel. Un fel de pace ciudată, pace de orgoliu, pace abstractă, mă ajuta atunci să petrec cu bine nopțile”. Treptat intervin relațiile cu confracții: „Stamatu mi-e acum mult mai drag, deși îl bănuiesc de un fel de diplomație lirică. Mă asigură că o să-mi scrie săptămâna viitoare ca să mă invite la o consfătuire redacțională.” „Mă duc să-l văd pe Cioran în urma unui bilet al lui în care îmi aminteste că locuiesc parcă «pe un alt continent». Conversația cu Cioran e o neîntreruptă încântare”. „Paul Celan îmi supune niște planuri, care ar putea să mă salveze de o sumedenie de mizerii materiale ce se țin lanț”. Ca și, nu fără o nuanță a decepționării, „La șase seara la premiera anti-pieseii lui Eugen Ionescu, *La cantatrice chove*. Am primit ieri invitația, am șovăit și apoi m-am decis să merg. Rodica Ionescu mă primește fără căldura de altădată, așa cum și eu îi strâng mâna circumstanțial.”

Dar latura decisivă a acțiunii de exilat a lui Virgil Ierunca o constituie evident cea de consemnare a vieții literare din patria subjugată. Regimul abuziv a izbutit a atrage de partea sa un număr mare (prea posibil majoritar) de autori, inclusiv dintre cei ce în interbelic ilustrau în prim plan epoca. Proces care nu e singular al nostru: „este întotdeauna important și este de ajuns să ne gândim ce-a făcut intelighenția rusească înainte de venirea lui Gorbaciov la putere, dar și ce a făcut intelectualitatea europeană până la dărâmare zidului de la Berlin”. Întrucât „rolul intelectualului e la fel de important și în bine și în rău”. Drept care Virgil Ierunca schițează o implacabilă clasificare: „«Trădarea cărturarilor de pe Dâmbovița» s-a făcut prin contribuția mai multor categorii: 1. cinicii, 2. răsfățații pervertirii răsplătite, 3. disponibili, 4. păguboșii cinstiți, 5. șantajaii de circumstanță, 6. abilitii în și cu misiune, 7. idealistii”. Jena crește în raport cu cota de reală importanță a celor avuți în vedere. Câteva exemple: „Cinismul lui G. Călinescu era un cinism dizolvat în dezinvoltură, paradoxul jucând aici rolul unui auxiliar al unei ireponsabilități pre-făcute. În ceea ce-l privește pe Ralea, el exemplifică cinsimul integral. Își făcuse din Stere un model”. Sau: „Mihail Sadoveanu, la rândul lui, este răsfățatul imperial. (...) În noua ediție despre viața lui Ștefan cel Mare (reeditată sub comuniști), a înlăturat pretutindeni cuvântul *Dumnezeu* și l-a înlocuit cu inofensivul *natură*. Și a pus natura să intre în partid”. Sau un caz pitoresc: „Miron Radu Paraschivescu. El a avut întotdeauna dificultăți cu Partidul Comunist deși era realmente un comunist. Nu putea însă suporta dogmatismul de partid, tocmai pentru că era un poet autentic. Atunci partidul a găsit de cuviință să-l trateze ca pe un

Spuma zilelor și nopților de lectură

Generația în oglinda retrovizoare

Ar trebui mai multă grijă când deplângem sacrificarea copacului pentru tipărirea cărților. Peste zeci de ani de nefrecventare a unei biblioteci, aceasta revine la stadiul ei de lemn, de copac tăcut. Deci, nimic nu se pierde.

În zilele noastre, orice poezie care depășește șapte versuri e deja o epopee antică indigestă pentru majoritatea grăbită a cititorilor.

„Cititorul adevărat e cel care nu scrie. Doar el este în stare să citească o carte în chip naiv – singurul mod de a simți o operă” (Cioran). Dar, acest cititor e pe cale de dispariție. Apoi, e bine că această sentință nu e știută de anumiți critici, care știu citi „în chip naiv”, că s-ar simți vexați.

Mi-e dor de dragul de Radu Cosașu și recitesc „sonatina” *O neputință*, proză vioaie, plină de paranteze savuroase, cu amintiri de reporter debutant, de îndrăgostit debutant, „sonatină” care se încheie ușor patetic: „...m-am vindecat de megalomanie, așa cum de altfel o și cred în raționalitatea mea tot mai apăsătoare pe care o măsoar după dragostea cu care îi privesc pe tații – toți la peste 80 de ani – ai prietenilor mei. Unul dintre ei mi-a spus, zilele trecute, că e atât de singur încât simte nevoia ca un om să tacă lângă el”.

După ce savurezi o poezie frumoasă, care-ți provoacă revelații, să te mai apuci s-o analizezi critic la cuvânt, la silabă, la virgulă? E ca și cum ți-ai scoate din gură cireșa gustoasă, cămoasă, după ce-ai mestecat-o, să vezi dacă nu cumva are și vreun minuscul viermișor în ea...

Zice: Poetul X? E un oniric cu ochii deschiși.

Schița cehoviană *Dramaturgul*. Dramaturgul la medic, pentru că n-are poftă de mâncare, dar bea nenumărate păhăruțe de rachiu, bere, vin și ajunge acasă după vreo săptămână. La cererea doctorului, explică și procesul muncii lui de creație: „Mai întâi și întâi, domnul meu, îmi cade în mână vreo piesuță franțuzească sau nemțească... Asta sau întâmplător, mi-o aduce câte un prieten pentru că eu personal n-am vreme să le urmăresc! Dacă piesuța merge, o duc la soră-mea sau tocmesc pentru vreo cinci ruble un student... Ei îmi traduc piesa, iar eu, înțelegi matala, o adaptez gustului rusec: în locul numelor străine pun de-ale noastre... și așa mai departe. Cam asta e!... Dar nu-i ușor! O, nu-i ușor deloc!”

Cititorul căutând la Charles Bukowski cuvântul care să nu exprime mizeria omenească, sordidul cel de toate zilele, revolta, sexualitatea sălbatică, imoralitatea ca bravură. Căutând în zadar.

În toată literatura rusă clasică, e plin de moșii în paragină și de moșieri ruinați, trăind în mizerie. Dar, acele moșii n-au fost cândva înfloritoare? Păi, în mod logic, au fost, că n-aveau din ce să se ruineze,

nebu, iar poetul s-a mulțumit să facă pe nebu!

Cu toate că reacția contestatară nu e dusă la extrem. Comprehensiunea morală a criticului cuprinde și o apreciere relativ benevolentă a unor cazuri situate „între bine și rău”. Astfel, amintindu-i pe „bunii mei prieteni Eugen Jebeleanu și Cicerone Teodorescu”, ca și pe Ștefan Roll, admite că „fiecare dintre aceștia a avut și merite, unii dintre ei au murit prea devreme pentru a ne mai putea oferi o schimbare la față și la conștiință”. Și încă o pildă: „Idealistii din acea perioadă au plătit, fiecare în felul său și fiecare pe limba lui. Geo Dumitrescu, Ileana Vrancea, Maria Banuș și Sașa Pană. Fiecare dintre ei a crezut, din diverse motive, că regimul comunist repară o injustiție, pledează pentru o societate mai justă. Toți sunt oameni de o cinste exemplară”. Să mai menționăm un episod oarecum imprevizibil al unui conflict dintre două nume „mari”: „Tot cu Luc (Bădescu) la o cafea. Stăruie asupra divorțului ce-ar exista între Eliade și Cioran. Acesta din urmă își îngăduie să pomenească de ipostura savantului Eliade, de șiretenia sau aranjamentele sale. Și Eliade consideră îndeplăntarea lui Cioran de spiritualitatea românească o stupiditate grațioasă, dar e mult mai puțin agresiv. (...) Dincolo de rezervele mele ușoare, nu pot să-mi retez bucuria de a-i avea contemporani în exil”.

Reeditarea de către Humanitas a volumului pe care-l prezentăm aici (prima sa ediție a fost în 1991) e binevenită deoarece readece la lumină tema majoră a exilului. Una încă departe de a fi epuizată, care, fapt regretabil, nu mai are parte de o atenție a publicului în corespondență cu relevanța sa. Fie din pricina tensiunilor actuale aflate într-un sens ascendent, fie ca o urmare subliminală a îndelungatei propagande comuniste, exilul e încă tratat cu o anume desconsiderare precum o debara istorică și atât. E nevoie a-i realiza mereu dramatismul, a-i distinge victimele și vinovații. A-l putea cuprinde precum o parte a mentalității noastre civice încă nu o dată dezorientată, concesiivă în fața unui trecut ostil care nu s-ar conveni uitat. Și într-un astfel de context a cunoaște mai îndeaproape personalitatea lui Virgil Ierunca, una exemplară a spiritului românesc dintotdeauna.

Gheorghe GRIGURCU

Virgil Ierunca, **Trecut-au anii...** Fragmente de jurnal, întâmplări și accente, scrisori nepierdute, Ed. Humanitas, 2023.

dar pe acestea nu le prea descriu scriitorii ruși. Pitoresc e să le prezinte gata părăsite și decăzute. Ca, de altfel, și sufletul rusului, chinuit și cântându-i-se prohodul. Dostoievski, Tolstoi, Cehov, Bunin nu ne prezintă rusul său în vreo clipă de fericire, ci numai când e copleșit de probleme existențiale la limită.

Un veleitar bine intenționat. El aude sau intuiește că literatura ar trece printr-o criză și se simte musai dator s-o salveze cu versurile lui șchioape și neapărat agramate.

Soljenitîn: „Toți scriitorii care au vorbit de pușcărie fără să o fi trăit pe pielea lor s-au socotit datori să-și exprime compasiunea pentru deținuți și să blesteme închisorile. Eu am petrecut destui ani acolo, înălțându-mă sufletește, și spun fără urmă de tremur în glas: - Binecuvântată fii, pușcărie, pentru prinosul adus în viața mea! (Iar mormintele îmi răspund: E ușor să vorbești, când ai rămas în viață!)”

Zice: Nu citeșc fragmente de roman în reviste. Mă uit doar peste primele rânduri. Dacă încep prost, mai citeșc încă pe-atâtea și dacă sunt la fel de slabe, îmi spun că n-are rost să pierd timp. Dacă, dimpotrivă, fragmentul este strălucit, îmi pun frâne și nu continui. Îmi notez că trebuie să aștept romanul integral. Și pe urmă, un roman e o compoziție, o construcție. A citi un fragment într-o revistă e ca și cum te-ai zgâi la trei cărămizi dintr-o vilă la care începe construcția. Și cum să admiri vila după trei cărămizi?

Cititorul sentențios: Suntem ceea ce citim, ceea ce trăim din cărți.

O generație literară se uită mereu în oglinda retrovizoare. Dacă vede venind în iureș mai mulți tineri, se mobilizează și ea. Dacă nu vede decât umbre vagi mergând alene, se moleșește și ea.

Eugen Lovinescu (romancierul din *Mite*) despre Titu Maiorescu (personajul din *Mite*): „Maiorescu era sumbru și scrobrit, cu atitudinea omului urcat cu macaraua pe o terasă superioară planului terestru; privea de sus și fără optimism”. Și tot aici, Caragiale în dialog cu Eminescu despre același Maiorescu: „Știi că-mi place Domnia sa domnul Titu Maiorescu, *vir academicus, rector magnificus*... și nu mai știu ce... Ascultă-mă pe mine, asta e un iezuit cu un ochi la slănină și altul la făină. Vrea să împace și capra, și varza. Oștează cu noi și se înfundă în toate fotoliile oficiale ale statului... Universitate... Academie... Parlament... ministere.”

Zice: Ai observat mersul literaturii române? La tinerețe, autorul scrie poezii și schițe sau povestiri de dragoste, la maturitate roman sau eseu, inclusiv filozofic, iar după 70 de ani o dă pe pamflet gros. Ce să însemne asta? Că nu vrea să plece înainte de a-și plăti toate datoriile? Sau e un fel de regret că n-a murit la timp?

Dumitru Augustin DOMAN

Comedia numelor (157)

Petre Izbăvitu. Măcar numele mântuit.

x

Cristalina Georgiana, un cristal nominal.

x

Cristina Pulisik, e drept fotograf american.

x

Ben Oui, ardelean, măi să fie!

x

Alina Dina Pezderea.

x

Ionuț Băcală, nu Păcală.

x

Năstăsaca Prișcoran, cu Coranul în nume.

x

Între Bucur și Bucura, ce să fie? Bucurie.

x

Dragoș Gabriel Zisopol. Am zis-o și pe asta!

x

Diplopie. Un defect al vederii manifestându-se în faptul că vezi doi plopi atunci când ai în față doar unul singur.

Ștefan LAVU

O carte de excepție privitoare la Ion Barbu

De fapt, nu e o carte, ci Cartea. Cartea pe care o așteptaseră exegezele închinată în timp marelui poet, fiecare necesară și excelentă în felul ei. Nu o așteptau atât pentru nervii pletorici ai viitoarei sinteze, cât pentru a fi înzestrate cu nimbul unei alte lumini, presimțite de multă vreme.

Am citit, așadar, cu voluptoasă luare aminte, o carte densă și fascinantă în adâncurile ei, dedicată lui Ion Barbu, poet care a problematizat lirica românească în măsura în care, cu o jumătate de veac în urmă, o problematizase, înălțând-o, Eminescu: e vorba de exegeza domnului Theodor Codreanu, *Ion Barbu și spiritualitatea românească modernă. Ermetismul canonic*, Editura Curtea Veche, București, 2011.

Exprimând justa receptivitate pentru Eminescu a românilor, copleșitoare și în trecut și astăzi, G. Călinescu, hotărându-l poet național, l-a fixat în ipostaza de canon, mai exact de normă axiologică în lirica românească. Felurimea expresiei lirice a multor veacuri s-a concentrat, la Eminescu, în una din expresiile absolutului. De aici senzația de aer tare de înălțimi, care arde plămâni sensibili ai gândirii, senzație pe care o descoperim și în poezia lui Ion Barbu, mai bine încopciată în nasturii cuirasei canonice decât poezia lui Eminescu, noblețea acesteia din urmă rămânând o funcție desfoliativă.

În vara anului 1953, când am coborât pentru întâia oară din Moldova natală în Bucureștii în care aveam să-mi petrec întreaga viață, moartea recentă a lui Stalin trezise în suflete iluzii pe care începeau să se reazeme speranțele obosite și speriate. Revenirea la viața spirituală firească și reînnoirea firului vieții artistice românești, rupt cu brutalitate în anul 1947, părea pentru mulți iminente, mai puțin poate pentru moldavii sceptici. Eram invitat în acei ani, cu o prietenie frățească, să iau parte la întâlnirile scriitoricești ținute acasă la poetul Ion Larian Postolache, în Căuzași, strada Dobroteasa 1. Pe Ion Larian Postolache, cu douăzeci de ani mai vârstnic decât oaspetele lui, student medicinist, îl intrigam prin aerul adolescentin ce contrasta cu poezia matură supusă atenției conclavului mai mult sau mai puțin secret. Soția lui, Paraschiva, matematiciană, îl cunoștea pe Ion Barbu și, dacă nu mă înșel, îi fusese și asistentă, ceea ce ne sporea curiozitatea legată de un alt fel de lectură, decât cea consacrată, a poeziei lui. Veneau aici scriitori: Radu D. Rosetti, V. Voiculescu, Dimitrie Iov, Virgil Carianopol, Nicolae Crevedia, Ion Buzdugan, B. Jordan, Mihail Straje, George A. Petre, Eugen Barbu, G.G. Ursu etc., muzicieni: Constantin Bobescu, plasticieni: George Catargi, Al. Clenciu ori Florian Calafeteanu, medici: I. Popescu Sibiu, psihanalistul, pentru a-i aminti numai pe câțiva.

Încă de la cea dintâi vizită, m-a surprins cultul izbitor pentru Ion Barbu, într-o vreme când numele lui era completamente tabu. Eram familiarizat cu poezia și chiar cu biografia lui încă din anii liceului când, la Bârlad, mă surprinsese tăcerea semnificativă a bătrânului poet G. Tutoveanu, căruia îi eram apropiat, atunci când aduceam în discuție personalitatea lui Ion Barbu, nepot de văr primar al soției sale, Zoe G. Tutoveanu, ea însăși poetă și eseistă, scriind sub pseudonimul Zoe G. Frasin, moartă în 1940. Atât mătușa cât și nepotul trăiseră experiențe limită, râvnind o ipotetică liniște absolută prin neantizare ori prin abstracție: Zoe G. Tutoveanu obsedată o viață de gândul sinuciderii, iar Ion Barbu experimentând paradisurile artificiale induse prin opiacee ori prin absolutul obsesiei erotice.

Fără să fi fost poetă, doamna Paraschiva Postolache se apropia, ca matematiciană, un pic altfel de scrisul literar al lui Dan Barbilian, extaziindu-se la citirea unor poezii de genul *Jocului secund (Din ceas dedus...)*, spre diferență de ceilalți convivi, captivați de *Isarlâk* ori *După melci*. Circula din mână în mână ultimul număr al masivei și heteroclitice reviste *Agora*, multilingvă și stranie în bună măsură, ajunsă ferfenită în acei ani restrictivi ai asaltului proletcultismului malign. În fond, această publicație era un refugiu al deznădăjduiților. Exemplarul fusese dăruit lui Ion Larian Postolache de către înșipii editorii lui, Ion Caraion și Virgil Ierunca, orientați pe atunci spre o stângă ingenuă... *Agora* nedumerea prin amestecul clasicilor Eminescu, Arghezi, Blaga, Philippide

Măinile lui Alex

În ultimii doi ani, mi-am petrecut ultima zi a lunii februarie în cimitirul Bellu. O stranie coincidență a făcut ca doi dintre prietenii de o viață, cu care am intrat în comunicare încă din facultate și care, practic m-au însoțit toată viața, să moară, la un an distanță, în aceeași zi de 25 februarie. Mihai Șora, în anul 2023, Alex Ștefănescu, în 2024. Cu ambii am efectuat călătorii memorabile, am discutat câte în lună și în stele, i-am însoțit în clipele de euforie și tristețe, i-am omagiat la aniversări, le-am citit cărțile, am scris și vorbit public despre ele. Amândoi au fost înhumați în ultima zi a lunii februarie și am trăit experiența aproape suprarrealistă de a mă strecura îndoliat printre tarabele cu oameni veseli, flori și măștișoare pentru a atinge liniștea mohorâtă a cimitirului.

Destinul a făcut ca nici pe Mihai Șora, nici pe Alex Ștefănescu să nu îi fi văzut în ultimul lor an de viață. Îi auzeam însă la telefon, iar vocile lor, aceleași dintotdeauna și micile semne de bună dispoziție nu lăsau prea mult loc de îngrijorare. Știam că sunt bolnavi și evitau ieșirile în public (mai ales că Mihai Șora intrase în al 107-lea an al vieții), dar vocea mereu tonică a lui Alex îmi dădea iluzia că timpul a înțepenit pentru ei într-un soi de *standby*, departe de ochii lumii, dar cumva liniștit. Și aceasta m-a făcut să nu le tulbur intimitatea mai mult decât ar fi fost necesar. M-am obișnuit cu lungile lor absențe, dar mă voi obișnui greu cu gândul că nu îi voi mai vedea niciodată în această viață, că la gestul banal de a apăsa pe numele lor din agenda telefonului mobil nu va răspunde nimeni, că de acum, vorba lui Virgil Ierunca, va trebui să mă obișnuiesc doar cu umbrele lor.

Mi-e mîntea plină de amintiri cu Mihai Șora și Alex Ștefănescu strânse în ultimele patru decenii de viață. Mai ales în privința lui Alex Ștefănescu, majoritatea sunt amuzante, iar râsul său îmi răsună viguros în urechi. Simt însă că nu este momentul să le relatez aici. Cu siguranță, însă, va veni și acel moment.

Mă mulțumesc acum să evoc ceea ce eu cred că este cel mai frumos text scris de Alex Ștefănescu. În anul 2022, scriitorul a publicat la editura Curtea Veche un foarte masiv volum (654 de pagini) de amintiri disparate și proză scurtă intitulat *Timp retrăit*. În cuprinsul său se găsește un text răvășitor, deșirant, de sublim umanism, intitulat *Ziua în care îmi vor putezi mâinile*. Este un imn adus omului, măreției sale, priceperilor pe care le dobândește de-a lungul vieții până când ajunge la un fel de perfecțiune. Atenția arătată mâinilor trimite cu gândul la un splendid eseu al lui I.G. Duca. Dar la Alex Ștefănescu atenția este concentrată asupra propriilor mâini. Scriitorul se autocontemplă cu admirație duioasă, trece în revistă priceperi care, la vremea lor, i-au uimit pe cei din jurul său, pentru a se întreba dramatic, în final, la ce bun toată această continuă îmbogățire a abilităților sale gospodărești când sfârșitul inevitabil este moartea.

etc., cu mustul ațățător al modernismelor sau al unor talmăciri hazardate de poezie, care păreau a satisface normele revoluționare, așa cum în Rusia le satisfăcuseră – vai! – Blok, Esenin, Briusov ori Maiakovski... Dar *Agora* publica *După melci* de Ion Barbu! Îmi vine să cred că acest poem era știut pe dinafară de mai toți participanții, mai puțin de către Radu D. Rosetti. Se obținea efectul de fascinație al descântecelor, care mă stânjenea oarecum printr-o artificiozitate citadină și printr-o impresie de sechestrare a autenticului și de transplant. Oricum, *După melci* seducea prin magia descântecului.

C.D. ZELETIN

Întreaga evocare este senină, luminoasă, scrisă cu umor și vagi trimiteri livrești, chiar dacă ochii autorului sunt inundați uneori de lacrimile nostalgiei unui trecut îndepărtat și irepetabil: „Tot mama m-a învățat să torc. Nu ca Ionică Torcălău, ci cu o curiozitate de personaj din Jules Verne, care se inițiază într-o tehnică exotica. Mi-aduc aminte clar cum extrăgeam ritmic cu mâna stângă șuvița de lână din caier și cum răsuceam cu dreapta fusul pentru ca apoi să depăn pe fus firul rezultat. (În pod aveam și o «mașină» de tors, de lemn: era un elegant utilaj rustic, acționat cu piciorul, prin intermediul unei pedale.)”

Aceasta este însă floare la ureche pe lângă eforturile de autodidact, soldate cu nenumărate accidente casnice (arsuri groaznice, până la os, curentări teribile, înțepături, izbiri cu ciocanul peste degete) pentru deprinderea unor *skill*-uri de croitorie, prelucrarea fierului, metalurgie (topea plumb în cutii de cremă de ghetă), mecanic (încerca să demonteze și să recompună toate obiectele din casă; uneori reușea), geamgiu. Curios și neliniștit copilul Alex Ștefănescu pune ochii pe tot ce îi ieșea în cale și nu se lăsa până când nu se familiariza cu funcționarea fiecărui obiect, testând la nesfârșit răbdarea

celor din familie. Se confesează el în fața cititorilor: „După ce-am învățat la școală despre electricitate, am devenit mare amator de electrotehnică. Eu reparam fierul de călcat electric, eu schimbam siguranțele, eu montam prize noi în locul celor ancrasate. Apogeul în această meserie l-am atins instalând un telegraf (cumpărat de la magazinul de jucării, dar desfăcut în piesele componente și reconstituit în repetate rânduri de mine) între casa noastră și casa vecină, în care locuia un bun prieten de-al meu, Avi Schapira, neîndemânic dar deștept, capabil să aplice și el instrucțiunile privind folosirea alfabetului Morse. Împreună cu el am învățat și am ajuns să folosesc cu dezinvoltură alfabetul Morse, anunțându-ne reciproc când se întorceau de la serviciu și nu ne mai dădeau voie să ieșim din casă *dușmanii* noștri, părinții, când trecea o fată frumoasă pe stradă etc”.

Omul adună experiență cu experiență, toate se aranjează în structura sa precum cărămizile care alcătuiesc un zid inexpugnabil și conferă măreție construcției umane. În acest continuu crescendo către perfecțiune, finalul textului cade ca o ghilotină absurdă, transformă totul în neant: curiozitățile, întrebările, speranțele, visurile, împlinirile: „Când mă gândesc că voi muri, îmi pare rău nu atât pentru mine, cât pentru ce am învățat să fac. Nu e păcat să se risipească atâta competență? În mod special mi se pare nedreaptă soarta mâinilor mele. Sufăr la gândul că mâinile mele ultraexersate, sensibile ca niște viori Stradivarius, vor putezi în pământ.”

(Re)citit astăzi, acest text, care pune în același plan speranțele vieții și finalul inexorabil al morții, sună mai dramatic ca niciodată. Este la limita suportabilității.

Printre pozele care au apărut pe Facebook după decesul lui Alex Ștefănescu m-a impresionat una cu el râzând, ținând un pui de pisică în brațele sale mai mult decât vânjoase. Nu mi ies din minte acele brațe atât de puternice!

Oh, Alex...

Tudorel URIAN

Trâmbița din vis

Curg cântece la nesfârșit
din difuzor, edilii s-au gândit
s-aducă puțin rafinament în piață.
Dar le ascultă oare cineva?
Oameni gonesc
cu gândurile-aiurea. Și
muzica-i fără direcție.
De-aproape, – un ritm statornic
anunță încheierea zilei:
ciocănitorea lovește
în scoarța copacului.
Tramvaiele-și urmează
unul altuia din ce în ce mai vătuit,
covoare de mașini alunecă
în jos pe bulevard cu stranii
claxonări... ne fac să tresărim,
parcă oftează vietăți din preistorie,
rânite, poate... Nimic
din perfecțiunea tehnicii
nu ne-a putut împiedica
durerea, așteptarea,
zvâcnetul ca de cal nărăvaș.
Noaptea ne va răpi curând
în altă lume și n-am trăit
până la capătul puținței
noastre de viață, vedem disperați,
nici n-am strigat... ba nu,
îngerul știe ce-am spus
în muțenie și beznă, deasupra văltoirii.
O damnațiune în fond fericită,
fiindcă prin somn vom auzi
sunetul trâmbiței, clamând c-am trăit,
fapt știut nouă sau nu, prin poezie,
chiar dacă taifunul ne-a smuls
din mână hârtiile și-am rămas
doar cu brazdele spintecate
de ele în aer.

Anamnesis

Atât de rar ne-aducem aminte unde locuim
și-atunci orașul devine un simpozion despre putere,
avânt sau exaltare, ba chiar și despre supraviețuirea
în griuri a dragonului ascuns, prevestitorul primăverii
imnente. Ne ghemuim adesea-ntre ziduri, după creneluri și
relicve bizantine, aflăm, providențial, intrândurile-ascunse.
Preț de o clipă simțim regresia-n timp,
înaintăm pe străzile vreunui străvechi oraș din Sumer...
în scutece-nvăscuți, prunci credincioși, ne-rușinați
că sorb ambrozia începuturilor, lacomi, alături cu
un studiu – al lui Eliade, citit până i-au dus la transparentă
filele roase și gălbui, pătate de cristalul ploilor prin parcurile
unde l-au luat cu sine, încrezători în promisiunea oricând
în stare să se-ntruchipeze... Atenție, așadar, la întrebările
ilustre, la somnul trupului încovrigat în așteptarea
dezlegării, a răspunsului ce se va da, în clipa aceea,
cerului în franjurii de apă. Ne apărăm în urbe, sau, dimpotrivă,
ne dezvelim, somptuos, curiozității publice: pieptul ne este,

oricum, plin ochi de frumusețe, revarsă abundența. O tihnă
sacră-ți scrie legea, n-ai un alt rost, nu te sfiștii să tragi
cortina și-n spate să mai rămâi o clipă-n vis, în loc
să joci pe scena luminată, căci graba n-o cunoști
și crezi în forța faptei libere din nevăzut, viața revine
de dragul tău și piesa, oricum, nu se va pierde,
o vezi cum se continuă fastuos, când vremile o cheamă.
Lasă-i pe alții să se vaite că n-au timp, tu soarbe-adânc
din vasul dăruit de lari stropul de apă vie
cerut de setea unei zburătoare arse printre nori.

oricum,
nu e,
aer.
Ieșim din parcul umed în forfota mașinilor, știm să ne-ntoarcem
(oricând avem nevoie), la marea-ntinsă, vorbitoare, calmă,
a cerului
sfătuitor... dar, dacă el va fi înlocuit curând cu altă masă
de neliniști?
E-un zvon că se vor înființa curând noi stații de taxiuri – sus,
celeste,

și s-ar putea să nu mai fie în afara ființei niciun loc al păcii,
șoferii vor trage de manete, vor înjura până și-acolo
unde ne-am proiectat cele mai albe visuri. Nu ne-a rămas
decât să râdem, cu-anxietatea predată viitorului... deci, hohotind,
lăsăm în urmă parcul plăcutei reverii cu *Șamanismul*
și tehnicile arhaice-ale extazului, la căpătâi, drept pernă.

Măreție

O, Rusie, cu toții știm că tânjești după măreție, nu spune că nu.
Dar e-o neînțelegere la mijloc, confuzia fatală, uimitoare,
între două distincte înțelesuri: mare și întins.
Oripilați, cum suntem, privindu-ți faptele recente, ne întrebăm:
„Fii sinceră și spune de ce nu te mulțumești cu ce-i al tău?”
Măreață – și, de asemenea, cuprinzătoare – ești de mult,
cu-asupra de măsură. Ținuturile tale – mirabile, uriașe,
oamenii – bonomi și simpli. De secole, artiștii tăi, savanții
au fost bătați de inimă ascultate de o întreagă omenire.
E limpede, cu toate-acestea: grandoarea înghite necuprinsul,
e altceva, cu mult mai mult.
A fi întins în spațiu e o chestiune relativă.
Să fii măreț nu-i complicat, nu-nseamnă decât bunătate.
Te rugăm, Rusie, arată-ne adevăratul tău suflet, puterea blândă!
A fi grandios n-are nimic de-a face cu întinderi, forță, posesiuni,
căci vastitatea autentică e-o alinare-a suferinței,
ea nicidecum nu o produce.
Măsura măreției e dată de adâncimea pantelor unde coboară
centaurii
vindecători, până la Inima Oricui – astfel ating ei zona comună
tuturor, lumina fără nume.
Nimic nu înseamnă-acolo „a fi rus”, la fel de bine ar putea-nsemna
„a fi ucrainean”.

Nu ai dori să fii slăvită în cuvinte precum: „O, Rusie, un cântec
ți-e numele!

Cât de-nțeleaptă și de prietenoasă
ești!?” De ce dorești
să guvernezi prin frică?
Din fericire, acum, când ți-ai pierdut
onoarea înc-o dată, mulți
dintre copiii tăi
pricep ce e grandoarea, necuprinsul.
Semințe ale viitorului sunt
ei, căci locuiesc în spirit.

Puteri

Azi mi-am făcut curajul să cinstesc,
ca pe-o victorie,
sfârșitul fără fast al unui timp, ceea
ce pare-o pierdere,
și am lăsat din mâini să-mi cadă tot
ce-aveam.
Fără-a clipi contemplant cupa sfărâmată,
laptele scurs în pământ.
Pentru că tănuisem cândva
numele păcii, la poalele muntelui
încremenit,
senin am acceptat să fiu de-acuma în
fiecare zi fântână
la cheremul oricărui trecător, scursă
de ape cu cisterne
ori doar cu păhăruțul. În agonie
zâmbind lumii și soarelui,
sunt însă liber noaptea: desfășurat cât
vastul adăpost ceresc,
visez deplinătatea, pe veci, a puterilor

În piesă

Străvechi viețuitor, mereu prezent la
locul faptei –
viața, în teatrul ființării-atât de simple.
Toate-ale ei în preajma ta respiră, o recuzită luxuriantă,
aproape vegetală. Tu știi care din lucruri
și-aduc aminte de cuvânt, încât pulsează – le chemi
numai pe-acelea în decor. Se înmulțesc răzoarele de orhidee-n
jurul tău, dar jungla asta n-are nimic sălbatic, potirul,

În dungă

Pe ceruri treze simțeam o vagă-alunecare.
Atunci razele bătură altfel, se lumina
în dungă cuvintele, apoi căzură-n tâlc
lor până la capăt. Doar unul deveni tăiș,
de mângâiat întocmai ca o sabie. Era
al nostru, nicidecum străin, împrejmuit
de toate celelalte-n constelație.
Viața și moartea odihneau pe el, aveai
nevoie însă de multă ascuțime
să vezi intensitatea care nu dura,
fulgerătoarea sclipire-a fericirii,
cu neputință de anticipat, dar
și de reinnoit. Convinși că luciul
său tăcut e hrănitor, am mângâiat
acest cuvânt miraculos, apoi l-am pus
în teacă și l-am prins la brâu.
Orice iluzie lepădasem – cenușă
ne curgea acum din mâini.

Catehism

- Cine sunt vrednici de cinstire?
- Ce înălțați odată cu firele de iarbă.
- Pe cine să evit?
- Pe retorii aceștia.
- Unde să-mi fac sălașul?
- Nu între strălucitori.
- Ce să-mi doresc?
- Răbdarea visului în frig.
- Ce voi dobândi?

– Puterea de-a păstra steaua
până la sorocul vederii.

Frontierele ființiale și nisipurile mișcătoare ale poemului

Dincolo de reflectorul existențial, omul obișnuiește traiul în adevărul cuvântului. Calibrul harului, însă, îi luminează doar pe câțiva iar acești aleși iau captivă lumina și o dăruiesc apoi prin arta scrisului lor celorlalți. Un inițiat este și Alex Gregora. Volumul său, *Nevoitor* (Iași, Editura PIM, 2019, 76 p., cu o copertă de Radu Nastasia

) arată de-acum un autor care s-a maturizat, de la cartea din 1995 încoace, și a izbutit, treptat, să dobândească textelor un *corpus* coerent, un univers original, cu o înțelegere particulară a poeziei. Constructul imaginarului are ca întemeieri depline o nostalgie crepusculară pentru lumea văzută dintr-un unghi al relevanței ontologicului, cu transformări, configurări și circumscrieri de sincerități egalând unitatea unui cronotop al încercărilor de a depăși frontierele ființiale. Eul auctorial este o prezență tutelară pe o astfel de cale a târziului, aneantizării și plutirii în inexorabilul reperelor fragile ale vieții și ale lumii.

Devoțiunile catahrezelor cotidianului topesc temporalitatea într-un ceremonial de arderi agonice („iar cetatea amurgului se aprinde într-o icoană din pustie, / cetatea amurgului nostru răvnitoriu la sânge/ ca lupul din haită”) și dezlănțuirii de posibile autobiografeme. Dar căutarea de sine nu e singurul „protocol” în viesparul sentimentelor, scrisul ca (re)naștere, supraviețuire, anticofil, dezvoltând un fel de răscumpărare a sacralului amintind de gesticulațiile cerchiștilor sibieni. Explorările vădesc mobilitate senzorială, priză prudentă la realul anxios, devoalări ardente ale spiritualului comprimă rătăcirii labirintice în care eul epidermic de-construiește prin simularea unor „seisme” (morbiditatea, de exemplu) stilistice în propriul registru prozodic: „Așa mi-am început moartea/ca o grăunță lipsită de grai/și substanță, // de trecea vreo pasăre îi ștergeam zborul/cu un singur nou/ce se depunea asemenea volburii de vară/la capătul drumului, // de se furișă vreun lup îl vătămam/cu un bici din măruntaie de gazelă, // de aluneca vreun chit în chip de iscoadă/la ieșirea din lume/îl nășteam înapoi/căpătând pe rând făpturi de aspidă și vasilisc, /de leu și de balaur, // de mi se opreau degetele pe hârtia/îmbibată cu parfumul poemului/lui Dumnezeu/mă refugiam într-o scriere/împărțeașă mizerii pe faguri de gheață, // așa mi-am început moartea/intr-o energie cu altceva.” (*Poemul*, p. 40).

Multe poeme învederează un spațiu omogen, eul devenind un actor activ în vreme ce factologii ale augmentărilor identitare sunt corelate cu instantanee „decupate” din universul ființial ca și cum edificarea întregului construct se realizează pe nisipuri mișcătoare. Până și enunțul liniștii lăuntrice, evocând regăsirea de sine în freamătul materiei („asemenea păsărilor cu câte șase aripi/după despletirea frânghiei unei corăbii/ pornită de la țărâm”) înseamnă descătușarea exprimabilului. În planul semnificării, colajul spiritual-material distorsionează un *glissando* de interogații lucide; e un Dumnezeu al poemelor lui Alex Gregora distribuit mai mereu într-un joc al *traumelor* spiritului transdiscursiv (*Pe jumătate înger, Cetatea amurgului III, Dezlegare*), instanța lirică tutează o țesătură lovcă și, firește, compactă. Spectacolul magiilor poeziei are, însă, marele său act dincolo de *toposuri* simbolice, sub forma unui original montaj de planuri și reconfigurări matriciale sub semnul definitivului. Partitura eului, când elegiac, când tragic, înscrie în registru grav un imagism temperat prin frumusețea aproape de magie a unora din poeme: „Dimineața aceasta îi vorbește unui singur fir de iarbă,/unui singur copac sădit în vederea/lucrării lui Dumnezeu,/unui singur tigră ce își reazimă trupul/și dorește să-l odihnească -/încremenit cum un pește în înfiorare -/până se împuternicește,/unui singur vânător mai bătrân/decât s-ar crede în lăuntru/și într-o creștătură de apă/tulbură ca o tâmplă părăsită/de sângele altcuiva,/unui singur înger ale cărui aripi/s-au evaporat,/au țipat a ceață/și aproape au pierit.” (p. 57).

În atmosfera atât de surescitată a scrisului literar de la noi, când inventare, bilanțuri și ierarhii se fac și se desfac, de pe o zi pe alta, în funcție de vanități individuale și de grup ale unor persoane sau instituții care, la un moment dat, dețin competențe de decidenți, Alex Gregora defilează nonșalant, are exuberanța unui lider, mereu pe val. Dar posedă și jovialitatea maximă a unui atentator fără prejudecăți, cu legitimație de autentic poet în agora literaturii noastre.

Ionel BOTA

Tema poetului: un război fără cai...

Daniel Marian este un poet dinamic, scrie intens, scrie și despre cărțile altor scriitori, este o grabă în activitatea lui, uneori sare peste umbrele din textele citite, alteori vine cu noutăți percutante. În volumul de versuri *sistemul periodic al sentimentelor*, apărut la Editura Rafet în anul 2024, directorul Constantin Marafet, poetul se descoperă preocupat de sistematizarea poemelor scrise, de punctarea liniilor de forță care îi caracterizează opera.

Este un poet dinamic, scrie mult, mereu în căutarea de noi expresii literare care să definească sentimentul, starea, perspectiva, mirarea, angoasa, refuzul. Doza de frustrare se convertește în poeme energice, uneori inedite, alteori mundane. Nu refuză niciun argument, stare, mirare, revoltă. Este un revoltat ascuns după un nostalgic din vremea poezilor activiști ai suferinței, cum scria Nichita Stănescu. A scris/ scrie și el despre poezia altor poeți, este preocupat de noile volume apărute, de noile ziceri sau revolte. S-a contaminat de poezia de azi, este permeabil la virusul liric.

Din aceste experiențe personale și de gașcă poeticească, el se ridică și afirmă că poezia este la baza multor crize și împăcări. Există un substrat (tabel) care susține partea bună, partea lirică din om, un tabel periodic, sistemul periodic în care om începe cu viața și moartea la un loc, nu poate evada. Poetul notează, reține, afirmă, strigă, e țipătul de pe podul dintre ieri

civilizată”, locul unde se adună contrastele, libertinajul, angoasa: „la mine în bloc e o adevărată școală de arte și meserii/ fiecare locatar are rolul său bine definit în organigrama blocului/ la parter sunt cei care cu urechea de pământ simt cutremurele/ la etajul unu se desfășoară hărți tactice și se prevăd războaiele/ canicula taifunurile tornadele avalanșele ocupă întreg etajul doi/ și trei este rezervat integral celor cu problema climatică în creier” (*deasupra blocului meu vrăbiile se înșoțesc cu vulturii*, p. 65). Mediul social este bine conturat, ceva supraréal și apăsător unește oamenii

în comunitate și concluzia vine promoțional: „iar pe scara blocului avem un ficus care consumă tot aerul”... Poetul prinde bine atmosfera urbană, marcată de „unitatea” absurdului...

O altă temă abordată, importantă în economia vieții, este credința, un aspect mai delicat și mai rar la poezii de astăzi, marcat de un realism imediat, necenzurat de partea spirituală: „există o religie a pâinii/ și a vinului pe aceasta/ nu-ți o pot povesti/ pentru că ar trebui/ după aceea să iubești/ foamea și setea până ce/ cu adevărat dintr-odată” (*vei învăța să crezi*, 23). Este singurătatea individului în blocul central, elementele sunt pâinea, vinul, iubirea, abstenența (aici, forțată de societatea modernă). Este multă tristețe în poem, dar și suferință ascunsă.

Presiunea timpului asupra ființei este prinsă într-un poem în care revolta individului este copleșitoare, nu se poate face nimic, stai în timp și aștepti sentința:

dă-i în cap să-i sară figurile de nisip
fă-l țândări cu tot cu perversa clepsidră
ori mușcă-l de urechea stângă pe unde intră
frisoanele haosului aclimatizat la timp
sau măcar reneagă-l dezmoștenește-l
înjură-l blestemă-l fă-l de rușine
nu-ți fie teamă de blasfemie
fir-ar al dracu' de monștru
să țină minte să nu mai treacă pe aici (*omoară timpul*, p. 56).

Sunt teme esențiale ale condiției umane, mai rar abordate în poezie de Daniel Marian, de data aceasta el își asumă existența sub aripa unor versuri care pipăie destinul uman în timpurile de pe urmă.

O altă temă, de natură filozofică, ținând de un existențialism poetic mundan, este infinitul, tratat într-un poem mai lung, poetul testându-și capacitatea de a rezista în fața problemelor vieții și tristeții, limitele primite la naștere impunând un astfel de poem:

ce este un infinit și la ce-ți trebuie
nu vei ști să umbli cu el ca și cu mercurul
cu mătrăguna sau cu veninul de șarpe
cu ozn-ul cu bomba cu neutroni
cu mămăliga explodată la nervi
vezi și brâncuși s-a ars cu infinitul i-a ieșit
doar pe jumătate restul a rămas impozit sau
oricum i l-au furat unii sau alții (*și acesta este un infinit*, pp. 59-61).

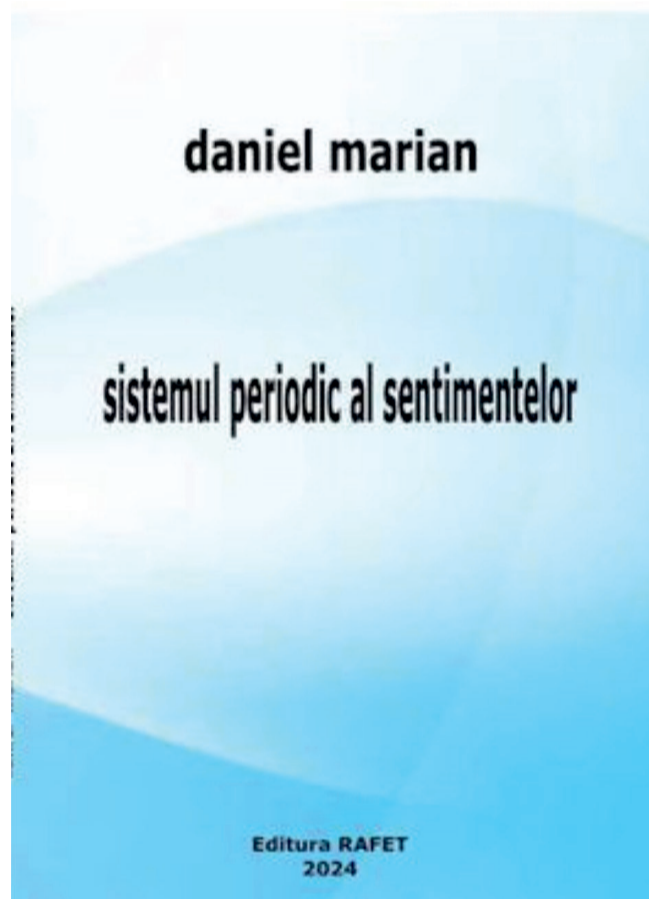
Sunt și poeme în care poetul devine manierist, exercițiul liric nu este de ajuns pentru a materializa unul, mai trebuie starea de grație care să permită vederea de pe balconul literar, ca una de ansamblu și penetrantă. Nu totdeauna sistemul poetic permite nașterea poemului: „ieri erai un monolit de care loveam întrebări/ acum te deschizi ca o stâncă la cutremur/ văd că îți curge lumina printre degete/ flămânzesc de tine cei câțiva aștri/ căroră le e teamă să se trezească” (***, p. 63).

De altfel, poetul testează cititorul, titlurile sunt fie la început de poem, fie la sfârșit, este o joacă elegantă, dovadă că lumea literară a devenit mai relaxată. Titlurile se scriu cu literă mică, la fel și restul versurilor, este o familiaritate prestată tot mai mult în literatura de azi, sfera împrumutând ceva din tehnica publicității, menită să șocheze, să scoată în evidență.

Poet harnic, cu multe poeme scrise, unele publicate, Daniel Marian își testează singurătatea și tristețea, dorind să atragă atenția asupra unei lumi posibile mai bune. La baza ei poate sta și *sistemul periodic al sentimentelor*; marcă proprie... Cu alte cuvinte, arta este știința de a face ocolul unui sentiment în câteva poeme bine aranjate în sistemul literar. Scriind despre ceilalți confrăți, Daniel Marian intră în sistemul literar de azi cu entuziasm, tristețe, călare pe poemele sale.

Pentru a cita din dorințele sale: „...un război fără cai: „...te rog Doamne/ măcar atât un război fără cai/ ochii lor lumânare de vecernie/ au parcurs deja toată întristarea/ din întreg universul” (*fără cai*, p. 30).

Constantin STANCU

și azi, ducând spre un mâine mai agreabil. El se joacă uneori și depune efortul să sistematizeze fluxul liric după puterile sale. Instabilitatea, sentimentele, dreptul la visare, istorii frânte, cai și holograme, singurătatea ca o boală, dragostea promisă, greu de prins în cuvinte, constituie teme pe care le abordează cu încredere. Este o cunoaștere indirectă prin poem, cuvintele au forța de a creiona universuri presupuse.

Uneori își permite și aproximări din punctul de vedere al omului muritor: *Dumnezeu este rupt de realitate*, cu toate că limitele umane îl aduc pe domnul poet pe calea cea bună, când moartea îi sare în față... Apoi, el își declară falimentul personal și dreptul de a vedea dincolo de moartea aparentă, poetul poate, adică, să acceadă dincolo de cele văzute. Dar ce nu face poetul pentru un car cu poezie?; dacă există Carul cu Bere, există și Carul cu Poezie: „stai să vezi caleașca în flăcări/ sărind la garduri și la scări/ făcând stelele jumări”. Pentru că: „foaie gri de aspic/ din gura asprului nimic/ carul mare sau carul mic?” (*carul cu poezie*, p. 82).

Sunt și teme mai grave, abordate în stilul său personal. Patria, războiul, credința, timpul, infinitul, fauna urbană, istoria ca argument liric, existențial. Ele sunt tratate cu un fel de detașare, de ce ar trebui să luăm viața în serios? Există poezie și libertatea de a spune orice, libertinajul exersat pe rețelele sociale, în piața publică, în tramvaiul nouă (9) etc. Patria este exprimată plastic prin metrourile de serviciu: „când s-a făcut metrourile de la timișoara la cluj/ toată șobolănimea s-a fost dat cu ruj/ iar de la baia mare la constanța/ nu le mai tăcea clanța/ (bucurești avea deja zepelin/ de o sută de ani de chin)” (*dar să vezi*, p. 27). Acest gen de poezie este în opoziție cu poemele despre patrie, bine plătite înainte de 89, patriotismul vine din zicerea relaxată, detașată de capcanele istoriei.

Blocul de locuințe devoalează fauna urbană, „jungla

Un diplomat de carieră pe urmele europene ale lui Lucian Blaga

Recenta culegere de studii a dlui Nicolae Măreș, *FIUL LANCĂRMULUI ȘI ACTIVITĂȚEA SA ÎN MULTIPLE IPOSTAZE. Cu o pređoslovie de prof. univ. dr. Mircea Popa* (Editura ETERNITAS, Alba Iulia, 2023, 234 p.) este, alături de cărțile precedente (*Lucian Blaga – diplomat la Varșovia*, 2011; *Lucian Blaga – Epistolarul de la Academia Română*, 2012; *Lucian Blaga – traductolog, Dosarul „Faust”*, 2020), o culegere-sinteză de articole constituind un omagiu adus marelui „fiu” al albastrului Lancrăm transilvan.

„Mișcându-se cu lejeritate în acest cadru de raporturi româno-poloneze – scrie prefațatorul – Nicolae Măreș vine cu o nouă carte în care adună mai vechile și mai noile sale contribuții la cunoașterea vieții și activității lui Lucian Blaga, prin lărgirea semnificativă a cadrului, în interiorul căreia plasează activitatea de diplomat a lui Lucian Blaga, pe care o fortifică prin precizări și detalieri semnificative. Făcând parte din elita literară a epocii, beneficiind de o susținere puternică venită din partea familiei Bredeceanu, în special din partea lui Caius, omul de cultură, Lucian Blaga a intrat și în anturajul ministrului nostru de Externe, Nicolae Titulescu, figură predominantă a politicii românești, cu puternic ecou la Societatea Națiunilor Unite, unde a funcționat ca președinte. Acesta îi va acorda lui Blaga toată atenția și încrederea sa, iar convorbirile sale au avut darul de a stimula interesul poetului pentru vasta strategie europeană gândită și proiectată de Titulescu pe aliniamente, menite să ducă și să împiedice manifestarea revizionismului. Captivat de discursul amețitor și fascinant al interlocutorului său, Blaga va păstra în memorie fraze și sintagme întregi din aceste improvizatii măiestrite de strategie, simț diplomatic și inventivitate geo-politică pe care marele creator al diplomației României întregite știe să-l mântuască și să-l pună în mișcare. Cartea are plasată în centrul ei figura de mare iradiere intelectuală a lui Nicolae Titulescu, pe care Blaga îl va evoca într-o conferință publică de mare succes și pe care autorul cărții de față îl plasează pe canavaua de fapte și evenimente care au marcat peisajul politic românesc interbelic. Nu este deloc lipsită de importanță tendința autorului de a ni-l înfățișa într-o conferință internațională de mare valoare. Cunoșcător ca nimeni altul al realităților polone, Nicolae Măreș știe să deschidă în permanență noi punți de legătură dintre cele două țări prietene și vecine.” (*Nicolae Măreș – împătimit exeget blagian*).

Lucrearea începe, de fapt, cu esul „Blaga – Eminescu”, comentându-se cele două volume de poezii apărute sub îngrijirea și cu scurte prefețe de Lucian Blaga, la Editura „Cultura Națională” din București, în colecția „Cartea cea bună”, îngrijită de academicianul Sextil Pușcariu, profesor de limba română la Universitatea din Cluj. Este vorba de florilegile (după ediția Ion Scurtu) din creația poetului nepereche: „Eminescu – poezii filosofice” (nr. 5, în colecție) și „Eminescu – poezii lirice” (nr. 6). În prima din acestea Blaga antologă: *Epigonii, Înger și demon, Se bate miezul nopții, Împărat și proletar, Rugăciunea unui dac, Satira I, Satira II, Satira III, Satira IV, Criticilor mei, La steaua, Rugăciune, Dalila și Glossa, iar în cea de-a doua: Mortua este, Venere și Madona, Înger de pază, Egiptul, Floare albastră, Dorința, Crăiasa din povești, Melancolie, Lacul, Povestea codrului, Singurătate, Pajul Cupidon, O, rămăi, Pe aceeași ulicioară, Nu mă-nțelegi, De câte ori tubito, Atât de fragedă, Afară-i toamnă, Sunt ori trece anii, Diana, Cu mâine zilele-și adoagi, Ce te legeni, codrului, Sara pe deal, La mijloc de codru des și Dintre sute de catarge... Interesante sunt considerațiile critice din prefețele oricât de dense, amintind de vocația lui Eminescu pentru meditațiile filosofice și vizionarismul liricii, de superioritatea gândului liric eminescian, transpuse în forme poetice „fără păcat”: „perfectiuni de formă neatînse până la el, vedenii de-o claritate cristalină, și inversiuni de grai care corespund dărzei sale personalități artistice cu adânci rezonanțe sufletești”. În concepția lui Blaga, „Eminescu desăvârșește-te opera poetică a unui veac întreg, al cărui aluat atâția l-au frământat, pregătindu-i drumul. Cu înclinări de gândire mare, ce îmbrățișează lumea, stăpân pe cultura veacurilor, el și-a putut încerca geniul în cele mai diverse genuri literare. „Sonetele sale strâng în zale strict croite duioși și melancolii de toamnă, peisaj și măreții trecute, supt metalul sunător al fomei rezistente veșnice trecere tresare în forme vechi”. Blaga a tradus în 1924, pentru nr. 5 al revistei clujene „Cultura”, care din lipsă de fonduri nu a mai apărut, și trei poezii de Eminescu în limba germană: *Somnoroase pășărele, Afară-i toamnă și Trecut-au anii*.*

Capitolul al doilea, *Lucian Blaga: începuturi diplomatice sub o zodia norocoasă* reia textul comunicării prezentate la Festivalul Internațional „Lucian Blaga” de la Sebeș (mai 2010), cu date pe care le regăsim în cartea „Lucian Blaga – diplomat la Varșovia” (2011). Ca nouate, dl N. Măreș reproduse copia primului raport diplomatic aparținând lui Blaga, care de fapt este scris de Comelia Blaga, știindu-se faptul, după cum confirmă și Dorli, că soția (autoare a unor Jurnale foarte importante din periplul diplomatic, la Viena, Berna și Lisabona, din 1936-1939 și 1939-1940) îl ajuta pe poet la lucrări de cancelarie, ea însăși participând în delegația României la Conferința de la Paris din 1919. Și următorul capitol (III) insistă asupra activității poetului „în marginea diplomației”: *Lucian Blaga – atașat de presă la legația română din Varșovia sau despre abordarea modernă a activității sale, observându-se la un moment dat că atașatul de presă fusese solicitat de ministrul Legației, Iacovaki „pentru a monitoriza și contracara propaganda antiromânească, destul de virulentă din presa poloneză, înfăptuită cu mare insolență de unele cercuri evreiești și maghiare”. Poetul înțelege repede ce are de făcut, încă din noiembrie 1926 (va participa, după câteva zile de la sosirea sa la Varșovia, la dezvelirea Monumentului lui Frederic Chopin în Parcul Lazienki, „operă de artă care a devenit de-a lungul anilor simbol al culturii poloneze, realizată de sculptorul Wacław Szymanowski”). Se integrează rapid în societatea poloneză, ia legătura cu sindicate și șefi de publicații, publică în presa poloneză articole despre cultura română sau ia atitudine asupra unor dezinformații („Contactul pe care l-a realizat cu unii confrăți în vogă atunci pe firmamentul literar varșovian, mai ales cu Juliusz Kaden-Bandrowski, romancier și publicist, un apropiat al lui Piłsudski în chestiuni de imagine, cum am spune azi, șeful Secției de literatură la „Gazeta Polska”, se va dovedi de bun augur”). Capitolul al cincilea, *Lucian Blaga despre critica literară românească* („eseu imedit redactat de tânărul diplomat pentru a răspunde nevoii de a prezenta publicului polonez aspecte relevante despre și din cultura românească”) amintește de faptul că Blaga este primul care anunță în Polonia apariția la București a „Istoriei” lui E. Lovinescu (1927) privind „Evoluția poeziei”, făcând o „trecere în revistă” prin amintirea unor nume importante: Titu Maiorescu („maestru propovăduitor în domeniul criticii literare”), Dobrogeanu Gherea („urmas al școlii pozitivistice a*

lui Taine”), apoi N. Iorga („după 1900 însă întreaga critică va intra sub înfrângeră covârșitoare avută de N. Iorga”), M. Dragomirescu, G. Ibrăileanu, Ovidiu Densusianu, iar dintre cei tineri: N. Davidescu, Al. Busuioceanu, în fine, Tudor Vianu „cel care caută să impună un nou clasicism din haosul contemporan”... Blaga accentua ideea că, în România, critica literară „a crescut vertiginos în dauna metafizicii abstracte”, formulând idei judicioase și pline de interes în scrieri fără bibliografie, bazate pe memoria lecturilor, precum în articolele de popularizare a beletristicii românești pe meleagurile vistulane (în articolul „Poezia românească actuală” publicat în „Głos Prawdy” la 7 ianuarie 1927, poetul prezenta sumar poezia lui Octavian Goga / „poetul-ministru”, lirica lui Tudor Arghezi, G. Bacovia etc.)

Într-un capitol întreg (6) este evocată împrejurarea și demersurile în vecherea „Prezentării «Meșterului Manole» de Lucian Blaga pe scena teatrului din Lwow” (premierea are loc în 1934, fiind foarte apreciată, cu peste 20 de cronici), piesă începută la Lugoj și încheiată în decembrie 1926 la Varșovia, cum „cizelată” aici fusese și „Tulburarea apelor”. În Cuvântul de întâmpinare al Caietului-program, teatrologul Emil Biedrzycki considera gestul respectiv un eveniment care amintește de mai vechile relații ale Lembergului cu lumea românească: „Nu este o simplă întâmplare că orașul nostru, vechiul Lemberg al legăturilor seculare polono-române, este acela cu care prin muza Ta, Maestre, se realizează astăzi o nouă etapă a năzuințelor noastre spre o pătrundere cât se poate de adânc românească.” „Prima dramă românească reprezentată pe o scenă poloneză ne-a convins”, scria Kazimierz Bukowski, în gazeta „Wiek Nowy” din Lwow. După reușita premierii, încântat, Blaga îi scria bunului său prieten din Berna, scriitorul Hugo Marti: „Zilele acestea am fost la Lemberg, unde s-a prezentat în condiții cu totul superioare *Meșterul Manole* în limba polonă. Mult superioare reprezentațiilor de la București și Berna. Decorurile au fost făcute de cel mai mare decorator al Poloniei, Pronaszko. O minune. În spirit foarte nou, sintetic și dinamic a fost jocul. Cei 12 zidari în cor ca în tragediile antice, dar cor dinamic. Sala bună, arhiplină. Publicul entuziasmat. Presa unanimă: Blaga a scris o dramă puternică în linii clasice, de mare poezie și de nobilă înțelegere. Directorul teatrului (Wilam Horzyca – 1889-1959, notă N.M.) felicitat că a reprezentat această piesă. A fost un triumf!”

Cât privește capitolul *Blaga – traductolog* (7) problematica, datele și considerațiile ne sunt cunoscute din cartea apărută în 2020, capitolul purtând un motto semnificativ: „...nu fac decât să tâlmăcesc...” Traduc întotdeauna. Traduc / în limba românească.” (*Sihuiorul*). „Poate fi un truism – scrie exegetul – afirmația că marele tâlmăcător, creatorul Lucian Blaga, și-a dedicat o bună parte din viața traducerilor în limba natală, românească. Subliniez, din capul locului, că Poetul a făcut-o nu doar cu geniu, ci și cu o știință aparte. Ne surprinde și azi cât de inspirată și de subtilă lecție de traductologie se află în maximele/dictioanele bliagene, care ne amintesc de zicerile din volumul apărut în 1919: *Pietre pentru templul meu*, tipărit simultan cu *Poemele luminii*.” Totdeauna poetul, dezavuând traducerea de tip „notarial”, a avut convingerea că „o traducere poetică ia ființă într-o zonă de interferență între structurile stilistice ale operei originale și structurile stilistice proprii poetului – traductorului. Oricât ar încerca traductorul să se depersonalizeze, interferența de structuri se produce în chip inevitabil.” Fiind o „re-creare” iar nu o transpunere literară dintr-o limbă într-o altă limbă”, traducerea poetică presupune o intrare în rezonanță cu spiritul poetului/textului tradus.” E o chestiune de „traductologie” specială, artă și știință, dl N. Măreș precizând că înțelege el însuși prin „traductologie”: „Traductologia nu reprezintă o prelungire a altei discipline (fie lingvistică aplicată sau literatură comparată); ea se plasează între discipline, limbi și culturi, împreună reprezentând domeniul traductologiei, ca știință aparte. Spre deosebire de lingvistică, traductologia preferă o abordare «de sus în jos», conștientă fiind de faptul că simpla analiză a părților componente nu poate oferi o înțelegere a întregului. Traductologia, ruptă de sub tutela lingvisticii, ca știință aparte, examinează o rețea de relații, fiind decisă de relevanța unor contexte mai largi, cum ar fi cele textuale, situaționale și culturale.” (în această problemă, fundamental este esul-mărturisire de credință al lui Blaga, *Faust și problema traducerilor* din vol. „Jzoade”, 1972, inițial intitulat „Întâlniri cu Goethe”, prezentat la 12 aprilie 1957, sub forma unei conferințe). Că „Faust”-ul lui Blaga este superior tuturor traducerilor precedente (Ion Iordan) și ulterioare (Doinaș) este o părere aproape unanimă, de unde amintirea altor opere traduse de poet, încă din 1921 (v. „Gândirea”), până în ultimii ani de viață (Ephraim Gotthold Lessing, „Natan înțeleptul”, 1956, și „Opere alese”, 1958; „Din lirica universală”, 1957). „Cu tot felul de tâlmăciri, mai ales lirice – scrie autorul – Blaga a fost o prezență activă în presa literară românească de-a lungul vremii, un model pentru traducătorii și antologatorii care i-au urmat.” E de-a dreptul curios cum într-o *Istorie a literaturii române* din anii noștri „nu se scrie un cuvânt despre activitatea de traducător a lui Lucian Blaga”! (p. 101).

Un capitol cu totul nou în orizontul preocupărilor dlui N. Măreș ni se pare cel intitulat *Lucian Blaga sau despre recuperarea gândirii sapiențiale bliagene din perioada lusitană*. Cercetătorul își urmărește protagonismul pe meleaguri portugheze, știindu-se că „La 18 aprilie 2018 s-au împlinit 80 de ani de la depunerea de către poetul, filosoful, dramaturgul și academicianul Lucian Blaga a scrisorilor de acreditare ca trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Regatului României Mari, președintelui portughez, generalul Antonio Oscar de Fragoso Cammona”. La ceremonie a participat și Oliveira Salazar, premier și ministru de externe. „Discursul ținut, cu siguranță redactat de Blaga personal, – scrie autorul cu îndreptățire – nu de referențe de spațiu, cum se întâmpla și se mai întâmplă și azi, s-a constituit într-un omagiu adus latinității”. Anul de ministeriat diplomatic în capitala lusitană se cunoaște din lucrările documentare și memorialistice editate de Pavel Țugui (*Lucian Blaga – Din activitatea diplomatică*, 1993; Constantin I. Turcu, *Lucian Blaga sau fascinația diplomației*, 1995; atașat militar col. Octav Voroobchievici, *Cu Lucian Blaga în Portugalia*, 2005); Ion Floroiu, *Lisabona – ultimul post diplomatic al lui Lucian Blaga* (în: Potra George – *Lucian Blaga în diplomația românească*, Sebeș, 2011), ba chiar direct de la sursă (romanul postum, „Luntrea lui Caron”, 1990; ambasador Dumitru Preda despre Octav Voroobchievici și scrisorile poetului adresate unor prieteni (I. Brazu, Vasile Băncilă etc.) Comentând ideile discursului de recepție și raportându-se la scrierea memorialistică a atașatului militar col. Octav Voroobchievici (de ce nu și la roman?), care evocă discuțiile avute cu ministrul plenipotențiar Lucian Blaga pe teme politice, sociale, culturale ori considerente morale sau spirituale, dl Nicolae Măreș excerptează anumite enunțuri cu valoare gnomică reținute în cartea sa de Voroobchievici. Bunăoară, această zicere a poetului sosit pe liman lusitan: „*Mica Portugalia mi-a cântat la ureche cu numele ei frumos, cu poezia poporului, a pământului, a oceanului, a cerului...*” La care reținem reflecția dlui Nicolae Măreș: „N-a făcut o asemenea mărturisire diplomatul Blaga în nici una din capitalele în care a lucrat: Varșovia, Praga, Berna sau Viena. De aici și sorgintea unora din poemele sale insolite, solare. De aceea i-a plăcut poetului această cetate a latinității.”

Un consistent capitol (9) este cel dedicat raporturilor dintre marele diplomat și om politic român, ministru al Afacerilor Externe (1932-1936, cu mici întreruperi) Nicolae Titulescu și Lucian Blaga, „*Blaga – Titulescu*” cu subtitlul „*Titulescu – cea mai strălucită inteligență pe care am întâlnit-o în viață. Un fel*

de intrupare a inteligenței, un arhetip” (pp. 149-165). La 23 noiembrie 1945, Lucian Blaga, titular al Universității clujene din 1938, a evocat la Colegiul Academic din Cluj „amintirile sale despre Patronul diplomației românești, așa cum era denumit, marele european Nicolae Titulescu, în perioada interbelică”, evocarea fiind un veritabil „medalion”, observă dl N. Măreș. Pe Titulescu, poetul îl va cunoaște la Berna, în 1928, când, după „stațiile” Varșovia și Praga, vine, într-un prim-mandat, la legația României din Berna, de unde merge să-l viziteze pe marele diplomat la Geneva, unde aveau loc sesiunile Ligii Națiunilor. Titulescu locuia la Hôtel des Bergues, iar un prieten din Centrala M.E., Savel Rădulescu, i-a facilitat întâlnirea cu conaționalul care era bolnav, la pat: „El era totuși bolnav, ars de-o flacăra lăuntrică, care îi reducea existența până la limitele pălării. Geniul său nu putea să suporte eșecul, ce intervenise prin jocul convingerilor, și pregătea, în febre de vulcan acoperit, revanșa pentru sesiunea ce trebuia să aibă loc în iunie (...) Grava temperatură creatoare, simțul extrem al răspunderii, dorul de revanșă sub semnul unei dreptăți colective și irezistibila ardoare a posedatului, nu-i mai dădeau răgaz, îi desființaseră somnul și-i problematizaseră însăși ființa: aceasta era boala sacră a lui Titulescu”. (*Titulescu – greu bolnav de-o boală imponderabilă și fără de identitate precisă în tratatele de medicină*). Întrevederea a durat două ore, subiectul prezentând „procesul optanților”. Peste câteva zile are loc ședința Ligii, cu prezența unor delegații din diferite state, a însuși revendicativului conte Apponyi, despre care poetul, prezent în sală, știa însă destul de bine că „adversarul lui Titulescu s-a priceput să exploateze cu supremă dibăcie rezistențele firești, pe care legiurile burgheze ale Europei le opteau unui act revoluționar cum a fost reforma agrară din România”. „Era întâia oară, – scrie Blaga în evocarea-medalion din 1945, – după patru luni, când Titulescu părăsea camera hotelului. Boala sacră luase sfârșit. Bătălia, ce se anunțase tot atât de dramatică, cum fusese și cea din ianuarie, n-a mai avut loc în acea după-amiază, căci lupta grea, neuzită, fusese dată în afară de sală, în ceasurile premergătoare ședinței. Nu mai luam parte decât la un epilog de tunete după furtună. În ședință, Titulescu a citit cu un glas de metal nobil și de-o transparență cuceritoare o declarație, arătând punctul de vedere românesc. Președintele Ligii s-a raliat apoi în numele Consiliului Ligii la acest punct de vedere românesc. Uluit de cele ce se petrec, contele Apponyi, luat evident prin surpriză, a ridicat nasul de vultur și a rostit un fel de protest. Totul a fost însă în zadar. Procesul optanților unguri a ajuns într-adevăr la o cotitură, de unde nu mai era cu puțină o întoarcere?”

Și în anii vienezi ai consilierului diplomatic Lucian Blaga, relația cu Nicolae Titulescu a fost una de mare respect și prietenie, „Patronul” aprecia la Blaga atât spiritul diplomatic, cât și creația literară, precum piesa de teatru „Avram Iancu”, din care reține versurile folclorice cu pasărea „fără somn” care vrea „să se facă om” și pentru care îl felicită pe autor. În Austria, Blaga îi ducea lui Titulescu, personal, corespondența primită, la Bad Gastein unde diplomatul român se afla la odihnă câteva săptămâni. Dar, aflând că Titulescu trece și prin Viena, merge să-l întâmpine și să-l salute la gara imperială: „Oricât de obosit, uneori, de dezagrementele inerente călătoriei, scrie Blaga, Titulescu, pachetul de nervi, se reculegea repede, de îndată ce cobora pe peronul gării, iar dacă mai făcea și o plimbare cu mașina legății prin oraș, își redobânda felul obișnuit, neastâmpărul și temperamentul”. (*Titulescu – greu bolnav de-o boală imponderabilă și fără de identitate precisă în tratatele de medicină*). Spiritul vizionar al lui Titulescu în privința „șahului” politic de pe tabla continentului, dorința acestuia de a aduce la masa Ligii Națiunilor și Rusia, fără de care arhitectura Europei nu era întreagă, interesele unor voci politice austriece în 1935 fie pentru restaurația habsburgică fie pentru *Anschluss*, toate acestea și încă multe alte probleme, unele implicând și statul român, se regăseseră în părțile lui Lucian Blaga (*Titulescu, cel mai sensibil barometru al cicloanelor și anticicloanelor internaționale*).

În capitolul al 10-lea, „*Epistola necunoscută a secretarului de stat, Savel Rădulescu, principal colaborator al lui Titulescu, către Lucian Blaga*”, aflată în arhiva Academiei Române, este vorba de o intervenție a poetului pe lângă Savel Rădulescu, secretar de stat în Ministerul Afacerilor Străine (Palatul Sturdza), „sfetnic apropiat al ministrului Nicolae Titulescu”, în favoarea unui amic, sibianul Octavian Beu, care urma să fie rechemat la dispoziția Centraliei. Poetul este incredințat, la 16 aprilie 1934, de secretarul de stat că „toate rechemările și transferările nu sunt făcute decât însuflețite de cel mai sincer sentiment de dreptate atât pentru cei din Centrala Ministerului cât și pentru cei din serviciile exteroare”.

Cam acestea ar fi „multiplele ipostaze” ale activității desfășurate de „fiul Lancrămului”, în principal aspecte din perioada 1926-1939, când poetul a avut, vreme de 13 ani, un periplu diplomatic european, ca atașat, consilier și secretar de presă (la legațiile României de la Varșovia, Praga, Berna (de două ori), Viena, apoi ministru extraordinar și plenipotențiar al Regelui Carol al II-lea la Lisabona).

Lucrearea se continuă cu un scurt *Curriculum vitae* al autorului, urmat de frumoasa prezentare a criticului și istoricului craiovean Tudor Nedelcea, „Nicolae Măreș și spiritul enciclopedist”, care afirmă dintru început: „Nicolae Măreș este o personalitate culturală și diplomatică a României contemporane profunde, mai ales prin ultimele sale cărți, reale contribuții în domeniu.” Sunt evocate lucrările de cercetare, traduceri și opera beletristică, precum și cărțile evocând figura ilustrului Papă Ioan Paul al II-lea, care, venind în România, la 7-9 mai 1999, a sărutat pământul țării noastre numind-o „Grădina Maicii Domnului”, „aceasta fiind prima vizită a unui Papă într-o țară majoritar ortodoxă”. Un Papă care a avut nu mai puțin de 9.666 zile / 27 ani de pontificat (+2005), beatificat în 2011. Este o bibliografie care conține zeci și zeci de titluri, impresionantă, „substanțială și variată”. Dl Tudor Nedelcea ne spune că, împreună cu dl N. Măreș, „am militat pentru ridicarea unui monument (grup statuar alegoric) care să-i reprezinte pe cei doi confesi ai catolicismului și ortodoxiei („cei doi plămâni ai Europei”), care, la București, au pus, teoretic, bazele unificării lumii creștine”, proiect ce desigur „se va realiza cândva”, fiind validat de atâtea argumente. În finalul postfeței sale, dl Tudor Nedelcea reproduce cuvintele unui regretat coleg scriitor și diplomat în Helada, Ion Brad: „O muncă imensă, admirabil desfășurată de colegul Nicolae Măreș pentru realizarea acestei veritabile enciclopedii, alcătuită, parcă, nu de un singur om, ci de un întreg institut de istorie și teologie”.

Ne surprinde plăcut să regăsim, în integritate, într-o secțiune finală „Exegeze privind opera lui Lucian Blaga în românește” (pp. 191-232), cronicile noastre la cărțile despre Blaga apărute din 2011 încoace: „Lucian Blaga – diplomat la Varșovia” (2011), „Lucian Blaga. Epistolarul de la Academia Română” (2012), „Lucian Blaga în limba polonă” (2014) și „Lucian Blaga – traducător, traductologie” (2020).

Cartea de față vine să rotunjească, adăugând linii și accente noi, o activitate susținută, de prim-plan, în blagologia românească, luminând, din orizontul special al diplomației, portretul moral și profilul spiritual al unuia din cei mai de seamă scriitori și filosofi români, creator de paradigmă poetică, incontestabil geniu artistic definind, precum Eminescu, veacul precedent, secolul al XX-lea, mult mai complicat în neliniști dramatice și tragedii.

Zenovie CÂRLUGEA

La miștocăreala limbajului

Inițial am vrut să-mi intitulez recenzia asta *Pieziș*, întrucât pieziș, strâmb și scâlâmb, din punct de vedere formal și estetic, este textul lui Alexandru Vakulovski cuprins între copertile volumului de proză intitulat sfidător, haios și pe deplin nonconformist *Pizdeț* (un derivat de la... *Letopizdeț*, o altă creație a lui Vakulovski). Și *Letopizdeț* un derivat de la *Letopiseț* (scriere veche cu caracter istoric). Istorică se vrea și breșa făcută în proza actuală de autorul moldovean școlit în România, la Cluj. O ruptură totală cu tradiția, cu tradiționaliștii blajini, cu bunul simț al conservatorilor de orice fel, incriminați acid, indirect, în cartea apărută la Polirom în 2023. Editură prestigioasă, care se respectă și care promovează noul, inovațiile în materie de proză contemporană. Dar noul poate degenera... E drept, noul în comerțul de larg consum s-a impus prin construirea de supermarketuri la periferia orașelor. Astfel că centrul s-a mutat la periferie. Urmând acest exemplu, în plin consumerism devastator, se pare că, *mutatis mutandis*, și proza ultimilor ani s-a mutat din centrul stilismului rafinat în periferia limbajului. Așa se pare dacă citim cartea lui Alexandru Vakulovski și a altor inovatori adânciți în limbaj cu pigmenți licențioși. În proză sau în poezie. Da, periferia adusă în centru colorează, e drept, deconectează, amuză, dar impune un mare semn de întrebare atunci când trece din zona divertismentului în „gustul” superrafinat pentru sordid. În cazul emisiunilor, filmelor mai decoltate, televizoriștii sunt avertizați: +16 sau +18. La cărți mai erau ediții *ad usum delphini*, dar ce te faci când toată cartea e scrisă în limbajul străzii? E adevărat, în educație, nu mai sunt locuri unde să ascunzi chibriturile de copii și limbajul așa-zis licențios e la modă, e vorbit și în centru și la periferii. Pretenția de a educa prin carte a dispărut. Dar Vakulovski nu vrea să educe. Nici vorbă de așa ceva! Departate de el intenția de a se situa pe acest făgaș. Dimpotrivă, el vrea o deschidere spectaculoasă, militează pentru o literatură de consum imediat. Realitatea imediată. Azi. Ți-e foame? Deschizi conserva, consumi conținutul și o arunci. Gata. N-a rămas nimic din ea. Cam așa e și proza lui Vakulovski. Șocant de proaspătă la apariție și dezamăgitoare pe parcurs pentru că fondul îți alunecă printre degete. Valul înspumat s-a prefăcut în fum. Ce are specific Vakulovski? Scrie cum are chef, fără fandoseli, fără pudibonderii răsuflete. Alert, dinamic. Limbajul viu, argotic, tumultuos, spontan, de gașcă studentească, de grup stradal în căutare de „iarbă” irumpe din el firesc, natural, fără opreliști. Citești și ieși la o pălăvrăgeală, citești cum ai ieși la o pălăvrăgeală cu amicii. O nouă realitate prozastică? Nicidecum, doar una necosmetizată, neatinsă de cenzuri exterioare sau interioare. Libertate, măi frate, fără limite, fără etică, fără discernământ! Trăiască libertatea!

Sunt file dintr-un jurnal studentesc al unui tânăr din Republica Moldova (RM în carte) ajuns în România la „facultă” prin transfer. La Cluj, în „dulcele moșnegel românomaghiar”. Prima impresie la cursuri: „despre zilele în care te simți o vită proastă în fața geniului de profesor”. Desigur, și profesorii sunt beștelii fără cruțare de un virtual narator, violator în serie de normalități civile și estetice, ce-și zice într-o doară Yo. Grupul de amici: Buru, Bobdylán, Kerouac, Baston, Oia, Allbe, Șobo, Pipi, Fane Babanu; personaje care se înmulțesc cu fiecare nouă secvență. Și fandaxia narcomanilor e gata: ei consumă vârtos „hașiș amestecat cu tututn”, vodcă amestecată cu bere și alte amestecături până la borîri inevitabile, adică preocupările de bază ale unor studenți studioși. Dacă ai crede că este vorba despre o parodiare extremă a vieții de student, ar mai merge, dar scatologicul expus ostentativ, inundă paginile de la un capăt la altul. Dezgustă. Sunt pasaje ce nu pot fi reproduse aici. Totuși: „...după o mare beție, beau din lighean ceea ce borăse seară” sau „Am băut un gât de cola. Pizdos.” Sunt flash-uri din realitatea mizerabilistă a unui narcoman, halucinații, beții și alte drăgălășenii, exprimate în răspăr, jovial, în ritm *hip-hop* cu admirație pentru subcultura de cartier, care, crede autorul, „s-ar putea să devină cultură importantă”. Cultura pentru cursurile de la facultate e moartă, Vakulovski pledează pentru „o cultură a realității imediate”. Rebel fără miză și fără scuză, iconoclast până în degetele cu care își prepară drogul, naratorul-autor face apoteoza răzvrătirilor sale: „...când încalci toate regulile simți că Dumnezeu există, că toate au un sens”. Nihilismul fluturat triumfalist dă fiori: „Suntem niște locuri goale, suntem gaura din tricolar, o gaură adâncă în piept, nu avem nici măcar curajul să ne sinucidem, suntem nimicuri, toți, ceea ce facem nu este niciodată de-ajuns, de ce nu terminăm odată, de ce nu ne sinucidem?” Textele nu sunt lipsite de o poetică a extremelor. Uneori plonjează în pur lirism. Mersul la munte e eliberator de obsesii, halucinații și

Migdale dulci-amare

– Ce ouă de Unicorn visezi Domnia Ta? Ești cumva sub influența *Lunii Pline Lunii În Dungi*? Ori te-a vizitat *Spiridușul Malefic Răspunzător cu Visele Năstrușnice*? Aveam multe așteptări de la tine, Măria Ta, pentru a da sens acestei perioade minunate, când așteptăm detronarea iernii, a frigului și a întinericului. Ai dat totul la o parte și ai purces la drum. Dar ți-ai găsit pe cine să scoți din mîni, ți-ai căutat cu atenție niscaiva victime pe care să le „extragi” din sărite. „O mie de (d)Raci și o Zgrițuroaică!”. Cine nu cunoaște expresia aducătoare de noroc pe mare și pește în năvoade? Este vorba cumplitului pirat Macoco. Din acest moment ne lepădăm de tine și din partea noastră poți să faci toate relele lumii. Da, vei putea să le săvârșești! Ai toate tarele turate la maxim, dacă ai reușit să ne zgâlțâi din temelii până și pe noi, *Molcomici Vătafis Urepinicas Por*. Desigur vei face toate acele fapte nescrise, după ce o să ieși din pielea de Sirenă. Vei rămâne o biată muritoare ce nu mai are încotro!

– Dar pentru *Numele Domnului*, femeie! Suntem în luna martie, s-ar cădea să scrii despre străbunici, bunici, mame, surori, soții, iubite și femei în așteptare. Adică să ridici un altar „Măriei Sale Femeia”! În timp ce te pregătești să ne cădelnițezi cu falsă tămâie, zilele se scurg nebăgate în seamă. Clepsidra, dacă știi ce poate să închipuie ea, se scurge și ne vom trezi că trece sărbătoarea pe care o așteptăm un an întreg. Suntem puternic zdruncinați toți, iar unii dintre noi, *Zgubiliticus Barovenus Potovis Cor*, ne vom da demisia.

– Minunat! „Femei în așteptare”? Definiți ce va fi vrând să însemne o „femeie în așteptare”. Ca apoi să explicați și alte amenințări fără sens. Vă veți da demisia din ce? Ați uitat să vă înșirați funcțiile deținute. Poate sunteți *Purtători ai Cheilor Împărăției Vespanienilor*? Ori se prea poate să deveniți *Purtători și Aruncători Cu Arcul de Incantații și Nestemate Verbele cu Efect Întârziat*. Căci, dacă ar fi cu efect imediat, atunci nu v-ați pierde vremea printre noi nemuritorii. Ce lume nebună se perindă în spatele unor linii de dialog! Oare pe ce pagină am aterizat? Ni se termină în curând combustibilul repartizat din *Rezervorul Central al Ventrilocilor Cărămizii Perpendiculari pe Frunze*. Ce pacoste este pe noi perpendicularitatea aceasta de nișă! Suntem blestemați să orbecăm și noi și *Ramura Paralelă cu Florile*, printre litere și semne de punctuație necunoscute nouă celor ce facem parte din mai noua organizație interstelară *Ibișilunancoarnenas Purtucasius Mandicis Ler*. Help! Are cineva un număr de la *Salvarea Celor Fără Nume*?

– Nu, noi nu avem numere de la diverse salvări, dar asta nu

stres: „în munți nu ai nevoie de suflet” (tot ce respiri e suflet și har, înălțare).

În punctul central al acestor ranchiunoase, triviale note despre realitatea trăită, e situat „căminul XVI”, considerat Olimpul tuturor halucinațiilor, „un adevărat cartier”, cum e și Pieziș, „o stradă de vreo sută de metri plină cu baruri și internet-café-uri”, loc al boemei nesfârșite, unde amicii lui Yo tăbăresc spre a se dezinfecta cu vodcă, atunci când apa de la robinet din cămin „e galbenă, jėjoasă”. Realitate sau sumă de halucinații redată ca realități indubitabile? Oricum, este imaginea hidoasă a unei lumi cu „tinerii din America care își împușcă profesorii și colegii”. E o lume în criză, o criză majoră care nu se mai termină. „Totul se prăbușește, totul trebuie curățat.” Este vocea revoltatului refugiat în droguri, prototip universal, vocea disperată a unei întregi generații. Iată o față

Oul de Unicorn

Pamflet de Florica Bud

ne împiedică să ne punem întrebări. Poate, în graba voastră, vă veți pune și voi o întrebare de genul: oare substanțivul ou nu ne duce cu gândul la o altfel de maternitate? O maternitate a ouălor. Mare brânză! Vă rog a mă scuza! Am uitat că maternitatea ouălor se numește Incubator. Incubator de afaceri? Nu, Incubator electric în care se așază ouăle la clocit. Dar, dacă stăm să ne gândim, din aceste ouă vor ieși pui, care, devenind găini, vor face multe ouă. Una singură este în stare să facă preț de mai multe incubatoare, atunci putem să ne gândim la o afacere de milioane de ouă, deci putem să definim incubatorul ca unul de afaceri, iar noi, *Lapilatus Halilararis Grugrușiș Ori*, să ne numim milionari în ouă. Și cum ouăle poartă uneori viață în interiorul lor, chiar viața poate fi milionară în ore, zile, luni, ani, decenii, secole, milenii. Întrebarea care se naște, după ce am numărat atâtea milioane de ouă, sună cam așa: cine a fost primul, oul ori mileniul? Aveți la îndemână un secol să răspundeți.

Mă trezesc cam nedumerită. Adormisem cu capul pe tastatură. Țin încă strâns oul de Unicorn în mână. Recitesc ce am scris. Mă iau cu mâinile de cap. Îl invoc pe „O, Doamne!”, pentru a nu știu câta oară. Ce a fost asta? Cine a scris în timp ce dormeam? Nu știu dacă voi ați înțelege ceva. Dar eu, fără doar și poate, nu înțeleg nimic și ar fi *mirific* dacă nici Domniile Voastre nu ați înțeles.

Haide, recunoașteți că nu, să nu fiu eu singura care nu pricepe ce se întâmplă pe această pagină din acest secol. Vă iubesc, din motive inorogice. Vai, vai, vai! Cuvântul Inorog pronunțat fără intonația corespunzătoare, îmi aduce aminte că trebuia să scriu despre Oul de Unicorn, ou ce încă nu a eclozat. Dar acum este prea târziu. Trebuie să schimb titlul, dar nu îmi vine nimic în minte, cu ce să îl înlocuiesc. Pagina și timpul meu s-au epuizat. Atunci rămâneți cu bine. Voi scrie despre Unicorn luna viitoare, când vin și berzele, poate se va îndura vreuna dintre ele să îl așeze printre ouăle depuse în cuibul său. La urma urmei, puilul de Unicorn tot va trebui să iasă în lume, să dea ochii cu realitatea. Parcă începe să îmi pară rău pentru el. Îl rog: mai stai, nu este nicio grabă. Încă nu a scăzut concentrația de CO2

din atmosferă. El tace, în timp ce noi plimbăm definiții și discursuri de la Polul Sud la Polul Nord și viceversa. Uneori ne împiedicăm de Ecuator. Dar ne reechilibrăm spunând: știm ce este un Unicorn: Inorog. Este un animal mitologic închipuit ca un cal alb, uneori roz, cu un corn în mijlocul frunții. Se spune că este puternic, sălbatic și fioros. Dacă ar fi așa, nu l-ar iubi copiii și nu ar avea puteri magice. Atunci ce se alege din această definiție? Fără pufuri, prafuri salicilice, prafuri stelare, spre... 1 Aprilie!

Adrian ȚION

18 martie 2016: Deși anticipasem cum va fi, am mers la festivitatea de la SIF. La ora anunțată, 17, eram în sală. Natural, a existat un prezidiu: Grigore Codrescu, Calistrat Costin (cu șapca tip Fidel Castro pe cap) și sărbătoritul „Publicul” a fost format din Ilie Boca, Petre Isachi, George Maxim, Viorel Savin, Daniel Nicolescu, Dumitru Brăneanu, Ion Tudor Iovian, Ioan Prăjișteanu și încă trei-patru inși, necunoscuți. Plus, bineînțeles, nevasta lui „Ghiță”, văduva procurorului Cosma și o fată. Au vorbit: Codrescu, Maxim, Prăjișteanu, Iovian (o „comunicare” extinsă), Brăneanu și Nicolescu. Toți cu o gravitate fără sens. Retorică multă și nici un zîmbet, nimic amuzant, în ciuda faptului că Neagu e un personaj eminamente anecdotic. A ținut și el propria alocuțiune, străbătută de întrebarea ce se voia dramatică: „Oare, n-am lăsat nici o urmă?” Și a enumerat: editarea revistelor școlare *Floare albastră* și *Creanga de aur*, susținerea lui Iovian, Gheorghe Iorga și G. Manolache, cei 8000 de lei cheltuiți cu bustul lui Argezi, sumă pe care o strînsese pentru refacerea danturii. N-am stat la „punctul 5”, „petrecerea”. I-am strîns mîna „păgubosului” și am plecat. La 6 fără zece, eram deja acasă, la masă. 19 martie: Terminat (greu) recenzia la Iancu. Telefon de la „Sandu” Buican, directorul revistei *Polemici*. I-am recomandat să-i includă pe lista eventualilor colaboratori pe Theodor Codreanu și Alexandru Dobrescu, polemisti pur sînge. Telefon de la Nicolae Scurtu. Mi-a evocat despărțirea sa de un cunoscut academician, care „preia ca și cum le-ar ști pe toate, și nu citează”. Telefon de la Duce referitor la drumul la Udești. 20 martie: Drum la Udești. Lucica slăbită, dar arăta decent. Nu s-a văitat o clipă de nimic. Ani i-a dus miere, portocale, legume și i-a lăsat câteva sute de lei. În cameră era cald, dar alături, la toaletă, o răcoare severă. I-am atras atenția asupra contrastului. De la ea, am mers la cimitir. Ziua de 20 e mijlocul intervalului în care au murit și au fost îngropați părinții. Fiecare, am aprins luminări. Deși bătea tăricel vîntul, flăcările lor nu s-au stins. Am coborît în sat, apoi ne-am îndreptat spre Reuseni, la Meluzina, soția regretatului meu văr Valeriu Popovici. De la ea am plecat cu un ditamai colacul și cu palincă. Celebrul Bosanci, odioasă terific, l-am străbătut (pentru prima oară) pe o latură, evitînd Suceava. Ajunși la Cumpărătura, ne-am încadrat pe șoseaua ce duce spre orașul nostru, cu un scurt popas la Hanul Ancuței, pentru a ne astîmpăra pofta de plăcinte. 21 martie: Telefon de la Mîtea – să-i semnalez un interviu al lui D. Protase. Primit cartea lui Ion Paranici, *Mersul înserării* (Ed. Junimea). O poezie discretă, vătuită. Obosit mai mult decît ar fi firesc de scurtul drum la Udești. Fiind luni, am văzut un nou episod din *Cain*. În programul de știri, au apărut contestatarii lui Manolescu: unul cu mustață stufosă, mohorît, altul frenetic, „suspect”. Din *Adevărul*, cumpărat la prînz, n-am citit decît articolul lui Dinu Flămînd despre Salonul cărții de la Paris. 22 martie: Mi-am început ziua la laboratorul de analize medicale Synevo. Telefon lui Paranici să-i confirm primirea cărții și să-i comunic câteva aprecieri sumare. Era emoționat de ceea ce tocmai văzuse la televizor: dezastul produs pe un aeroport din Bruxelles de un luptător kamikadze. La 5 (17), m-am uitat și eu pe mai multe posturi de știri. Telefon Lucichii, apoi lui Iancu, pentru a-i spune că am trecut prin Ciohoreni, satul său natal. Ne-am lungit la vorbă... 23 martie: La Arhive, pentru „xeroxuri”. Urmărit la „Știri” și în ziar ce s-a spus despre atentat. Nu sînt impresionat de colorarea Turnului Eiffel și a Porții Brandenburg în culorile drapelului belgian. Gesturile simbolice sînt doar prefigurări ale solidarității, nu dovezi efective de solidaritate. De asemenea, mă mefiez de compasiunea celor ce aprind luminări, dar care, întrebați din scurt, nu-și recunosc nici o apartenență religioasă. Involuntar, dramele sînt convertite în „circ”, modă franțuzească, de curînd și românească. 24 martie: Copaci înfloriți și zăpadă perforată ici-colo de căldură. La Biblioteca, lectură din jurnalul lui I. I. Stoican. Bună pagina 5 din *Adevărul*, cu articole de tineri care nu mai suportă pe Merkel, Hollande și „corectitudinea politică”. În același număr de ziar, Mircea Vasilescu și Daniel Tronaru (unul dintre redactori) comentează certurile de la Uniunea Scriitorilor. Al doilea a notat ce-a spus Cristian Teodorescu. 25 martie: Bunavestire! La Udești – mi-a spus Lucica – încă nu s-a topit zăpada. Vreme închisă, frig. Seara, telefon de la Duce: miine îi vine colegul din Maramureș și vor avea de muncit din greu. Serialul *Pe aripile vieții* (Elles devant de la vie): poveste a trei fiice de mineri. 26 martie: A trecut Nicolae Caciuc să ia cărțile promise; nu cu mîna goală, ci cu vin și țuică, din păcate, vinul, nu de calitatea cea mai bună. El e udeștean, iar noi udeștenii nu sîntem cei mai pricepuți în vinificație. La întoarcerea de la frizer (unitatea lui e la gară), o parte de drum am făcut-o împreună cu Neagu, care mi-a adus albumul *Letiția Oprișan*. Am discutat despre petrecerea de la sărbătorirea sa și despre (pentru el, o temă obsedantă) cum s-au „realizat” (material) „revoluționar” și „sindicaliști” băcăuani. Mi i-a citat pe rînd, descriindu-le combinațiile și averile la care au parvenit. Cît tupeu și cită lăcomie! Și ea ei sînt în toate județele. „S-au îngărășat berbecii!”, vorba unui voievod, intrată în cronică. E suficient să reflectezi o clipă la asta, ca să-ți dai seama de ridicolul promisiunilor de „meritocrație”, schițate de Iliescu în decembrie 1989. Seara – slujba de la Vatican. Densă, omilia Papei Francisc „Despre speranță”. M-am simțit liniștit. 27 martie: Lecturi din publicistica lui Galaction. Telefon de la Emil: vine, miercuri, la Bacău.

Documentar despre emigranți pe B1 Tv. Telefon Letiției Oprișan: mi-a vorbit repede, minute în șir, despre treburile ei profesionale. Un rezultat onorabil: România – Spania (0-0). În pauza dintre reprimze, comentarii cu Gabi. 28 martie: Terminat cu „xeroxurile” din *Dimineața* și *Rampa*. Un nou serial polițist la TV Monde: *Clarence Renoir*: La „Garantat 100%”, interviu cu David Grossman: discurs bun, de pacifist. 30 martie: La 1 (13), la *Ateneu*. Emil era deja venit. În redacție se aflau Carmen, Violeta și Jicu. Se discuta despre demisia actriței Anca Sigartău de la conducerea Teatrului Bacovia, despre alți foști directori și despre concurenții actuali pe acest post. L-am însoțit pe Emil la Muzeul de Artă, la lansarea albumului *Aurel Băeșu*, alcătuit de el. Cu decenii în urmă, o expoziție Băeșu mi-a prilejuit să scriu una din primele mele cronici plastice. 31 martie: Plăți și expediții: carte pentru Letiția Oprișan, articol la *Acolada*. Ani mi-a cumpărat haine, după măsurile știute, adică fără să mă mai „firîie” după ea prin magazine. Odată cu cadoul, a venit și observația: „Vezi, să le porți, să nu le lași să le mănînce molii iar tu să umbli ca unul de pe șantier, din cei cu roaba”. Mă vrea musai „domn”? 1 aprilie: La Biblioteca, iarăși pentru I. I. Stoican, despre care am adunat material cît pentru o monografie. Primit *Acolada* și o scrisoare de la Vasile Bardan. Mașcată, „scriitura” lui e ceva între pictură și mîzgilitură: cinci cuvinte pe rînd și zece rînduri pe pagină. Grafologic, greu de încadrat. Avantajul e că poate fi citit și fără ochelari. Telefonat lui Theodor Codreanu (71 de ani). I-am urat, între altele, „spor”, ceea ce în cazul său, e pleonastic: are! Duce excedat de niște cheltuieli irecuperabile. Serial: *Hotelul de pe plajă*. Seara, vînt puternic. 2 aprilie: Am ieșit doar pentru piine și kefir. Am „tras” toată ziua de un articol. Cîteva fraze mi-au ieșit. Seara, „Cabaretul” lui Patrick Sebastian: echilibristică, magie, clovni, Călugării Shaolin, dansatori spanioli etc. 3 aprilie: Lecturi din Camil Petrescu (teatru). Pe Mezzo, Jazz a Vienne: Ben Harper. Pe Trinitas, un dialog Ioan-Aurel Pop – Vasile Bănescu despre 150 e ani de la înființarea Academiei. 4 aprilie: A cincea injecție cu B-uri. 5 aprilie: La orele prînzului, la Biblioteca. Seara telefon de la Iancu și de la Bardan care, preluînd un concept al lui Codreanu, a scris despre „Transmodernism și poezie”. Fotbal: Barcelona - Atletico Madrid (2-1). 6 aprilie: Cumpărat (comandă la editură, făcută de Liliana Cioroianu) primul volum din *Jurnalul* lui Gheorghe Grigurcu. 7 aprilie: Transcriere din *Jurnal 2011*, după care am lăsat textul la cules. Viorel Savin mi-a trimis cartea cu răspunsurile la ancheta sa despre plagiat. Telefon de la Stelian Preda, ca să mă duc la deschiderea *Galei*: să văd „cum au numărat edițiile și ce zic despre istoria ei”. Deși cred că știa, i-am spus cine concurează pentru direcția Teatrului: Radu Bogdan Ghelu și Eliza Judeu. Firește, a avut rezerve cu privire la calitățile lor umane și profesionale. Pe primul mi l-a definit printr-o poreclă urîtă. Mi-a relatat („poveste” de care eu habar n-am avut) cum „acest Ghelu”, împreună cu marea sa [Silvia Ghelu] și cu familia Goranda, a protestat împotriva sa, în fața Teatrului de Animație, cu luminări și cu televiziunea după ei, că „distruge amintirile” (dăduse la ars niște lucruri vechi) și în fața Prefecturii (aci avînd tovarăși pe Lozincă și Gheorghiu), ca să nu fie acceptat la concursul pentru director Geo Popa, considerat partinitor și autocratic. Ca să fie expresiv, Ghelu purta platură la gură! Referitor la Judeu a făcut observația că-i lipsește registrul grav și cel acut. I-am declarat prompt că mă miră cele ce mi-a spus. Mie, Ghelu mi s-a părut întotdeauna (ce-i drept, relațiile noastre s-au rezumat la saluturi pe stradă) că păstrează din maniera și cordialitatea tatălui său, profesorul de teatru Ion Ghelu Destelnică. Cît despre Eliza Judeu, am văzut-o de mai multe ori recitînd decît jucînd. Impresia pe care mi-a lăsat-o e că se pătrunde de cele ce rostește (versuri bune și mai puțin bune) și că, de fiecare dată, vocea ei „trece”. Și, apropo de *Gală*: mie mi-i indiferent că „cei de-acum” omit să-și amintească „istoria” ei, adică faptul că i-am fost unul dintre „nași”!... 8 aprilie: I-am dat o carte farmacistului Gheorghe Juravle. În replică, m-a constrîns să primesc unul din produsele sale de care chiar am nevoie: un unguent nazal cu neomicină. Întîi, m-am amuzat de un atare schimb, apoi l-am trecut la capitolul rarității, căci, nu o dată, după primire, alții nici „Mulțumesc!” nu-ți zic. La întoarcere, m-am oprit să văd expoziția lui Ion Mihalache: aglomerată, repetitivă, întunecoasă, atît în partea de peisaje, cît și în cea de naturi statice. După cinci minute, senzație de frig. Am trecut și prin expoziția lui I. Burlacu, jos, la „Galeria Nouă”. Pictorul (care-i și poet) prezintă lucrări de mici dimensiuni (în contrast cu ce ale colegului său amintit), majoritatea „fără titlu”. Adică ești liber să înțelegi ce vrei și cît poți. E bine, așa? Fără să fac aci teorie, menționez că titlurile sînt importante pentru impunerea (și receptarea) oricărei gen de mesaj. Seara, două episoade (3 și 4) din serialul *Hôtel de la Plage*. 9 aprilie: Ultimele B1 și B6. Stat acasă și „învîrtit hîrtii”, vorba nevastă-mi. De fapt, am terminat o însemnare, începută ieri, despre necesitatea unor judecăți critice mai apăsat. În multe comentarii, finalurile sînt de pur marketing. Spre seară, mici cumpărături de la „magazinul de proximitate”. Iar de la zece, m-am „prostit” privind „Les Années Bonheurs”, emisiunea lui Patrick Sebastian. Pe cine am văzut? Pe Kendji, un tînăr cîntăreț care succește capul tuturor femeilor; pe Anna Roumanoff, cu glume despre dificultățile dînt-un cuplu de vîrstnici (diverse încercări de a se „stimula”, de pildă privirea unui film porno, însă aceasta îi deprimă, mai ales pe femeie, care reflectează: „Cînd vezi ce există și ce avem...”), pe nu știu cine cu răutăți la adresa lui Michel Drucker și a moșnegilor care se plimbă în mașini Ferrari prin Monaco („Cum poți să controlezi viteza, cînd nu poți să-ți controlezi vezica?”). În final, pentru limpezire, un grup coral din Corsica. 10 aprilie: Vizită Duce (singur). Telefon de la Mîtea, curios să afle cine erau cei „trei A” de la Filologie? Telefon lui Gheorghe I. Florescu. După prînz,

am urmărit, pe Mezzo, un interviu cu dirijorul Kent Nagado despre rolul muzicii în educație și creșterea capacității de concentrare. Seara, *Betty*, un film de Claude Chabrol, după un roman de Georges Simenon, cu Marie Tretignant. Între astea, puțin jazz, puțin Dinescu și Brenciu (pentru cîntecele de pahar), puțin fotbal, puțin din Gala Premiilor Muzicale Radio. 11 aprilie: Noapte cu somn scurt și subțire (adormit pe la 3, sculat de patru ori). De ieri ploaie continuă. N-am ieșit din casă. Am transcris, refăcîndu-l în cîteva locuri, un „text” despre „clișee”. Nici un telefon, afară de al meșterului care a înlocuit mînerul de la frigider. Seara *Candice Renoir* (episoadele 5 și 6). Un videoclip al trupei „Taxi” contestă (rezum în termenii mei) oportunitatea Catedralei Neamului. Deceptionant, printre cei încadrați în curentul opozițiilor figurează și Mircea Cărtărescu, prezumtivul și mereu amînatul cîștigător al Nobelului pentru Literatură. Păcatul lor e ignoranța: ei nu cunosc istoricul ideii, care vine din perioada dintre cele două războaie (cînd s-au și strîns bani pentru concretizarea ei). 12 aprilie: La Biblioteca, am găsit e-mail-uri de la Mihai Maxim și Gheorghe Neagu. Am primit de la Vasile Iancu *Periplu prin cetatea Iașilor*. Vorbund cu I. Rusei, l-am întrebat dacă și Biblioteca din Suceava a achiziționat din *Acorduri și conflicte locale* (cea de aci a făcut-o). Mi-a spus că nu, deși le-a trimis un exemplar de semnalar. (E cazul să sublinieez: interesul meu e platonice, nu financiar; vreau să află dacă sînt receptiv în „locul de baștină”). Apoi i-am propus reeditarea celor doi memorialiști băcăuani (I. I. Stoican și Mihail Văgăunescu), eu urmînd să-i prefățez și să pun notele. Seara: Real Madrid-Wolfsburg (3-0). În tur fusese 2-0 pentru echipa germană. 13 aprilie: Telefon de la Horia Zilieru (dacă am primit *Australia*). Mi-a promis că-mi va trimite *Cronica veche*, unde are rubrică. Telefon Lucichii. A aranjat cu fata și genele Aurichii să-i facă straturile. Le va plăti, cînd va lua pensia. Am întrebat-o de mîncare și apă: are! Vizite primite: vecina, fata Aurichii. Cine gîndea că aceasta îi va fi sprijin?! După „Știri”, ascultat puțin din flecăreala lui Pătraru, la TVR 1. E remarcabil ca elocuție, dar atît de ostentativ în moralizări, încît nu-i pot înghiți mai mult de o „pastilă”-două. 14 aprilie: Dormit din bucăți, ultima de la 7,30 la 9,15. Mic dejun „tensionat”. Totul a pornit de la aprecierile mele privitoare la somn. Telefon lui Verman, pentru a-i propune să ia el „cadoul” (200 lei) de la firma care m-a convocat la „Green Park”. Nu „poftește”!... Durere persistentă a ficatului. Îndispus, n-am mai mers la Biblioteca, unde am pe masă *Biserica arsă* de I. I. Stoican. Am răsfoit niște xeroxuri și mi-am recapitulat „erorile”. Dar dincolo de înegurăzile zilei: aniversarea lui Duce! Seara, un „meci de infarct”: Liverpool-Borussia Dortmund. Minutul 9, 2-0 pentru nemți; după pauză 2-1, apoi 3-1. S-a terminat 4 la 3 pentru Liverpool! Escaladarea scorului m-a prins așa de tare, încît mi s-a declanșat un puseu de hipertensiune. Privindu-mă în oglindă, am descoperit că am obrazii roșii de parcă aș fi băut cîteva pahare de vin. Să nu uit: înainte de meci, telefon de la M. Convorbire lungă despre o „treabă bărbătească” (zice reclama), starea prostatei. S-a operat de două ori: prima dată în 1996, a doua oară în urmă cu doi ani, de data aceasta printr-un procedeu inovat recent și într-o sală care „arăta ca o uzină”. Costul: fabulos, inaccesibil unuia ca mine. 15 aprilie: Corectură la „Zigzagurile” pentru luna mai. Sortat „hîrtii” (unele cu sugestii pentru viitoare însemnări). Nelinîștit de un anume semn de boală, am ieșit doar după ziare. 16 aprilie: Scris nota „Nu mai interesează pe nimeni”. Citit, în *Adevărul weekend*, interviul cu Aurora Cornu. Roxana – „povestea” cu motanul vecinilor, care a intrat la ea pe geam și nu mai vrea să plece. Alungat, devine agresiv. „Le Grand Show” (o recapitulare) cu Serge Lama, Céline Dion, Johnny Hallyday, Niclo, Dave & Corby, Calogero, Adamo, Obispo, Zaz, Victoria Sanson și alții. Un rezultat: Astra-Steaua. 2-0. Bucuros de ispravă, antrenorul giurgiuvenilor, Șumudică, a sărutat (cu fruntea) pămîntul. 17 aprilie: Lecturi de Duminică din Paul Evdokimov (*Ortodoxia*) și Galaction (*Pagini creștine*). Vizită Duce. Opini despre R. La masa de prînz, Ani și cu mine – același subiect, același „caz”. Concluzii diferite. Unde-s curajul și determinarea de altădată? Lecturi din *Memorialul de ziaristică*, pentru reluarea unei mai vechi comunicări despre Perpessicius. Sătul de recapitulări, nu m-am uitat la „Vivement Dimanche”. În schimb, am văzut *Bine ați venit în Elveția*, o parodie cu destule „poante” și situații agreabile: ridiculizarea unor clișee. Începe cu o înmormîntare și se termină cu o nuntă. 18 aprilie: 30⁰! Telefon Lucichii. La Biblioteca, pentru corectura unor „Zigzaguri” și darea la cules a altora. Campanie concentrată împotriva lui Marian Munteanu, atacat la „Starea nației” și pe unde s-a mai putut (România TV, B1 Tv). 19 aprilie: 16⁰. Seara și întreaga noapte – ploaie. Derutat de înțelegerea incorectă a datei, am mers să văd expoziția Dany și Gheorghe Zărnescu, a cărei deschidere însă va fi miine. 20 aprilie: La Biblioteca: a patra corectură (adaosuri și revizuirii) la „Zigzaguri” și „Cîteva clișee”. Ajuns la vernisaj, am discutat cu Bălătescu și, mai mult, cu Doina Cernica (despre Beldeanu, Niadi, Costin, Radu Mareș, Ciopraga). 21 aprilie: Telefon de la M.: supliment la discuția medicală avută acum cîteva zile. Expediat lui Al. Buican, pentru *Polemici*, articolul cu titlul „Vorbe, vorbe, vorbe...” Tăieturi din ziare. Sfirșitul poveștii „R. și motanul”. Semne date de inimă. Telefon de la Duce. 22 aprilie: Controlul tensiunii: cifre oscilante, mari. A doua întîlnire din acest an, în parc, cu familia Rusu (inginerul și profesoara de franceză). Ea nu mai e ea. El – caritabil, devotat. La Radio, Concertul nr. 2 pentru pian de Serghei Rahmaninov, cîntat de Dan Grigore. Dragnea, condamnat (2 ani) cu suspendare. Sumeția pesediștilor. *Hotelul de pe plajă*, seria a II-a, episoadele 1 și 2.

INTERVIUL ACOLADEI. LIDIA VIANU (II)

Dacă nu m-am oprit din scris, este pentru că acolo simțeam eu că este rostul meu pe lume

Dragă Lidia, de bună seamă, anii studenției tale s-au derulat la începutul anilor '70, la Facultatea de Limbi și Literaturi Germanice. A urmat o scurtă perioadă de profesorat la un liceu bucureștean. Apoi pasul hotărât spre cariera universitară. De asemenea, doctoratul, pe care îl evoci savuros în carte. Toate te-au pus într-o relație mai specială cu profesorii tăi, unii traducători celebri, magiștri sau autori

recunoscuți de dicționare... Ai avut, bănuiesc, exerciții de admirație, și nu doar în acei ani, ci și mai târziu... Ce ți-au transmis acei profesori, în anii aceia care păreau să anunțe vremuri mai bune pentru studiile umaniste?

Așa este: anii '70 au fost o deschidere frumoasă către limba și literatura engleză. Dintr-o țară francofonă, România se oferea anglofoniei, cu pasiunea unei fete nemăritate. Eram între 5 și 15 pe loc la admitere. Ne pregăteam acasă cu ani înainte. Visul nostru era să ajungem la o școală sau un liceu din București, adică să devenim profesori. Nu mai înșir iluziile acelor ani. S-au spulberat toate. A venit modelul american peste noi. Un model uman pe care eu nu-l înghit. Limba română s-a înecat în anglicisme. Dacă ar fi fost utile pentru că noi nu avem un termen sau altul, nu m-ar deranja. Doar am făcut asta și cu franceza... „Furculission”... Pentru unii [ca mine] mai devreme, pentru alții mai târziu, a murit un mit: „vin americanii!” Au venit. Cu *the Bundy family*, cu păpușa Barbie, cu viața ca o luptă cu arme și omoruri... Mai rău ca toate pentru filologi, o dată cu 1990, a murit profesia esențială. Profesorul este azi un martir: neplătit, nerespectat, și de multe ori necultivat. Facultăților filologice li s-a luat calul de sub ele pe când ele credeau că încă îl călăresc. În 1970, când am absolvit eu, facultatea era un rai. Cel puțin pentru mine.

Mi-am iubit profesorii, mi-am iubit cursurile și aproape nu-mi venea să cred că poate să îmi fie atât de bine. După 1970, încet-încet, au apărut tristeți de toate felurile: culesul recoltei de către studenți, blocarea admiterii la doctorat, încercările Securității de a racola – studenți și profesori. A crescut între noi frica. Generația mea, adică anii '60 și '70, era blindată. După ce ai avut cursuri cu Levițchi, ai făcut traducere cu Dușescu, ai mers la cercul științific al lui Săndulescu, ai avut seminare despre Hopkins cu Ștefan Stoescu, toate valorile erau foarte la locul lor. Morale și profesionale. De viața aceea nu am vrut eu să mă despart la absolvire. Pentru studenții din seria mea am luptat eu să devin universitar. Lor – profesorilor și colegilor mei – le sunt eu recunoscătoare pentru bucuria de a mă fi format ca anglist și de a profesa la Catedra de Engleză.

În anul 1981 ai predat la anul al treilea un curs special despre T.S. Eliot. Despre autorii din literatura engleză sau americană la care revii, aș vrea să vorbești. Și din autorii contemporani, ce ai citit? Cine sunt traducătorii?

Atunci când am absolvit eu, cel mai „contemporan” autor era Virginia Woolf. După ea, nu mai aveam cărți, nimeni nu deschidea gura, dar cu toții citeam pe ascuns. Mai răzbatea câte un Orwell sau un Soljenițin prin cortina de fier. Când am intrat la doctorat, am primit din străinătate operele lui Valéry și Eliot. Ne foloseam vechii colegi de școală, prieteni din copilărie emigrați într-un moment sau altul, rude plecate, dacă le aveam... Cât despre traduceri, bălălia mea [și a colegilor mei, sunt sigură] era să citim totul în original. Da, erau traducători mulți și buni, așa cum ne-am fi dorit și noi să fim. Numai că era foarte, foarte greu să ajungi să traduci sau să lucrezi pentru o editură. Eu, una, nu am izbutit. Din aceste motive, lecturile mele în română au suferit mult – de unde, până la intrarea în facultate, ele înfloriseră. Pentru angliști, lectura în anii '70 a fost un subiect de discuție tragic. Dar am avut liber la autorii secolului al XIX-lea și la cei dinaintea lor, așa încât nu am dus lipsă de cărți de citit. Cu amendamentul că am ieșit din facultate cu ochelari de cai: nu știam mai nimic despre autorii englezi ai secolului în care trăiam. Era ilegal. *E pur si muove*... Predam *Areopagitica* de Milton [carte despre... cenzură!], *Brave New World* de Huxley [satiră a comunismului]... Refugii din spațiul interdicțiilor comuniste au existat întotdeauna. Nu am predat absolut niciodată după canoanele cenzurii. Nu am rostit cu vocea mea interpretări de politruc. Mi-am păstrat demnitatea și am dat și eu studenților, cât am putut, ce învățasem de la profesorii mei: libertatea lecturii.

Și a venit Revoluția din 1989... cu tranziția ei prelungită, în drumul spre capitalism. Ai avut ocazia să treci oceanul, ai avut două burse Fulbright... cu siguranță experiențe cu totul noi, aventuri ale cunoașterii de toate felurile. În ce fel ai trăit invidiata experiență americană?

Eu am ratat oarecum acele două experiențe. Eram prea preocupată să ajung să predau bine literatura contemporană britanică, adică să citec tot ce se scrisese în anii de peșteră comunistă primitivă, când nu putusem să ajung la cărți. Atâta pot să spun: sunt mai mult decât recunoscătoare Comisiei Fulbright, care m-a ajutat să petrec doi ani în fabuloasele biblioteci universitare din New York și Berkeley. Acolo am pus eu temelia cursului meu de literatură contemporană. Am o amintire mai puțin, sau deloc recunoscătoare, care îl implică pe cel care era capul Universității în anul 1991. Atunci când a ajuns la el cererea mea de concediu fără plată, pentru că urma să am un an ca profesor Fulbright, a dat-o hotărât la o parte, cu comentariul: „O învățată! Bursă Fulbright! Pe ce bază?” Baza era un concurs dat la Ambasada SUA. Un concurs care a acceptat numai profesori despre care erau siguri că nu au „turnat”, ca să nu spun mai mult. L-am întâlnit pe acel stimabil domn un an mai târziu, la Casa Universitarilor. I-am întins mâna: „Eu sunt învățată”, i-am spus. N-a avut replică.

Ce scriitori ai cunoscut în America? Cum s-au schimbat și la noi modalitățile de predare, ce rol au mijloacele virtuale în finalizarea proiectelor tale personale?

Dat fiind că în ambii ani de Fulbright eu am muncit zilnic la specializarea mea în literatura britanică a secolului al

XX-lea, nu am avut timp nici de viață socială, nici de întâlniri culturale. Îmi pare rău acum, dar era o chestiune de viață și de moarte. Profesia a fost cel mai important lucru din viața mea. Până anul acesta. Acum, poate, profesia mea este alta...

În ce privește influența Internetului asupra activității mele, da, mi-a adus foarte mult. Practic, tot ce am pornit eu ca proiect – masteratul, masterclass-urile cu scriitori britanici, revista *Translation Café*, și mai ales *Contemporary Literature Press*, cu multe ei volume care pot fi accesate gratuit, *Concursul Lidia Vianu Translates*, antologiile de poezie românească traduse în limba engleză, interviurile mele cu foarte mulți scriitori englezi ai momentului, și altele – toate ar fi fost imposibile fără comunicarea rapidă, fără cărțile virtuale pe care le-am făcut, fără relațiile virtuale cu alți împătimiți de cunoașterea limbii engleze, a Modernismului și a literaturii contemporane, de traducerea literaturii române în engleză... Nu le am pe toate în minte acum, dar de un lucru sunt sigură: Internetul mi-a schimbat viața în bine.

Fiindcă am reluat recent lectura cărții tale Censorship în România, apărută la Central European University Press în 1997, subliniez importanța demersului tău pentru acel context. Este o radiografie a unui trist fenomen care ataca dreptul libertății de exprimare a scriitorului, nu o dată semnalându-se interdicția absurdă pentru scriitorii de a publica. Ai făcut o serie de traduceri de poezie românească pentru cartea aceasta, în urma unei munci susținute. Ai avut ecouri în presă?

Puține. Un tânăr critic de la o revistă literară, pe care o stimez, m-a făcut cu ou și cu oțet, poate pentru că nu se afla și el printre cei intervievați în acel volum. Dl. Adrian Marino, pe care, cu respect, nu îl cunosc, a făcut cam același lucru, în ideea că nu eu am scris prima carte despre cenzură în România, ci doar o „simplă culegere de interviuri cu scriitorii actuali și de traduceri de poezii”. Nici nu m-am gândit că voi fi prima. S-a întâmplat că am fost. S-a întâmplat că volumul acela este cea mai citată carte a mea, și după peste 30 de ani se vinde încă...

Te-ai adaptat rapid în strădania ta la mijloacele de comunicare virtuală. Cele 7 volume impunând Metoda Lidia Vianu. Smile and Learn! vor fi curând reeditate, de data aceasta pe hârtie. Ai înființat Masteratul pentru Traducerea Textului Literar Contemporan, ai organizat Masterclass-uri anuale de traducere literară la Universitatea din București, ești director-fondator al Editurii online Contemporary Literature Press. Ce va mai urma?

Mă ocup intens să văd Manualul meu pe hârtie. În rest, aș vrea să îmi văd de scrierile mele uitate în sertar, de ceea ce mai scriu acum. Mi-a dat Dumnezeu această perioadă frumoasă din viața mea, când pot să fac ceea ce am dorit de când mă știu: să scriu. Poate mă va ajuta și să ajungă aceste cărți la cititori... Cine știe. *Habent sua fata libelli*.

Mă întorc în final la cartea-poem Vântul și Pescărușul. Patru volume de poezie au precedat experiența aceasta târzie. Reproduc ca exemplificare caracterizarea memorabilă a domnului Gheorghe Grigurcu: „Tema iubirii apare proiectată pe un amplu ecran care produce un efect centrifugal al prezenței acestuia. E o iubire ce se naște continuu în melodia lăuntrică a textului, izbutind a-i obține confirmarea”. Superbă legătură cu finalul din Kaleidoscop / Caleidoscop. Plecarea și Întoarcerea în Lumină. Admirabil. Mulțumesc, Lidia, pentru această călătorie...

Eu îți mulțumesc. Gândul că am cititori atât de sensibili și profunzi cum sunt cei care m-au onorat cu cronicile lor mă face

TRECĂTOARE IMPERII

Obositor este ochiul,
obositor este semnul din zid spre care
privește;
acolo sunt eu lângă celălalt,
cu cel de aproape și cu pasărea
pândind,
cu un bulgăr de tină să astupăm gaura
istoriei
prin care se scurg nemuritoare
întâmplări ale lumii.

Mari trecătoare imperii mereu stau la sfadă,
prăvălind atâta colb pe pământ
și-ngropând atâtea vieți cu trup de zăbavă...
și totuși globul nu se mărește
și nu s-a plâns nimeni că-n aer s-ar putea să nu-ncapă.

În zori, nepricepuți clăcari m-au bătut pe degeaba
până când ceasul solar s-a suprapus peste propria umbră,
dar ochiul meu era mut,
aazul odihnea la un colț de tihnă
și verbul se îngâna într-un cântec nici de îngeri știut.

PLECĂRILE

Orice plecare dintr-un loc de popas
a fost un dureros regret,
în același timp un neînvinz îndemn spre întoarcere,
la orice pas am împlinit dincolo de chemare
și-am aruncat din cuib un pui de lumină
dincolo de mărginitul meu culcuș,
doar cineva din urmă m-a strigat,
la început încet, ca o murmurare,
apoi în tainică șoaptă,
apoi cu mare strigare pe un fără capăt urcuș,
însăpăimântându-mă cu o necunoscută cărare;
a asmuțit toate lucrurile lumii după mine
și toate chipurile ce au trăit pe pământ
alergau să mă vadă,
toate vocile și cânturile care s-au spus
se-nghesuiau să le bag în desaga.

Acum toate urmele ce le-am lăsat, pe oriunde,
îmi ies în cale
și mă arată ce degetul acuzându-mă de nepăsare
iar eu din nou le amăgesc,
din nou, prin liberul hățș al memoriei,
sânii ce poartă pe tălpi de omăt alb,
deopotrivă de frumos, prunci, opreliști și iubire și cărări,
le slobod în orice loc unde voi pătrunde.

DREPT PE ÎNĂLȚIMI

Am vrut să stau drept pe înălțimile lumii,
atunci un vânt, venit de neunde, m-a atins,
m-a aplecat peste marile necunoscute adâncuri;
acolo am văzut o nedeslușită vânzoleală:
un fir nevăzut, neconținut întins –
la capetele căruia nimeni nu a știut să deznoade
o necunoscută greșală –
peste un hău
pe care oamenii tot urcă și coboară
și nu reușesc să deslușească muchia culmii
pe care îngerii cu oameni în cărcă
și cu o nelipsită fiară
tot urcă și coboară pe o scară de lumină.
Aici, pe margine, timpul tot așteaptă
veghind asupra lumii ce nu se termină niciodată,
și stă mereu cu poarta deschisă –
nimeni nu strigă, nimeni nu aplaudă –
privește uimită la neobositul mers
ce se-ncumetă pe căile neterminatului univers
care tot șterge un prag
înrdăcinat pe nestatornicul hotar dintr-o hartă
și scrie un nou și nemaiauzit vers
cu degetul înnuiat în a stelelor apă.

Ștefan DRĂGAN

cu adevărat fericită.

Iar acest dialog, pe care cu atâta căldură sufletească mi l-ai oferit, mă face să îți mulțumesc încă o dată pentru o mână întinsă atunci când nu știu pe unde să o apuc. Ai făcut acest lucru și când erai la TVR. Îți sunt profund recunoscătoare. Interviurile tale fac un lucru rar. Nu trăim într-o lume generoasă. Tu dai speranță celor care bat la porțile literaturii.

Interviu de

Lucia NEGOIȚĂ

Logging prin mass-media

Păsători sau nepăsători?

După cum își scoate Dinescu pălăria la Sebastian Zachman în emisiunea *Insider politic*, se pregătește o nouă explozie a mămăligii. Nu-i chip altfel. Dacă nu ne trezim, vine finalul. E momentul să alegem, cum spune Virgil Rațiu: să fim *păsători* sau *nepăsători*.

Miron Manega povestește, în „Certitudinea”, experimentul broaștei: broasca aruncată în oala cu apă fierbinte sare din ea și se salvează. Cealaltă broască, pusă-n apa care se încălzește treptat, nu sare. Se adaptează cât se adaptează și moare.

Cu spaimă și supunere, românii suportă tot ce li se-ntâmplă. După sacrificiul sângeros din '88-'89, au venit mineriadele lui Iliescu. O mineriadă după altă mineriadă! S-a numit *re-construcție*, dar vocabula se traduce, cu ochi liberi, prin *demolare*. Când mai traversez Zona industrială din Iași, mi se pare că am ajuns în Ucraina, după bombardamente rusești. Tunurile denumite investiții le-a „implementat” Rroman (își merită numele cu doi r, că știe limba rromani). Privatizările nesăbuite au ajuns până acolo, încât s-a revendicat și platoul munților Bucegi (de vreun moștenitor dac, pesemne).

Cineva se lăuda că va scrie o istorie a românilor „pe invers”. Cum adică pe invers? Fără bătălii câștigătoare, doar pierdute, fără eroi și martiri, în descendență pro-stalinistă Roller? De ce te plângi, Magda U.? Doar avem, pe 6 martie, Ziua Națională a Fostilor Deținuți Politici Anticomuniști din perioada 1944-1989. Sau Memory Day, dacă nu vrem să mai folosim româna, cum se preconizează. Trebuie să ne vindecăm de limba cea română, asta să fie „decretalia” lui Iohannis, care, într-un discurs recent, se arată european, iar România rămâne nepomenită, ca și cum n-ar exista?

Un sociolog, Marius Pieleanu, maestru al sondajelor contrafăcute, spunea, cu voce asurzitoare, la Niels Schnecker în emisiune, că patriotismul este „exagerare”. Ba nu: patriotismul firesc nu-i deloc exagerare. Măcar în ianuarie, de Ziua Unirii lui Cuza, n-aș fi vrut să aud asta.

Pentru preș. Iohannis n-o fi fost semnificativă cifra de 105 ani de la Marea Unire. Parlamentul a sărbătorit 1 Decembrie după patru zile, că nu dau turcii. Nici cifra de 165 de ani de la Hora Unirii nu l-a impresionat pe Ioh., obosit după excursia de plăcere în Chile (pronunțat cum se scrie). A rămas în București cu Ciolacu, să nu dea jos, de efort maxim, vreo două chile. De ce te plângi, Magda U.? Bine că mai avem Zi Națională!

Iar premierul a făcut bătrânului agricultor Gheorghe Crăciun o declarație politică, mincinoasă ca mai toate declarațiile politice: „nimeni nu mănâncă cu două linguri”. Ba da, guvernării și parlamentarii, iar cacofonia îi aparține lui Ciolacu.

Europarlamentarii noștri, 33 la număr, ascultă fără crâcnit cele mai bizare indicații. Instrucția UE trebuie urmată. Și câte instrucțiuni anapoda nu ne aplică guvernării, *a bene placito!* Dacă Erropa vrea să nu mai punem bicarbonat în mici, nu punem. Altfel, am avea „atitudine neevoluată”. La fel și dacă am refuza pâinea congelată, cu făină puțină, eventual din greieri și cu multe E-uri, laptele de pustă unguerească, roșiile turcești, pe care nu le atinge cioc de pasăre, uleiul cu care ne înecă ucrainenii. În ce hal am ajuns, sub guvernul, dacă importăm lapte, mere, carne. Puii unguerești sunt mai buni? Vita italiană are ochi mai mari? Premierii postsocialiști importau pulpe americane expirate, cu gust de miel. Și eu cred, ca și Sorin Lavric, că acea Comisie Europeană ne vrea „minți ierbivore”; ca să nu mai fim poluanți, ne vom deplasa ca Mița Biciclista sau ca trotinetistul Dan Barna, vom renunța la lactate și la carne, vom omorâ pisici și câini... La șefia UE a candidat Ursula von Leyen versus Ursula von Pfizer.

Oare de agricultura cui se ocupă ministrul Agriculturii, dacă ne asigură că nici un bob de grâu nu cade din tirurile lui Zelenski? Agricultorii demonstrează altceva la Afumați. A, nu-s fermieri ci „instigatori înverșunați”. Disperații nu mai pot fi înverșunați? Iohannis Îngăduitorul pentru ucrainenii, devenit Iohannis Nepăsătorul pentru români, ignoră lejer că, din 14 milioane de tone de grâu tranzitate prin România, 4 au rămas în pâinea noastră. Iar canadiană roșie pentru mitinguri nu mai are. A dat-o la-ntors. Bine ar fi să nu se mai întoarcă.

Un analist din categoria EXPERT spunea, la Digi 24, că „nu poți fi patriot dacă nu-ți iubești vecinul”. Replica i-o dă anonimul țaran: „Iubește-ți vecinul, dar nu-ți desființa gardul.” Același EXPERT susținea dezvoltat că 80% dintre români trăiesc la nivel european și totul datorită banilor europeni. L-o fi luat în calcul pe ambasadorul în UK, Moraru și palatul unde locuiește, cu 46 de camere, unde-l spală 9 băi? Fapt e că avem nivelul de sărăcie cel mai mare din mama Europa. Și cum o fi cu iubirea de vecin? Mie mi se pare că-i o rușine de nespălat (a obrazului) ca un Imperiu (austro-ungar) să terorizeze un popor mai slab (pe românii ardeleni). Deși rușinea asta durează de hăpt-hăpt, cum zic maramureșenii, cancelarul austriac Nehammer (supranumit de presă Ne-Schengen) nu vrea s-o șteargă nici acum. Un prinț austriac l-a omorât pe ursul Arthur, ca să ne

ajute pesemne să scădem populația de urși, înnebuniți de foame. Vecinul Viktor Orban vrea din nou dualism și nu-i cerem să plimbe ursul. Iar vecinica Ursula ne ajută să aruncăm miliarde de euro pe vaccinuri, când 500 de spitale stau să cadă peste pacienți, iar 50% n-au aprobare ISU. Răul sistemic e mai rău. Sănătatea depinde de buzunarul pacientului: bogații vor merge la privat, săracii vor rămâne cu „gurile știrbe” (e sintagma lui Gabriel Liiceanu, pentru care nu-i mulțumesc), disprețuiți de self-elită. Norocu-i că anul 2024 e anul Sfinților tămăduitori fără arginți, monsieur Rafila!

Și pentru că doctorului Rafila îi place să tot fugă dintr-un loc în altul (model Iohannis, care face escale în România), acuma se vrea în Parlamentul European, la loc călduț, lipsit de griji. Noi rămânem cu farmaciile mii. Judecând după numărul lor, am fi o populație profund bolnavă. Zeci de reclame, contra pruritului și constipației, contra păduchilor, furnicăturilor și căderea părului, pentru tálpi fine, floră (și faună?) forte ne dau ghes să înghițim medicamente după medicamente („Nu mai fi îngrijorat/ Hai la Dona imediat”), iar copiii cântă și ei reclame Cate-na, fericiți că au ce înghiți. Toate la prețuri Dr. Rafila de mici.

Sociologul Pieleanu a găsit soluția: „Românii nu trebuie să rămână în țară, au dreptul să plece.” Doar e dreptul lor, că-i democrație. Și asta de Ziua Unirii Principatelor Române, la domnu Niels-american, în emisiune. Ce-o să mai sondeze

tru mine, realizatorul de emisiune Sebastian Zachman este deosebit de informat și de inteligent. Totuși, nu destul de riguros, mult prea îngăduitor ca ministrea Turcan, ridicată la vârful politicii pe umerii lui Bănescu. Nu știu ca vocabula păcălici să aibă formă de feminin, nici nu știu de vreun Münchhausen femeie, dar nasul turkan crește și crește. Muncita doamnă se lăuda că n-a stat cu mâncile (de dantelă neagră) în sânu-i de *belle de jour*, deși sub poalele ei instituțiile de cultură se închid. Sub directoratul istoricului Cioroianu, în Biblioteca Națională e frig siberian, filialele bibliotecilor publice dispar, cărțile se aruncă la tomberon... Pe crowl scria mare: Cult(ură).

Iarăși te plângi, Magda U.? Avem Ziua Culturii Naționale, luni, 15 ianuarie! Numai că ziua Eminescului a fost alt prilej să fie contestat ca poet național. Câtă prostie să susții că Eminescu era ateu, cum a făcut un cititor de „Bezbojnic”! S-a vorbit din nou și din nou despre „otrăvurile admirației”. Pe români i-ar otrăvi admirația față de Eminescu, declarat „primul Rataț”. Și ce haz fără haz se tot face de poemul lui Marin Sorescu, *Trebuiau să poarte un nume!* „Acest tânăr cu ochi mari/cât istoria noastră”, a scris Sorescu, nesocotind directivarea că istoria, cu suferințele, nenorocirile, izbânzile, amăgirile ei, trebuie uitată. Că oamenii care au murit pentru țară trebuie să fie din nou incriminați. Că se programează de sus ca identitatea etnică să dispară.

Să recapitulăm spusele câtorva „înguști la minte”, ca Arghezi: „Eminescu este un Beethoven al graiului românesc”; ca Noica: „o conștiință de cultură deschisă către tot”; ca Blaga: ideea Eminescu „este pentru noi, pentru neamul nostru, o idee forță”; ca George Uscătescu: Eminescu – „marele contemporan”. C.D. Zeletin îl vede pe Eminescu „arzător pentru cele mai înalte”, totodată „drastic pentru micimea sufletească”. Așadar, conchide Theodor Codreanu: „Avem nevoie de Eminescu așa cum avem nevoie de aer”.

Bomboana pe coliva culturii românești a pus-o un influențar, Alexandru Florian, scoțându-l pe Eminescu vinovat pentru Holocaust. I-a replicat Eugen Simion: „cei care văd în Eminescu strămoșul xenofobiei românești ori nu știu să citească, ori nu citesc ce trebuie.” Iar analfabeți funcționali, care-l consideră pe Eminescu *grosolan, impulsiv, libidinos și pãros, pornograf scandalos*, sunt destui. Mă refer la cei ieșiți din sămânța proletcultă, gata să de-clasicizeze clasicii, cum tot repet, să nege violent valorile sigure, de termen lung, ca să le schimbe cu cele de termen scurt.

Un fost consilier al lui Bănescu-Petrov pe chestiuni de educație, Cristian Preda, vrea să ne bage-n cap că Eminescu e „totalmente nul”, că are „gândire nulă din unghiul praxisului social”. Numai că îi caută punctul arhimedic, să-l zdruncine, să-l răstoarne, să-l surpe, dar nu-l găsește.

Îmi scrie, în 24 februarie, Adrian G. Săhlean, din SUA:

„Poți face însă ceva contra deplorabililor? Ca să înțelegi cât de dobitoc ești, îți trebuie un anumit nivel de înțelegere. Dacă înțelegi și susții totuși aberațiile (ilustrate și în articol), faci parte dintre cei cu profil psihiatric.”

Cred și eu ca inspiratul traducător al lui Eminescu, atât de anevoie traductibil: sinistra ideologie a corectitudinii politice, deși sociopată, câștigă pas cu pas. Psihoza corecțiilor de a vedea obstinant fasciști și naziști peste tot (de la Eminescu, etichetat protopărintele antisemiților, la Vințilă Horia, Horia Stamatu, Aron Cotruș, Gyr, Crainic, V. Voiculescu, Vasile Militaru, Andrei Ciurunga, Pan M. Vizirescu) e psihoză reală.

În 12 martie, primesc un e-mail din Boppard, de la scriitorul traducător și traductolog dr. Christian W.Schenk:

„Eu mi-am expus părerea atât în poezie, în eseu, în scrisoarea deschisă Marelui Închizitor, dar mai ales prin retragerea mea din UR. Ce poți face când clasicii sunt pângăriți? Când critica scriu cronici contra cost? Când vulgul poetic instituționalizat domină tărâmul literar? Când UR nu are nici măcar o secție de traducere și promovare a literaturii autohtone (invers există...)?”

Doc Christian, îi răspund, ai re-creat atâtea poeme în germană, intrând în rezonanță cu atâția contemporani. Cum te cunosc bine, asta ai să faci pentru literatura română și de acum înainte. Lupta cu „intrușii în poezie”, cum îi numești, nu-i ușoară, dar oficializații sunt vremelnici, iar nihilautorii fără onoare și respect pentru înaintași își fac doar autoportrete pe nisip.

Listele canonice trec, operele rămân.

Magda URSACHE

„Luceafărul” într-o nouă hermeneutică: Despre „Un om mare” de M. Eliade

Motto: „[Am] sentimentul că sunt trimis pe lume pentru a dezlega misterele. Trebuie să îndrăznesc mai mult. Să spun, din ce în ce mai lămurit, cele ce gândesc. Timpul trece.” (M. Eliade, 1 febr. 1945, Lisabona).

Amintindu-și de re-proșul mic burghez al unui critic din interbelic care scrisese de „repulsia lui Eliade față de nuntă” (George Călinescu), Mircea Eliade, într-unul din caietele sale, și-a precizat interesul pentru funcția metafizică a erosului. Astfel, un exemplu la îndemână i-a fost simbolismul misticiei indiene în care transcendența iubirii apare subliniată de folosirea termenului de „adulter”. Dacă s-ar fi optat pentru termenul de „nuntă”, notează marele indianist, s-ar fi ratat esența metafizică a erosului, esență lipsită de tangențe cu moralitatea din lumea devenirii. Complet lipsit de morală, i-a părut lui George Călinescu mai ales romanul *Domnișoara Christina* din care n-a priceput nimic (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Morbil multiplei personalități în familia Moscu din „D-ra Christina” de Mircea Eliade*, <https://isabelavs2.wordpress.com/mircea-eliade/dracristina-isabela-vasiliu-scraba/>). Aceasta a ușurat repetarea la nesfârșit a măruntelor și ne semnificativelor observații făcute de cunoscutul critic, plasate negreșit în Wikipedia, spre ulterioară difuzare prin ChatGPT.

Într-o năvălă concepută dincolo de hotarele României în care Mircea Eliade nu s-a întors „ca să nu fie arestat la prima indigestie a Anei Pauker” (M.E., 27 ian. 1945), eruditul filosof, romancier și eseist reia în partea de început tema *Luceafărului*, tema iubirii neîmplinite pe care o tratase în mod original și în romanul *D-ra Cristina* (1936). Registrul povestirii se schimbă însă spre sfârșit, odată cu dispariția în Marea Neagră a tânărului Cucoaneș, care „ar fi fost zărit la nord de Constanța, îndreptându-se către mare. Unii mărturiseau chiar că l-ar fi văzut intrând în mare și înotând” (M. Eliade, *În curte la Dionis*, C.R., 1981, p. 125) Fără doar și poate, scena trecerii macro antropului pe celălalt tărâm se înscrie în structura arhaică, populară, a universului imaginar reflectat și de poezia eminesciană *Mai am un singur dor*.

La ultima întâlnire a îndrăgostiților, Lenora fusese de-a dreptul îngrozită de tandra apropiere a logodnicului ajuns de necunoscut: „Cucoaneș o atrase cu luare-aminte către pieptul lui, păstrand-o ca pe o păpușă și legănând-o. Dar când și-a apropiat și mai mult față, îmbăcșind-o în barba lui, voind s-o sărute, Lenora a dat un țipăt și și-a acoperit ochii... De data aceasta Cucoaneș a înțeles... Figura i se împietrise. Nici măcar un zâmbet nu-i mai înviora ochii. Și buzele nu i s-au mai deschis de atunci” (p.122). În povestea de dragoste dintre Lenora și tânărul inginer, iubirea le fusese practic interzisă din cauza îmbolnăvirii lui Cucoaneș, ducând la o monstruoasă diferență de statură.

Din volumul lui Eminescu, filosoful religiilor recitise la Lisabona poezia *Mai am un singur dor*. Sau poate de ea îi amintise Horia Stanca atunci când s-au întâlnit și au vorbit pe plajă o zi întreagă despre Eminescu. Departate de țară, Mircea Eliade a avut revelația că dorul lui Eminescu nu trebuie înțeles ca pan-teism, ca dorință de reintegrare în Cosmos. În splendida poezie ar apărea acel dor de „reîntoarcere acasă”, de „regăsire – prin moarte – a adevăratei sale familii cosmice: apele, munții, astrele, pădurile. Nu reintegrare, ci „*întoarcere acasă, la ai săi*” (M.E., 20 noiembrie 1942).

Crenguțele rupte de macro anthrop și oferite atât Lenorei cât și prietenului care l-a ajutat să dispară din București ar fi vrut probabil să simbolizeze această familie cosmică de care oamenii obișnuiți par să fi uitat.

Romanul *Domnișoara Christina* – care stârnise furtuna mediatică din România anul 1936 –, atenționă cititorul asupra izvorului eminescian de inspirație, prin inserarea unor versuri din *Luceafărul* și din *Strigoii*.

Scrisă după despărțirea de Nina, răpusă de cancer în 20 noiembrie 1944, nuvela *Macro anthrop-ul* (16-23 ian. 1945) nu are inserate în ea trimiteri explicite nici la poezia *Mai am un singur dor*, și nici la nenorocul în dragoste al genului din interpretarea pe care o dăduse Mihai Eminescu poemului *Luceafărul*. Inspirată de un vis în care se făcea că Eliade ar fi crescut la proporții monstruoase, nuvela *Un om mare* pune problema singularizării anumitor oameni: Ca și geniul redat de Eminescu prin Hyperion, Cucoaneș se singularizează odată cu boala care-l face să crească peste măsură. Îndrăgostit de Lenora și fiind pe punctul de a se căsători cu frumoasa lui logodnică, tânărul inginer este silit întâi să amâne, apoi să renunțe complet la un astfel de viitor prin care ar fi intrat și el în rândul lumii.

Sensul nuvelei ar fi de căutat în ideea „singularizării omului ales de Dumnezeu sau de soartă, a geniului, a sfântului” și în incapacitatea lui de a „comunica cu semenii” notează Eliade pe 16 ian. 1945.

Ca să descrie experiența mistică la care ajunsese Cucoaneș

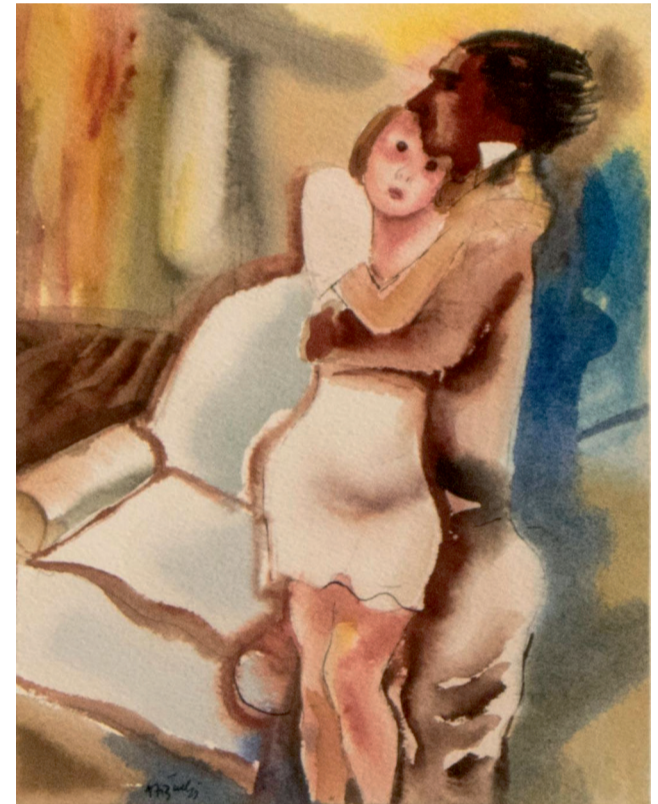
retras în munți, au fost nevoie de puține cuvinte. Afirmând că „Totul este”, personajul nu putea fi înțeles decât de cei care au avut și ei parte de aceleași trăiri. Restul rămân să sporească numărul semenilor cu care nu se poate comunica nimic. Interesant este că și oamenii întorși din vecinătatea morții mărturisesc că au avut revelația existenței, au trăit „ontofania”.

Pentru înțelegerea nuvelei *Un om mare*, din enumerarea omului ales, a geniului și a sfântului ar trebui decupată figura „sfântului”, datorită înfățișării pe care o oferă un yogin ajuns să se hrănească doar cu lumina Soarelui.

Macro anthropul trăia în munții Bucegi, și, asemenea yoghinului văzut de mine pe youtube, nu mai simțea nevoia de a se hrăni.

Încă de când fusese surprins de maladia osoasă care-l făcuse să crească extrem de repede, dându-i uneori impresia că „i s-au schimbat și simțurile” (p.108), Cucoaneș începuse a-și duce zilele cu foarte puțină hrană: „Nu mânca mai nimic, și parcă și foamea începuse să-l lase. După o ceașcă de ceai, se simțea sătul o zi întreagă” (p. 106).

Pe youtube, cu ani în urmă, îmi reținuse atenția figura radioasă a unui yoghin care nu mai mânca de ani și ani de zile. Bătrânul yoghin se lăsase înregistrat pe patul unui spital în care,

ca și cum ar fi fost în pustie, își făcea meditațiile zilnice. Era acolo asiduu cercetat de doctori indieni interesați de cazul său care sfida știința medicală de tip occidental.

Personajul principal – al primei povestiri fantastice scrisă de Eliade în exil – fusese și el cercetat de doctori specialiști. Cucoaneș s-a grăbit să meargă la doctor îndată după declanșarea bolii.

Nu mai că specialiștii din capitala României erau la fel de depășiiți de cazul inginerului, ca și doctorii indieni care-l studiau cu de-amănuntul pe yoghinul ce se hrănea cu lumina răsăritului și apusului de Soare.

Odată început procesul de creștere, chiar după câteva zile de la declanșarea bolii, tânărul inginer se ascunsese în munți, „să scape de ziarști, de doctori, de specialiști, de vecini, de cunoscuți” (M.E.). Fiind departe de București, el n-a mai aflat de „premiul oferit de bizarul miliardar sudamerican pentru cei care îl vor prinde de viu și i-l vor arăta”. N-a știut nici de „campania de presă împotriva doctorilor care l-au lăsat să scape și a poliției care nu izbutea să-l găsească”, sau de „puterile organizate în Bucegi și apoi dizolvate dintr-un înalt ordin” (M.E., p.122).

Cu referire la romanul *Pe Strada Mântuleasa*, Mircea Eliade îi vorbise lui Rocquet despre „mitologia lumii moderne”, care depășește cadrul strămt al unui regim totalitar și care se deosebește net de mitologia culturilor tradiționale (*Încercarea labirintului*, 1990). Ultima este „de o bogăție vie și nesecată”, cu personaje de basm ca Strâmbă-Lemne, Păsări-Lăți-Lungilă și altele la fel de năzdrăvane, precum gigantul inginer. MITOLOGIA CULTURILOR TRADIȚIONALE poate fi izvor de fabuloase întâmplări ca acelea povestite de învățătorul Fărâma, directorul de școală arestat și interogat de Ana Vogel (<https://isabelavs2.wordpress.com/mircea-eliade/1Strada-Man-tuleasa-Eliade-Isabela-Vasiliu-Scraba/>). Prima dintre ele, mitologia lumii moderne, ar fi mitologia tehnocrației, a oamenilor „înarmați cu logică”.

Pentru cazul particular al regimului polițienesc comunist, alături de logică, „mitologia tehnocrației” este înarmată și cu „diverse instrumente” (p.155) de propagandă, sau de spălare a creierelor, și chiar de tortură, prin care vrea să impună per-

spectiva marxistă asupra lumii. Lucrul s-a văzut din arestările nevinovatului Părinte Arsenie Boca, drogat după gratii cu scopulamină (<https://isabelavs2.wordpress.com/mircea-eliade/Dayan-Eliade-Isabela-Vasiliu-Scraba/>), și torturat la 79 de ani, bătaie securisto-comunistă din care i s-a tras moartea martirică, adevărat „secret de Stat” (în cripto-securismul de după 1990).

În nuvela *Un om mare* (Cascais, 1945), ale cărei întâmplări neobișnuite se petrec în interbelic, dorința de uniformizare a gândirii, prin impunerea „mitologiei lumii moderne” nu beneficia de progresele științifice folosite de regimul „comunist al Anei Pauker” (cf. Virgil Ierunca). Aceasta transpare din abandonarea hărțuirii polițienești a macro anthropului, făcută „dintr-un înalt ordin, pe motivul că o ființă umană, nevinovată, nu poate fi gonită ca o fiară sălbatică” (vezi Mircea Eliade, *Un om mare*, în vol. *În curte la Dionis*, C.R., 1981, p. 122).

LA CÂTVĂ TIMP DUPĂ CE TERMINASE POVESTIREA, Mircea Eliade citise în „Apa și visele” despre apele dense de hrană microscopică, nutriend copiii mării, niște foetusii în stare gelatinoasă. Dacă, după Bachelard, „cea mai importantă realitate coincide în primul rând cu ceea ce mâncăm”, observă Eliade, atunci sărăcia este o stare larvară, o regresie la modalitatea embrionară, iar marxismul are dreptate acordând importanță foamei și luptei pentru hrană. Pentru proletariat, – concluzionează filosoful –, „realul este ceea ce se poate mânca. Zvărlită înapoi în faza foetală, umanitatea săracă nu se mai poate desprinde de realul ei, nu mai poate dobândi libertatea de contemplație a adultului... Greșeala marxismului începe în clipa în care generalizează dialectica lui foetală la toate regiunile spiritului.” (M.E., *Jurnalul portughez*, 11 febr. 1945).

Mircea Eliade notase încă din 23 septembrie 1942 senzația clară pe care o avea că trăiește sfârșitul unui ciclu istoric în care au fost prețuite valorile spiritului, și că lumea așa-zisei dictaturi a proletariatului nu va accepta „oameni ca el” (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *M. Eliade și detractorii lui*, <https://isabelavs2.wordpress.com/mircea-eliade/isabelavs-eliadedetractorii4/>).

Justețea observațiilor sale legate de „apele nutritive” a tot fost confirmată de îndotrînații gândirii marxiste trimiși dincolo de Cortina sovietică de fier, care au scris despre opera eliadescă neputându-și depăși condiționările. Unul dintre ei, turnătorul Ioan P. Culiuanu, pe care comunisto-securiștii ascunși în Wikipedia după pseudonime l-au metamorfozat în „biograf autorizat al lui Mircea Eliade” (accesare pe 19 martie 2024), a văzut în inginerul Cucoaneș imaginea Căpitanului. Este foarte probabil că la fel l-ar fi interpretat pe Cucoaneș oricare anchetator de pușcărie comunistă plătit să descopere peste tot gardiști.

Stupida interpretare a informatorului împușcat la Chicago în WC-ul facultății ca trădător al Securității (<https://isabelavs2.wordpress.com/gpt-isabela-vasiliu-scraba-cancel-culture-2/>) a fost postată în Wikipedia confiscată de analfabeți funcționari (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, „Harisme Duhului Sfânt și *Fotografia de 14 ani*”, <https://isabelavs2.wordpress.com/mircea-eliade/isabela-vasiliu-scraba-fotografie-mircea-eliade/>).

Nu e greu de imaginat că interpretarea pe care acum am propus-o nuvelei „Un om mare” nu va fi tolerată în Wikipedia din care pe 15 iunie 2022 mi-au fost șterse vreo 12 comentarii la beletristica lui Mircea Eliade.

În schimb, cretina interpretare a doctorandului Culiuanu (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Minciuni despre Culiuanu*, https://www.youtube.com/watch?v=H4xzbWc_PIU) se regăsește într-o mulțime de teze de doctorat, deși orice adult ar fi putut să-și dea seama că fusese practic anihilată chiar înainte de a fi fost formulată. Căci iată ce consemnase marele savant la vremea când necoptul Ioan Petru Culiuanu făcuse pactul cu Securitatea (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Eliade și unul dintre turnătorii săi anonimiți*, <https://isabelavs2.wordpress.com/mircea-eliade/secuculieliaede/>), spre a primi un post de redactor la revista „Secolul XX” și a beneficia de o bursă în Italia (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Ipoteza lui Ezio Albrile despre asasinarea lui Culiuanu*, <https://isabelavs2.wordpress.com/articole/isabelavs-ipotezaasasinarerculianu/>).

„Am recitat aseară *Un om mare* [1945]. Uimit să descopăr că, întrebat ce vede, ce gândește, ce este acolo, Cucoaneș (omul de 6-7 m) răspunde: TOTUL ESTE! Și apoi arată CERUL, pomii, pământul, etc. Ontofanie. Anticipează experiența lui Aldous Huxley după ce a luat mescalină și a văzut pentru prima oară că scaunul există și obiectele din jurul lui există” (M.Eliade, *Jurnal*, 30 iunie 1968).

Pentru al treilea volum al *Caietelor de Dor*. *Metafizică și poezie* scoase la Paris de V. Ierunca și Constantin Amărieuței, Mircea Eliade a scris, printre altele, despre interesul avut din tinerețe pentru metafizica religiozității din culturile populare (sau tradiționale) și cele exotice (indiene). În jurnal observă și coincidența preocupărilor sale cu „mișcarea filosofică europeană, forțându-se să regăsească formele de cunoaștere atemporale” (12 mai 1953).

Isabela VASILIU-SCRABA

Creangă, norocul lui Maiorescu sau viceversa?

În deceniul 1867-1877, pe când Maiorescu, pe urmele tinerei noastre *novele*, practică cu oarece elevație atunci de un Alecsandri, Odobescu și Bolintineanu, începe elaborarea teoriei sale asupra „romanului poporan” (finalizată prin 1882), el observă că aproape în concurență cu estetica superioară a lui I.L. Caragiale, care pune pe scenă, deopotrivă, câteva tipuri literare realiste din viața urbană sau suburbană a mahalalei, dezvoltându-le strălucit, „cu semnele lor caracteristice, cu deprinderile, cu expresiile lor”, alături de un Slavici, Gane, Negruzzi, Brătescu-Voinești, Duiliu Zamfirescu și ș.a., Ion Creangă creează, din pur instinct, acel tip de personaj de curată extracție țărănească, cu o neîndoieabilă valoare specifică pentru ethosul românesc. Galvanizat de curentul unei atare observații axiologice și revelatorii – își dezvoltă criticul junimist tema –, subiectul romanului contemporan ar trebui să fie viața specific națională, iar personajele lui principale reprezentanții unei clase întregi, țărănimea, în ce are ea distinctiv și fundamental românesc. „Căci o figură din popor este pusă de la început sub stăpânirea împrejurărilor ca sub o fatalitate, ea poate fi pasivă fără a fi slabă, fiindcă înfățișează în sine toată puterea impersonală a tradiției de clasă și totodată exprimarea simțurilor și pasiunilor ei poate fi mai clară, fiind mai primitiv firească și mai puțin meșteșugită prin nivelarea culturii înalte. De aceea și vedem că romanul poporan se poate înălța la o culme de emoțiune ce-l pune alături de adâncă mișcare a tragediei, la care nu ajung romanurile din societatea de cultură cosmopolită.” Ar trebui spus aici că Maiorescu găsea în epica scriitorilor amintiri o trăsătură care o apropia și o pune în contact „cu un întreg curent al gustului estetic în Europa, curent – nota criticul –, pe care noi îl credem foarte sănătos și în urma căruia romanurile țărănești și descrierile tipice au ajuns să fie cele mai prețioase produse ale literaturii de novelisti (vezi Titu Maiorescu, *Literatura română și stămintatea*, *Critice*, vol.II). Prețioasă, cum prea bine se cunoaște, al epicii realist-rustice și compasive („romanul cămpenesc”) a lui George Sand, mai ales, dar și a operei unui Turgheniev sau Dickens, criticul de la *Junimea* nu se sfia să-l considere pe Ianachi Slavici și Ion Creangă urmași demni ai modalității de a scrie a acestora! Sigur, nu discutăm aici despre valabilitatea teoriei despre roman a lui Maiorescu, ironizată suficient, mai târziu, de un Pompiliu Constantinescu sau chiar desființată de E. Lovinescu. Ceea ce ne reține atenția este aprecierea valorii prozei lui Creangă, căruia criticul de la *Junimea* nu i-a dedicat un studiu special, ca în cazul lui Eminescu, dar pe care îl prețuia și îl situa foarte sus în tabla sa personală de valori. În orice caz, în *Critice* (ediția din 1878) el îl citează ca pe unul dintre prozatorii valabili ai momentului, așezându-l printre „scriitorii estetici și erudiți reflexivi” alături de Eminescu, Caragiale, Duiliu Zamfirescu... Motiv pentru care, sunt incredințat, reprodus ulterior al lui G. Călinescu făcut lui Maiorescu, cum că i-ar fi minimalizat valoarea, încadrându-l între scriitorii populari, e în afara chestiunii de fond. Pentru Maiorescu „orice individualitate de popor (cazul lui Creangă, n.n.) își are valoarea ei absolută și, îndată ce se exprimă în putemica ei formă a frumosului, întâmpină un răsunet de iubire în restul omenirii ca o parte integrantă a ei”. Ca literatură poporan, sunt nicio formă Ion Creangă nu a fost în concepția maioresciană un scriitor primitiv și, cu atât mai puțin, grosolan, de luat în seamă adică numai pentru anecdotele sau *corosivele* sale debitate cu atâtea risipă de vervă rabelaisiană în ședințele *Cenacului Junimea*, pentru a-i trezi din somnolență pe „boierii cei subțiri”, școlii prin cele străinătăți. De altminteri, dacă nu greșesc, niciodată Maiorescu nu a folosit în ceea ce-l privește pe humuleșteanul respectiv vocabulă. Cel care face efectiv uz de ea, din capul locului (1875), este Iacob Negruzzi, academicianul și parlamentarul care nu-și retrage și nu-și nuanțează cătuși de puțin aprecierea aparent ireverențioasă nici măcar după aproape 30 de ani de la moartea scriitorului, în 1919, când începe să-și publice în „Convorbiri literare” *Amintirile de la Junimea*. „Ce fericită achiziție pentru Societatea noastră – își va fi notat el în vreo hârțoagă, în urmă cu mai bine de o jumătate de secol, după câțiva ani de debutul lui Creangă în Cenacul „Junimea” – această figură țărănească și primitivă a lui Creangă. Tobă de anecdote, avea totdeauna câte una disponibilă, fiind mai ales cele „corosive” specialitatea sa, spre marele haz al lui Pogor, al lui Lambrior, ba se poate zice – afară de Naum – al tuturor junimiștilor. Când râdea Creangă, ce hoțot, plin, sonor, din toată inima, care făcea să se cutremure pereții”. În binecunoscutul studiu intitulat *Junimea și junimismul* (1978), referindu-se strict, undeva în cuprinsul lui, la această etichetare, transmătată la fel de ușor de conducătorul junimist (timp de 15 ani) al *Convorbirilor literare* și operei autorului *Povestea lui Stan Păpăduș*, creație a unui „tălcut primitiv și necioplit”, în opinia sa, Z. Omeșca precizează refutabil că „pentru Negruzzi” termenii «primitiv» și «necioplit» nu au aici caracter peiorativ și nici unul diminutiv”. După părerea exegetului, care are privilegiul de a cunoaște ca nimeni altul spiritul epocii, ei „voiau pur și simplu să sublinieze structura populară a autorului și a creației sale”. Ca să fiu sincer, observația lui Z. Omeșca nu mi se mai pare cătuși de puțin, astăzi, *shocking* și nici măcar superfluă în contextul dat, după ce, întâmplător, am parcurs recent un adevărat excurs eseistic despre semnificația multiplă a cuvântului *primitiv*, o digresivă briantă în totul, întreținută de Alexandru Busuiocanu, prin 1930, cu privire la respectiva categorie estetică în poezia de început a lui Nichifor Crainic (vezi Al. Busuiocanu, *Figuri și cărți*, Ed. „Cartea Românească” – Atelierele Sfetea –, fa.).

Deși s-a ferit să îl socotească sau pur și simplu nu a fost în stare să vadă în Creangă, asemeni lui Eminescu, cu care, de altminteri, îl situa în rând, un scriitor artist, pe de altă parte, în contrabalans, poate, Titu Maiorescu a păstrat cu marele povestitor, până la moartea humuleșteanului, o relație foarte specială, așa putea zice, chiar, privilegiată. Fără să exagerez cu nimic, așa merge până acolo, încât așa avansa ideea că, depășind barierele raționalismului și socotinței sale temperamentale binecunoscute, autorul viitorului proiect de revizuire a ortografiei (document ce stă la baza adoptării scrierii fonetice în limba română), *basé sur une qualité de maître*, recunoscută îndeobște, l-a transformat pe Creangă, poate cu bună știință, poate fără să vrea, într-o „legendă pilduitoare”. Sprijinit pe suportul unei atare situații valorizatoare care spune mai mult decât orice aserțiune axiologică bătută în cuie, în prefața la volumul I al *Discursurilor parlamentare*, Maiorescu nu ezită să îl aducă și să îl relieze automat, fără să clipească, pe Creangă la *Junimea*, încă din 1871, pe când hătul și iconoclastul Popa Smântână nu era pe atunci, în realitate, decât un *fracționist*. Ca totul să fie cât se poate de veridic, firesc și osmotic preluat ca adevăr gol goluț, criticul plasează cu îndemănare într-o ședință de cenaclu a *Junimii* anului respectiv anecdota cu privire la respingerea *taxei asupra burlăcării*lui debitată, chipurile, cu acel prilej, de Creangă, ca reacție spontană, dar și conștientă cu manifestarea grupului, față de invitația de a face politică, lansată cercului junimist, prin intermediul lui Titu Maiorescu, de către ministrul externelor de atunci, Gheorghe Costaforu. Potriveala, altminteri cu totul nevinovată, ar fi putut fi luată de bună, dacă astăzi, bazându-ne pe documente ce nu pot fi infirmate, n-am ști cu precizie că prozatorul și-a făcut debutul la *Junimea* de-abia în 1875, când nu a citit în cenaclul grupului junimist nimic alte-

va, pe cât se pare, decât *Soacra cu trei nurori!* Anecdota cu respingerea la o întrunire electorală a *taxei pe burlăcării*, da, a fost spusă cu farmec și vervă de inegalabilul Ion Creangă, nu mă îndoiesc – episodul fiind de notorietate în epocă – însă la o dată, cu siguranță, ulterioară. Pentru a pune vârf comediei, altfel plină de farmec, a povești inventate de Titu Maiorescu, singurul istoric literar, din câte știm noi, care i-a dat crezare, cuvânt cu cuvânt, rămâne Vladimir Streinu, altminteri un cercetător acerbos din speța cea mai credibilă (vezi considerațiile sale pe acest subiect în micromonografia *Ion Creangă*, apărută postum la Editura Albatros, în 1971, pag. 41).

Revenind la relația specială dintre Maiorescu și Creangă, doar puțini dintre noi mai știu astăzi faptul că respectivii s-au cunoscut cam cu vreo zece ani mai înainte ca Ion Creangă să ajungă membru al Junimii. S-a întâmplat în 1864, când diaconul de la la Biserica *Patruzeci de sfinți* din Iași s-a înscris în același târg moldav la „Școala preparandală” de învățători, un fel de institut pedagogic care la ora respectivă era condus chiar de Maiorescu, pe care, de altminteri, l-a avut și profesor de gramatică. Un dascăl, în orice caz, care înțelegea și preda obiectul numit mai sus cu totul altfel față de ce recomanda metoda Măcărescu, pusă la greu în practică la „școala de pop” de la Fălțiceni, „curat meșteșug de tâmpenie”, cum știm din *Amintiri...*, din ghearele căruia, „încet în pronume conjunctive”, lui Davidică din Fărcaș și s-a tras și moartea... Ion Creangă descoperă în cadrul Institutului, sub bagheta pedagogică suplă a celui ce tocmai atunci ținea la Universitatea din Iași celebrele prelegeri de logică, avantajele metodei deprinderii concomitente a scris-cititului, și nu-i trebuie prea mult timp să ia hotărârea de a o dezvolta și teoretic, mai târziu, într-un abecedar aplicativ pentru clasa întâi primară. Descătușat din chingile scolasticii pedante pe care o resimțea ca pe o tortură anihilantă ani în șir în școlile pe unde trecuse, la „preparandala Vasile Lupu”, Creangă e atras de la bun început, ca pilitura de fier de forța undelor magnetice, de calitatea profesorului său, care, la rândul-i, îi prețuiește strădanile la învățătură și îi încurajează preocupările pedagogice incipiente. Clasificat, la terminarea cursurilor, primul pe școală, Maiorescu îl va reține pe Creangă fără să stea prea mult pe gânduri, ca institutor la școala sa, după ce îl mai folosise chiar și în timpul cursurilor ca învățător suplinitor în instituția cu pricina. Muncind din greu, în continuare, adesea în condiții insalubre inimaginabile pentru a-și îmbunătăți atât noua metodă de predare cât și capacitatea de abstractizare noțională, cu diferență, în următori doi ani Creangă nu numai că nu renunță la proiectul legat de abecedar, dar încet și sigur face primii pași spre câștigarea de partea sa a lui Titu Maiorescu (licențiat în litere, filosofie, dar și în drept, rector în funcție la Universitatea din Iași, însărcinat direct de Alexandru Odobescu, ministrul instrucțiunii publice, cu reorganizarea învățământului) în vederea sprijinirii finale a proiectului său. Ca și față de Eminescu, pe care, după unii cercetători, îl cunoaște între anii 1870-1875, Creangă se lasă fermecat de personalitatea complexă și de pregătirea științifică remarcabilă a lui Maiorescu, care, deși mai tânăr cu trei ani decât humuleșteanul, își privea cu empatie larghețe și înțelegere emulul, înzestrat *acutus magis, quam eruditus*, dar în inima căruia simțea pulsând sângele ramunii dezmoștenite a neamului.

După 1867, odată cu instalarea la putere a facțiunii liberale, în urma „Înțelegerii de la Concordia”, în relații foarte încurcate cu familia, împovărat de greutatea financiară și aruncat din școală în școală (într-un raport de inspecție din 1870, deși junimistul Anton Naum se arată satisfăcut de „progresul copiilor” pregătiți de Creangă în școala de la Sărărie, el arăta totodată că „numai cu multe suferințe din partea d-lui institutore se poate susține această școlă”), relația lui Creangă cu Maiorescu ar părea că se răcește. După ce, în 1872, Creangă este scos din rândul preoților (printre alte neconformisme care i se reproșau, *mergea la teatru, își răsese barba, își tăuse codița cinului și trăsese cu pușca după ciori deasupra Bisericii Golia!*), la numai câteva luni este dat afară și din învățământ, fiindcă, glăsuia jidula de înștiințare, „nemaifind preot, nu poate ca pierzând a sa demnitate de preot să mai figureze în corpul didactic”.

Norocul sau destinul lui Ion Creangă rămâne legat inexorabil tot de Titu Maiorescu. Ajuns în 1874 în fruntea Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor, marele politician și om de cultură nu ezită să-și primească, în această calitate, fostul elev în audiență, să-l asculte doleanțele și să-l sfătuiască să se arde să fie reintegrat în învățământ. Argumentul cel mai puternic în baza căruia îi va face rechermarea la catedră, de la 1 septembrie același an, l-a constituit faptul că „chiar în acești doi ani din urmă de când nu mai face parte din corpul didactic – suna concluzia Consiliului General al Instrucțiunii Publice de pe lângă ministru – (Ion Creangă) tot n-a încetat de a lucra pentru instrucțiune, ocupându-se cu publicațiuni de cărți didactice”. Într-adevăr, în 1871, Ion Creangă publica împreună cu C. Grigorescu și V. Răceanu o culegere de învățături morale, intitulată *Învățătorul copiilor; carte de citire în clasele primare, cu litere, slove și buchii*, un opuscul întocmit în spiritul *Metodei nouă de scriere și citire* din 1868 – *Abecedarul* lui, ca să spun așa, atâtea vreme gândit și pregătit cu migală –, carte realizată, în fond, sub imperiul metodei, la îndemnul și se pare sub supravegherea finală a lui Titu Maiorescu, cel care o recomandă în continuare, de altminteri, și pentru tipărire.

Înainte de a ajunge la *Junimea*, la nivelul didacticii epocii, reprezentată la vârf în Europa de atunci de un Pestalozzi, dar adesea practică încă în România mică de dascăli de anvergura și cu metodele unui Măcărescu (nemaipunând la socoteală „glumele”, cu „calul bălan” și „Sfântul Nicolai”, de pildă, ale părintelui Ioan Humuleșteanu), se poate spune că Ion Creangă se remarcase deja ca un intelectual de ținută, fiind realmente un pedagog cu carte. Prin intermediul unei scrisori care ni s-a păstrat de la el, adresată în 2 februarie 1882 de la Iași lui Ioan Slavici, de găsit în volumul III al celebrilor *Studii și documente literare*, publicate la Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, 1932, de I.E. Torouțiu, serviți mai bine decât de orice comentariu pe această temă, ne dăm seama de faptul că prietenul lui „Bădița Mihai” (nu întâmplător poetul îl căuta atât de asiduă compania) nu iubea numai fabulele folclorice și scemele populare cu miez, dar și cartea-carte, pe care, ne lasă să subînțelegem, n-o încheie după ce ai terminat de scris și ultima pagină, ci abia după ce ai tipărit-o, difuzat-o și retipărit-o în ediții succesive în folosul luminării neamului... O reproducem, *in extenso*, alături, cu notele excepționale ale lui I.E. Torouțiu, cu atât mai mult cu cât nu credem că-și mai aduce cineva aminte de ea. [Iubite Domnule Slavici, îi scria Ion Creangă autorului recent apărutului roman *Moara cu noroc*. Prin poșta de astăzi am trimis o scrisoare d-lui librariu Sococ, pofindu-l să-mi răspundă dacă binevoiește a primi în desfăcere cărți didactice de ale noastre: «Metoda Nouă» (ediția a XVI-a: 1882 a manualului didactic *Metoda nouă de scriere și citire, pentru uzul clasei I-a primară, de institutorii I. Creangă, C. Grigorescu, G. Jenăchescu, N. Climescu, V. Răceanu și A. Simionescu*, apărută în prima ediție la 1868/n. lui I.E.T.), «Învățătorul copiilor» (ediția a VI-a: 1880 a cărții didactice *Învățătorul copiilor; carte de citire [în] clasele primare, cu litere, slove și buchii*. Cuprinzându învățături morale și instructive. De învățătorii C. Grigorescu, I. Creangă și V. Răceanu și apărută în prima ediție la 1871/n. lui I.E.T.). «Regulele limbii române» de Maiorescu, ediția a II-a: 1882 a cărții *Regulele limbii române pentru începători*, clasa a II-a primară de Titu Maiorescu, retipărită cu învoiala autorului (s.n.) de I. Creangă apărută în prima ediție la 1879/n. lui I.E.T.) etc., dându-i de la mie înainte, rabat de 35% pe bani gata și portul pe socoteala D-sale. Noi am avea plăcere să facem și această negustorie (deși nu i-vreo picoseală) gândindu-ne la mulțimea ce s-ar pute

tece; mai ales că chiar acum suntem la corectura coalei I, ediț. XVI (tirajul edițiilor didactice ale lui Creangă și colaboratorilor săi a fost mare. *Metoda nouă*, la ediția 23-a, ajunsese la 527.000 pe acea vreme/n. lui I.E.T.) și am putea trage cu înlesnire un număr și mai mare de exemplare. Vă rog, dar în puterea meșteșugului, dragă D-le Slavici, abateți-vă în treacă pe la Sococ, intrați în vorbă cu el despre această afacere, stăruindu-și să ne răspundă ori da ori ba și totodată comunicați-mi și D-v rezultatul/ Vă salut cu dragă inimă! /Salutări și serutări din parte-mi D-lor Eminescu (ce făcea parte din redacția ziarului „Timpul”/n. lui I.E.T.), Nica, Gaster, etc., etc. //I. Creangă.

Acum un an am vorbit cu Sococ chiar eu (fiind ales, în 1880, membru în Consiliul General al Instrucțiunii – în urma stăruințelor ministrului V. Conta –, I. Creangă vine la București, ca să-și facă datoria. Aici stă până la Septembrie același an/n. lui I.E.T.) și ne-a lăsat cu 40%. În sfârșit, ori așa ori așa; asta spre știința D-voastre. Marfa, ce-i drept, e prostuț; dar am văzut și mai proastă vânzându-se la dânsul, dacă are noroc...” I.C.]

Să amintim că în lucrarea *Institutorul Creangă* (1925) a profesorului universitar cemaștean Alexandru Leca Morariu, viitorul refugiat în Regat, în urma ocupației Bucovinei de Nord din iunie 1940 de către ruși, semnaleză cititorului că Ion Creangă avea în bibliografia sa de lucrări pedagogice și o *Geografie a județului Iași*, întocmită „pentru clasa a II-a primară urbană și pentru clasa a III-a primară rurală, de ambele sexe”, împreună cu V. Răceanu și Gh. Ienăchescu. În notele la scrisoarea produsă de noi mai în față, Ilie E. Torouțiu amintește și el acest manual de geografie, menționând ediția a doua din 1882. Același istoric literar vorbește și despre o *Hartă a județului Iași* având ca autori pe V. Răceanu și I. Creangă, lucrare repertoriată și de Lucian Predescu în cea mai bună exegeză care s-a scris despre marele clasic între cele două războaie mondiale, respectiv, *Viața și opera lui Ioan Creangă* (1935). În cea de a III-a ei ediție, tipărită sub supravegherea lui Lucian Predescu, Editura Cuggetarea – Georgescu Delafraș S.A. – ea (cel mai probabil 1944), autorul completează inventarul cărților didactice scrise de Ion Creangă cu *Povățitorul la cetire prin scriere după sistema fonetică; Plămul Orașului Iași; Regulele limbii române și Metoda specială a aritmeticii* (rămășiă în manuscris).

Când ajunge, în 1875, la *Junimea* de mână cu Mihai Eminescu (pe care îl considera ca o intuiție profetică de Sibila drept cel mai mare poet al românilor), Creangă e drept nu-și scrisese încă seducătoarea peste veacuri capodoperă care rămâne *Amintiri din copilărie* – operă unică pe tărâmul literaturii universale – însă, cum sper deja să fi arătat mai sus, nici nu *umbla hăbăuca chiurluit și bechiu*, ca să mă folosesc de o expresie din glosarul alcătuit de G.T. Kirileanu ediției Ion Creangă, *Opere complete*, 1909. Azi se știe cu siguranță că, încurajat de succesul unor poezii culese în *Învățătorul copiilor*, cu sprijinul lui Scipione Bădescu, încă din 1872, Creangă își făcuse debutul revuistic în colanțele *Nou(ă) curier român*. Plecând de aici, s-au găsit destui cercetători de-a lungul vremii care au vorbit de un Creangă „junimist” înainte a ajunge la *Junimea*, ceea ce, cu alte cuvinte, ar vrea să spună – și e un adevăr valabil – că nu mediul boieresc din casele Pogor și Maiorescu în care se țină întrunirile grupului l-a format în mod fundamental pe prozator, ci doar că genialitatea, flerul și instinctul lui artistic au găsit aici mediul propice de afirmare sistematică. Mai mult decât lustul aristocratic și cărturăresc pe care-l va fi resimțit acolo și care-i va fi disciplinat mai curând ardoarea de a reuși, jovialitatea înăscută, râsul sănătos și lipsa de complexe au avut darul de a revitaliza, nu o dată, atmosfera prea scrobită și închisată în care se complăceau adesea „colegii” lui împovărați de nenumărate ranguri, funcții, ori decorații, mulți dintre ei, pur și simplu devitalizează de ani buni într-o atitudine stereotipă.

În afară de Eminescu și Maiorescu, pe care-i știa mai de mult, în atmosferă binevoitoare de la *Junimea*, Creangă se împrietenește repede, după câteva lecturi ale unor texte care i se rețin automat și vor vedea lumina tiparului în paginile *Convorbirilor literare*, cu Lambrior, Pogor și Iacob Negruzzi (cel de al doilea fiu al lui Costache Negruzzi, întemeietorul nuvelei istorice românești). În această atmosferă propice, notorietatea sau faima lui, dacă vrem, orice s-ar spune, vine însă după banchetele Junimii din 1876, 1877, când, *sans gêne*, povestitorul a citit într-o strălucitoare atmosferă funambulescă *Povestea lui Ioniciă cel prost* și apoi *Povestea poveștilor*, care-l transformă în ochii *caracudei* (conduse de N. Gane, primarul în exercițiu al Iașilor și viitor academician!), a *lipovenilor și a celor nouă*, responsabili cu adevărat de buna dispoziție în cenaclu – unde, se știe, prima anecdota – într-un întelept maestru al unor asemenea creații gâlgând de spirit și debordantă fantezie. Exhibând în modul cel mai firesc suportul unei sumedenii de cuvinte cu mai multe sensuri, împletite meșteșugit cu enigme violene și ziceri vechi populare, cu jocuri acrimonioase și întorsături gramaticești ingenioase, povestirile lui Creangă atestă o troie lingvistică și o genialitate a spiritului popular întrupat cu meșteșug în ele care fac din realizator, fără nicio exagerare, un creator din spița unică a unor Rabelais, Cervantes, sau Ilya Muromet.

Ciuit și prețuit, cum îndeobște se știe, grație *Amintirilor din copilărie*, publicate doar parțial în timpul vieții (primele două părți în 1881; partea a treia în 1882), destul de bolnav, Creangă se bucura spre sfârșitul vieții nu numai de o binemeritată reputație de mare și original scriitor, dar și de una pe care nu a împărțit-o niciodată cu nimeni, aceea de perfect cunoscător și totodată inițiator în cele mai tainice secrete ale limbii românești. Nu vreau să aduc în sprijinul aserțiunii noastre decât un singur exemplu, recurgând încă o dată la o scrisoare din 1887 a prozatorului, adresată lui Nicolae Gane, epistolă de găsit, ca și precedenta, în fondul de aur al *Studiilor și documentelor* din arhiva I.E. Torouțiu, vol. III. „Stimate Domnule Gane, i se adresa Ion Creangă la 28 Noemvrie 1887 vechiului său prieten, devenit în acel an pentru a treia oară primar al târgului de pe malurile Bahluului. La scrisoarea dumneavoastră, am cinstea a răspunde: Tăunul este un fel de muscă lungăreață la trup, de culoare surie-gălbie, care, «mai cu samă, bună oară, firește, mai departe, vorba burlăcării!» (atenție!, n.n./S.I.G.), pișcă vitele (mai ales caii de sex feminin) la partea delicată... puțin bulbucată..., cu borta la mijloc și nici cu cât aiurea... Unii țărani, drăcoși, prind câte un tăun, îi vâră câte un paiu în cur, apoi îi dă drumul cu paiul, încât fuge nebun de durere. Și de aici a rămas vorba că «fuge ca tăunul cu paiul în c...». Prin umare zicătoarea se ia cu înțele de iuteală. (Nota lui I.E. Torouțiu. „Nu întâmplător N. Gane se adresează lui Creangă pentru a da lămurirea unor cuvinte populare. Se pare că povestitorului nostru îi mersese vestea că e meșter în tălmăcirea lor (s.n./S.I.G.). Astfel folcloristul bucovinean Simeon Florea Marian (s. lui I.E. Torouțiu) scrie lui Iacob C. Negruzzi, la 2 Ian. 1881: «Acuma am o rugăminte. Eu m-am adresat D-lui I. Creangă în privința *Ornitologiei pop. române*, dar până azi n-am primit nici un răspuns. Dacă ați putea vorbi cu D-lui și l-ați ruga în numele meu ca să-mi trimită măcar câteva datine, credințe, legende etc., etc. despre *paseri* și deocamdată despre cele următoare, mi-ați face un serviciu foarte mare și eu v-ași fi totdeauna recunoscător pentru aceasta» etc. (Cfr. I.E. Torouțiu și Gh. Carțaș, *Studii și documente literare*, I, pp. 277-278). Alt fel suntem sănătoși; numai caracuda, urgisită de soartă, aleargă și ea după nevoile ei, mai ca tăunul cu paiul în cur.

Cu bine și cu sănătate să dea D-zeu să ne vedem. (Creangă)”

Ștefan Ion GHILIMESCU

Zenovie Cârlugea, istoricul literar (II)

Portretistica lui Z. Cârlugea, ca și reliefaarea faptelor antrenează în desfășurarea epică un mare număr de personaje și de situații, unele dintre ele cu adevărat pitorești sau numai încărcate de semnificații. Cel de al doilea volum al *Dicționarului*, stăruie asupra altor 123 de personaje, alese și ele cu grijă din marea masă a celor care au trecut, într-un fel sau altul, prin viața poetului, chiar dacă oarecum, implicarea lor a fost într-un anumit fel mai redusă. Alegem

câteva nume la întâmplare: Bartolomeu Anania, N. Bagdasar, Olimpiu Boitoș, Septimiu Bucur, Emanoil Bucuța, Radu Brateș, Ovidiu Cotruș, Radu Dragnea, Ecaterina Focșeneanu, Ion Gheorghe, Vintilă Horia, Victor Iancu, Monica Lazar, Adrian Maniu, Ioan Miclea, Grigore Nandriș, Victor Papilian, Ion Apostol Popescu, Larian Postolache, Mihai Ralea, Nicolae Tolu, Lucian Valea, Vasile Voiculescu. Prezența fiecărui personaj în acest periplu biografic este argumentată cu grijă, prin apelul la memorii, confesiuni epistolare, corespondență, comentarii și opinii asupra operei. Citatele sunt alese cu grijă, iar articolul vorbește de la sine despre modul cum se întreține cultul unui scriitor. Autorul lucrării nu se oprește la simpla relatare și situare valorică, ci oferă o listă de referințe și lucrări critice care deschid la rândul lor noi perspective de abordare a operei poetului. Rolul imediat al articolului de dicționar este acela de a informa, documenta, de a face trimiteri la întreaga literatură română. Se lărgeste mult cercul cunoștințelor, prin aducerea în scenă a unor traducători din țară și străinătate, prin lărgirea spațiului informativ cu referințe la publicații străine în care a fost prezent, la prieteni și cunoscuți de peste hotare. În jurul numelui lui Blaga se coagulează o întregă sferă de motivații umane și spirituale, care îl aduce pe Blaga mai aproape de noi, de trăirea unei realități umane cu profunde reverberații atitudinale. Pe ecranul epocii, eonul Blaga întregește și configurează un mod de a fi, o viață, citită și văzută altfel, nu din punctul de vedere al centrului spre margine, ci dinspre margine spre centru. E vorba apoi de mulțimea celor care au încercat să-i descifreze opera și care au contribuit, într-un fel sau altul, la interpretarea liricii, dramaturgiei sau filosofiei sale. În primă audiență, el a lăsat un spațiu atractiv și vocilor care alcătuiesc constelația opțiunilor sentimentale ale poetului, mergând de la etapa de tinerete reprezentată de steaua sa fixă, Cornelia Brediceanu-Blaga, trecând prin episoadele mai mult sau mai puțin fugitive reprezentate de Domnița Gherghinescu-Vania, Eugenia Mureșanu, Coca Rădulescu sau Elena Daniello, cea care l-a sprijinit cel mai mult în afirmarea creatoare și care i-a tănuțit și protejat unele dintre cele mai curajoase scrieri, greu de publicat în timpul comunismului, precum romanul *Iubire pământescă – iubire cerească*, devenit la publicare *Luntrea lui Caron. Solstițiul sănzienelor*, așa cum și-a intitulat Z. Cârlugea cartea, propune un univers populat de ființe dragi și nu de puține ori ispititoare sub raport biografic, cu multe elemente inedite, cu o structură lecturală plină de aspecte și evenimente existențiale pasionante, prin dezvoltările operate, bazate pe corespondență, mărturisiri, documente, destul de puțin cunoscute, aranjate armonios și atractiv.

Odată stabilit un atare model de lucru, Z. Cârlugea a abordat în aceeași formulă creația argheziană, oferind celui interesat o extraordinară masă de informații documentare, raportate la evoluția și afirmarea în timp a unei creații literare de primă mână. Opera lui Tudor Arghezi e văzută prin ceea ce se cheamă „spiritul oltenesc”, iar poetul *Cuvintelor potrivite* este descoperit ca un adevărat scriitor legat de vatra de obârșie, deci ca elogiator al Gorjului. De aici până a reconstitui periplul existențial și spiritual al poetului n-a fost decât un pas și, precum în cazul lui L. Blaga, a elaborat un dicționar enciclopedic Tudor Arghezi, revelator pentru marea diversitate de stiluri abordate, pentru mobilitatea interioară a poetului, prin poezia, romanul, dar mai ales publicistica prin care a dominat perioade importante din istoria politică, socială și culturală a perioadei interbelice. Din paginile sale a răsărit un nou Arghezi, mult mai uman, mai aproape de realitățile timpului, mai interesat de nevoile oamenilor și de istoria națională, ca formă de afirmare a spiritului combativ. Personajul Arghezi n-a fost un ins comod, ușor de prins într-o formulă, ci un diamant cu fațete multiple, strălucind multicolor în ape multiple, pe care a trebuit mai întâi să-l dibuiești în cartea *Tudor Arghezi un elogi al Gorjului sau Tudor Arghezi și spiritul Olteniei*. Adept al unei critici regionale, așa cum a practicat-o și Ion Breazu în Transilvania, sau ceva mai recent, Cornel Ungureanu privitor la Banat, Z. Cârlugea trasează un spațiu gorjan semnificativ și durabil, populat de personaje revelatoare, care dau consistență scrisului său.

O încercare mai recentă de a integra în aceeași confrerie și personalitatea de covârșitoare prezență spirituală s-a îndreptat înspre Mihai Eminescu, personalitate coagulantă a ethosului românesc, de la care au plecat cele mai mărețe viziuni integratoare și afirmări în plan universal. Ne aflăm, ca în cazul lui Blaga, înconjurați de o mare diversitate de fapte și evenimente, de opinii critice și exegeze parțialiste, conver-

gând spre o interpretare, *Poezia lui Lucian Blaga*, din 1997, și *Dinamica antinomii imaginare* din 2000, spre care mulțime de alte aluviuni până la *Dicționarul esențial*, cu un Eminescu, abordat printr-o lucrare tematică îmbietoare, intitulată *Eminescu – mitograme ale daco-romanității*, urmată de o alta, prin care poetul nostru nepereche a avut un episod biografic în Gorj, pe care Z. Cârlugea a încercat să reconstituie *Drumuri și popasuri în Gorj* ale poetului nostru național (2016). Cartea își are motivația ei documentară, deoarece, așa cum este cunoscut în 1878, poetul e invitat de colegul său junimist conservator Nicolae Mandrea să petreacă o vreme la conacul pe care acesta îl posedă în localitatea Florești din apropiere de Tg. Jiu. Poetul primise o nouă însărcinare, cea de a contribui la realizarea unei ediții românești a documentelor Hurmuzaki, lucrare antamată și de Ioan Slavici. În condițiile în care poetul era prins cu redactarea „Timpului” se întrevădeau puține șanse care acesta să se apuce de treabă, astfel că Slavici s-a gândit să-l implice pe Mandrea spre a-l convinge pe Eminescu de o lună de concediu petrecut la țară, acolo unde putea avea un timp generos la îndemână. Așa se face că de pe la mijlocul lunii mai este lansată propunerea, care urma să fie pusă în practică în timpul lunii celei mai călduroase de vară, când atmosfera din capitală devenea sufocantă. Z. Cârlugea reconstituie cu migală traseul urmat de Eminescu spre a ajunge în Gorj coborând din tren la stația de cale ferată din Filași, unde a fost așteptat de o diligență care l-a dus pe traseul Filași – Tg. Jiu, iar apoi cu o căruță la Florești, unde o slujnică nemțoaică urma să-i poarte de grija mâncării, pe care arendașul Sandu Pătru o procura pentru invitat. Autorul nostru stăruie asupra modului în care G. Călinescu a perceput acest moment biografic, întregindu-l cu diverse depoziții ale unor inși care au cercetat fenomenul sau l-au auzit mărturisit de la diverși contemporani, trăitori în acel timp la Florești sau în împrejurimi. O amplă diegeză demonstrativă este pusă pe tapet de autor, vizavi de mărturiile lui Ion Filipoiu, Gheorghe Ciorogaru, C. Flitan, Zoe Mandrea, Elena Dușescu etc., personaje care vin cu noi și noi amănunte și pe care autorul le examinează foarte atent. Dar nu e vorba doar de sejurul din 1878, atestat cu documente certe, ci de probabile drumuri ale poetului când a plecat în toamna anului 1866 de la Blaj spre Sibiu, apoi a trecut munții în Țara Românească. S-a opinat că poetul ar fi plecat spre patrie pe drumul din munți, trecând printr-o serie de localități până la Novaci, de unde ar fi plecat cu o plută pe Gilort care l-ar fi dus la Giurgiu, acolo unde este găsit de Pascaly, care îl recuperează imediat pentru trupa sa. Este vorba ca atare de ipoteza primei treceri a lui Eminescu prin Gorj, pentru a se trece apoi la cea de a doua venire a sa în Florești. Acest episod este întregit cu scrisorile scrise de Eminescu de aici, una adresată lui Gh. Feraru la Craiova, în legătură cu posibila venire a fratelui său Matei, militarul, alta lui Th. Rosetti la Iași, pentru o sumă de bani, alta celor doi colegi din redacția „Timpului” (Caraieli și Ronetti Roman), pe baza cărora se reconstituie episoade din preocupările sale. Cel mai bine încheiat e capitolul în care e analizată creația eminesciană din 1978, care ar fi putut avea ca sursă cele trăite la Florești. Aici ar fi cunoscut-o pe Elena, fata popii Dumitru Dușescu din Chiciora, satul învecinat, care, după mărturiile familiei acesteia, l-ar fi vizitat pe poet și s-ar fi născut chiar o mică idilă, când ochii vineți ai fetei luciră pentru el „vara-ntregă” așa ca în poezia *Freamăt de codru*. Luncile și lacul existau de-a adevăratele, astfel poetul ar fi scris tot aici *Ea-și urma cărarea-n codru și Părea c-așteaptă*. Sejurul i-a folosit cu adevărat pentru odihnă, încât Slavici, care l-a vizitat aici, l-a găsit „sănătos tun și cu voie bună”. Autorul leagă și unele imagini din *Scrisoarea a III-a* lecturilor sale din Hurmuzaki, dar și unele reminiscențe publicistice, și corectează aserțiunea susținută de revista „Ramuri” din 1968, că s-a găsit un nou portret al poetului. Cu aceeași acribie, el discută posibilitatea ca poetul să fi vizitat cu această ocazie și orașele învecinate localității Florești, și posibilitatea de a fi ajuns la Tr. Severin sau chiar la Craiova. Ceea ce dezvoltă cu multă acuitate istoricul literar este tradiția lăsată posterității de vizita lui Eminescu în aceste locuri, care au devenit, de-a lungul vremii, locuri de amintire, precum „Parcul Eminescu”, lacul lui Eminescu, iar acțiunile culturale organizate de către diferite instituții culturale locale au contribuit la instituirea unei tradiții. Pentru autor e apoi foarte interesant de observat cum s-a reflectat înrâurirea eminesciană asupra unor poeți ai locului, precum Nicolae Burlănescu-Alin (1867-1912), care își înscrie creațiile în cadrul curentului eminescian dominant la sfârșitul secolului, când poetul craiovean amintit a semnat în „Revista școalei”, din Craiova, mai multe poezii născute din frecventarea poeziei eminesciene, cum ar fi *Oda*, cu specificația „în metru antic”, sau *Glossa „Fac et spera”*, cu evidente reminiscențe eminesciene. Cartea este însoțită și de o iconografie adecvată, fiind în felul ei ilustrativă pentru acel gen de scrieri ale memoriei colective locale, cum ar fi *Eminescu și Teleormanul*, *Eminescu și Brașovul*, *Eminescu și Țara Făgărașului*, *Eminescu și Oltenia* etc., care cred că pot crea un mediu prielnic sărbătoririlor poetului în diferite locuri din țară, insistând pe tradițiile locale.

Lucrarea capitală pe care i-o dedică lui Eminescu este însă *Mihai Eminescu. Dicționar monografic. Oameni din viața lui* (2019), urmată de *Triada de aur: Eminescu – Arghezi – Blaga* (2021), dar și un program iconografic bine precizat *Mihai Eminescu. Album portretistic comentat. Iconografie au-*

tentică și falsuri, 2023. Editarea acestui album este motivată de autor ca necesară pentru anihilarea „fenomenului manipulator”, foarte periculos pentru cultura românească, în special pentru istoria literară”, domeniu în care amatorismul produce o artă a confuziei și incertitudinii. Cele patru fotografii autentice sunt puse și susținute cu un text adecvat, care nu mai necesită replică. Fiecare exemplar este foarte atent examinat, invocându-se numele autorilor atelierelor fotografice, și aducându-se argumente de ordin fiziognomic și istoric, respectiv mărturiile unor apropiați. Una dintre acestea este trimisă Corneliu Emilian la cererea ei, din 1887. Fiica acesteia, pictoriță, a realizat o copie pictată, care a fost pusă în circulație. Sunt de amintit și portretele de grup în care apare poetul. E vorba de fotografia de la Cernăuți, a elevilor lui Aron Pumnul, în care apare și el. În discuție e fotografia de pe pașaportul din 1857, sau cea făcută cu prilejul dezvelirii statuii lui Heliade Rădulescu la 22 noiembrie 1881. Lupte cu falsurile grosolane i se rezervă un spațiu important. Plecând de ideea că o fotografie valorează cât o mie de cuvinte, Z. Cârlugea respinge cu argumente irefutabile toate falsurile care s-au vehiculat în acest răstimp. Sunt cel puțin 8 asemenea cazuri, inclusiv o fotografie din 1871 reprezentând un poet minor maghiar, dat drept poetul nostru. Ultima precizare vizează masca mortuară executată de sculptorul Marin Filip la 16 iunie 1889, care ar fi servit pentru realizarea statuii lui Mihai Eminescu din Gorj.

Z. Cârlugea este și un critic și istoric literar respectabil acoperind zone întinse de literatură română puțin frecventabil de critica bucureșteană, care se scaldă în apele narcisiste proprii, dar cartea sa intitulată *Panopticum* strânge între copertile ei subiecte de mare interes pentru literatura română. Ea nu este o carte de cronici, ci de contribuții, abordând în cazul fiecărui scriitor câte un aspect mai puțin cunoscut, pe care-l duce până la epuizare. Pentru Alecsandri a ales relația lui cu felibria, moment culminant al unei regalități a gîntii romane. În cazul lui Eminescu el stăruie asupra relației cu Titu Maiorescu sau cu Brăncuși, nu fără a lumina din nou popasul gorjan de la Florești sau pe acela care privește pe Eminescu și Nichita Stănescu. Pe Creangă îl urmărește sub aspectul receptării sale critice, după care trece la valorizarea unor scriitori contemporani de primă mână, cum ar fi Marin Sorescu, Gh. Grigurcu, Ovidiu Drimba, Octavian Paler, Grigore Vieru, Ion Flora, Daniel Turcea, Nicolae Tzone. O carte cu multe deschideri și cu un Eminescu înrâurind epocile culturale, prin conștiința națională afirmată.

Asupra lui Eminescu va reveni într-o nouă dispunere a materialului, în *Eminescu – mitograme ale daco-romanității* (TipoMoldova, 2013). Explorator atent al acestei dimensiuni a operei poetului, el realizează o reabilitare a dacismului eminescian în chiar esența dimensiunii mitologice a viziunilor istorice definitorii. Mai întâi este reconstituită epopeea dacică, unul dintre proiectele eminesciene de mare relevanță la care se gădea poetul (*Sarmis, Gemenii, Nunta lui Brig-Belu*, dar și *Rugăciunea unui dac*, blestem vizionar de o amploare selenară. Un capitol distinct îi este acordat regelui Decebal, epopee care ar fi urmat să capete titlul de *Planul lui Decebal*, căruia poetul îi acordă un loc între marii vizionari și revoluționari ai lumii, cum ar fi *Grachus, Babeuf, Solomon, Nero, Isebart, Napoleon, Leul murind*. În reconstituirea lui Cârlugea apare și numele lui Diurpaneu, Durras, Dochia, Dacio, figuri extrem de vii și de viguroase. Din același mare ciclu este desprinsă și marea panoramă *Memento mori*, care prezenta matriarhatul Daciei sub conducerea Dochiei și a spiritului vizionar al lui Zamolxis. Blestemul profetic al lui Decebal are loc, iar vastele hoarde ale Nordului, în frunte cu Odin, duc la cucerirea Romei și la prăbușirea dominației romane. Autorul atrage atenția asupra unei frumoase scene a peștelui, realizată în stil popular, ilustrând capacitatea de transfigurare a poetului. Alte capitole vin să proiecteze această mitogramă a daco-romanității în context universal, acordând personajului Decebal un rol cu totul singular, atât prin încercarea de a lămuri actul final de sinucidere sau autosacrificiu, implicând dezvoltarea Daciei pe viitor, de la Dacia restituită la Dacia aureliană. Autorul nu pierde ocazia de a aduce în discuție și refrenul colindelor noastre, cel de „Lerui Ler”, implicând tradiția creștină și idealul național. Exegetica eminesciană beneficiază apoi de câteva considerații precum dimensiunile faustiene în *Sărmanul Dionis*. Exegetica *Epigonilor*, dar și dezvoltarea unor teme ca Eminescu și ideea națională, Eminescu și ideea Unirii, insistând asupra procesului de recunoaștere a geniului (prin raportări la Maiorescu, Arghezi, cultul „Lucafarului” și mistificările venite din partea posterității. Este pusă față în față creația eminesciană cu aceea a Veronicăi Micle („față în față”), dar și a raporturilor polemice cu Caragiale, numit de poet „pezevenghiul de grec din Kefallonia”, Caraieli cu care a lucrat la „Timpul”, dar și mai dur în altă parte, unde este făcut „șarpe veninos”, „ingrata arhicanalie”, „zglobiu ca un palicar, gălăgios ca un barca-giu, sarcastic, mistificator.” Autorul reia aici și lămurirea unor aspecte mai puțin cunoscute, cum ar fi „în atenția serviciilor secrete” sau Eminescu în Florești Gorjului. Cartea lui Z. Cârlugea se înscrie între lucrările cele mai temeinice dedicate lui Eminescu, reprezentând, fără îndoială, o construcție critică rotundă, contribuind la o nouă configurare a poetului de geniu în spațiul literaturii române.

Mircea POPA

Itinerarii plastice

Aurel Jiquidi: cârciuma și bordelul, fuga de sine și eșecul metafizic

În orice scenariu al mântuirii provizorii și al uitării de sine, ca soluție de primă instanță la coliziunea dură cu o realitate care excede atât capacitatea directă de luptă cât și tăria caracterului și energia morală, beția cataleptică și amorul narcotizant ocupă, de departe, locurile frunze. Nu întâmplător, în zonele cele mai vulnerabile și în familiile cele mai nevoiașe, cantitatea de alcool pe cap de familie, sau pe întreaga familie, nu este egalată decât de sporul demografic în care unica rațiune este disponibilitatea fiziologică, susținută exclusiv, la rândul ei, de spontaneitate și de hazard. Periferia lui Aurel Jiquidi, lumea imensei lui mahalale, care se întinde, incomensurabil, ca o stepă rusească, oferă multe referințe din această categorie, dar la o privire mai insistentă episodul își depășește drastic statutul și devine funcție vitală și reflex de supraviețuire. Deși masiv analfabetă sau, în cel mai bun caz, doar incultă și agramată, această lume experimentează enorme ceremonialele eleusine, visează baudelaireian paradisuri artificiale și trăiește, asemenea lui Monsieur Jourdain, frisoanele decadentei, dar nu prin rafinamente excedentare și prin memoria unor distilări subtile, ci doar sub impulsul instinctelor primare și al spaimelor viscerele. Chiar dacă sunt practicate solitar sau desfășurate în grup, atât beția cât și experiența erotică rămân trăiri individuale, cu un efect exprimat perfect și ușor de citit în mesajele somatice și

în semiologia psihologică pe care le oferă personajele post factum sau, după caz, post coitum. Așa cum spațiul pentru lectură îl oferă biblioteca, pentru liturghie – biserică și pentru terapie – spitalul, spațiile consacrate mitic, dar accesibile și în mahala, sunt, pentru fuga de sine și pentru evadarea din contingent prin experiența dionisiacă, sub forma beției, prin cădere, și sub aceea a acuplării, prin înălțare, cârciuma și bordelul. Ambele stabilimente, deși esențiale și cu funcții asumate în definiția și în practica spațiului public, nu au fost identificate niciodată în discursul artistic la nivelul și cu rezoluția pe care le propune Aurel Jiquidi, iar acest fapt nu se datorează atât existenței lor în sine, ci faptului că sunt privite, mai degrabă, în perspectiva întregului peisaj socio-uman de la periferia urbană, dar și de la periferia existenței comunitare. Observației că aceste instituții nu sunt o realitate exclusivă a periferiei, și că ele se regăsesc la toate nivelurile agregărilor sociale, de multe ori la un nivel care depășește orice suspiciune de precaritate și de viață cu răspundere limitată, i se poate răspunde chiar cu viziunea artistică și cu întreaga iconografie a lui Aurel Jiquidi. *Cârciuma și bordelul* nu sunt, în percepția și în sistemul lui de valori, restaurantele sau bordelurile de lux, produse ale unui excedent de civilizație și ale unor necesități și experiențe adăugate, ci refugii elementare, locuri de evadare dintr-un cotidian precar și instrumente de amortizare imediată a impactului insuportabil al lumii reale. Cu puține excepții, acelea în care cârciuma devine restaurant sau grădina de vară, ori în care ideea de experiență bahică individuală se preschimbă în ceremonial familial în aer liber, dar acestea sunt situații atipice și nu au legătură cu refugiul în spațiul rezervat și cu haloul reflexiv specific, toate personajele se înscriu într-o tipologie unică, dincolo de sex, de vârstă sau de alte caracteristici imediate. În aceste cazuri, Jiquidi extrage personajele din pitorescul inițial, le individualizează și le analizează într-un gros plan care, în mod paradoxal, estompează descrierea exterioară și focalizează întregul interes asupra atitudinii, adică a vieții lăuntrice, realizându-le nu atât un portret de studio cât un ecorșeu psihologic, cu o puternică tentă morală și metafizică. Spațiul *cârciumii* însuși este realizat în epură, sintetizat la maximum și redus, metonimic, la parte, la atribut, ceea ce îi modifică radical destinația, din aceea de spațiu de consum în aceea de spațiu de reflecție. Când personajele sunt solitare, iar accentul cade mai puternic pe reflexivitate decât pe recuzită, întreaga scenă se reduce la o masă, la un pahar și la o sticlă, eventual pe jumătate goală, ceea ce introduce succesiunea, adică temporalitatea, în sistemul de lectură, iar starea de evaziune, de golire de sine, de prăbușire anesteziantă în propriul gol lăuntric sunt deja atinse și manifeste, iar stilistica lui Jiquidi, deși sprijinită pe linia dinamică și pe o expresie liberă, este mult mai aproape de ferrovia și de stranițea expresionistă decât de intenția punitivă a caricaturii. Când spațiul acesta de reclusiune este populat de doi, de trei sau de grupuri mai mari de consumatori, atât percepția cât și stilistica autorului se schimbă. Interesul său este dirijat mai mult de mișcarea exterioară a personajelor, de interacțiunea lor suspendată și

de mobilitatea lor încremenită, decât de obținerea vreunui înlocuitor de khatarsis, oricât ar fi el de precar sau chiar de parodic. În siguranță, până și eșecul devine monumental și copleșitor, în vreme ce în grup sau în colectivitate suma precarităților nu amplifică abisul existențial și eșecul metafizic, ci dezvăluie o precaritate și mai amplă, un provizorat al faptului de a fi și mai evident. Din perspectiva limbajului și din aceea a abordării stilistice, atitudinea lui Jiquidi se modifică și ea, iar reflexivitatea morală și atmosfera expresionistă sunt înlocuite cu acuitatea satirei și cu șarjele caricaturale. Iar atunci când interesul artistului se deplasează de pe prezența umană și de pe impasul vieții de la periferie pe cârciuma ca atare, pe o entitate spațială predefinită, pe situl urban și pe amenajarea specifică, atmosfera meditativă și o stare postapocaliptică se instalează din nou. Părăsita de omul pustiu, în goana sa după o mântuire iluzorie, cârciuma devine ea însăși o imagine a pustului, o carcasă vidă, cu viața scurtă demult, și chiar dacă, în fundal, mai zac două-trei siluete vagi și abandonate, ele nu animă pustiu, ci îl adâncesc și mai tare. Printre mesele goale sau peste mormanul de mese adunate la mijloc, printre rămășițele zilei și peste umbrele nopții, nu mai mișcă nimic în afară de vântul imperceptibil, dar cutremurător, al Ecleziastului. Această lume adormită, fără memorie și fără prezent, nu pare a fi una pe care artistul, printr-un efort demiurgic de o clipă, să o poată trezi la viață și din această pricină el stă retras, privește de la distanță, nu participă, nu judecă și nu pedepsește, ci doar observă și depune mărturie.

Dacă în *cârciumă* evaziunea este pasivă, ritualul static și temporal, cu efectul progresiv și lent, iar starea de eliberare se obține prin reculegere și prin accesarea prelungă a propriului depozit de sentimente și de melancolii, spațiile destinate amorului, în particular *borderul*, solicită implicare, acțiune directă și goană activă în cautarea extazului. Prăbușirii din birt sunt răzbunași, în absolut, de agitații din lupanar, iar trupurilor moi și supuse gravitației ale bețivilor resemnați li se răspunde, pe versantul celalalt, cu încordările febrile, mai mult sau mai puțin convingătoare, ale celor care-și caută scăparea din cotidian prin iluzia că supralicitarea propriului corp le va oferi, măcar pentru o singură clipă, efectul unei eliberări nemărginite. Două tabere distincte, aceea a fetelor disponibile și gata pregătite, în organizări scenografice baroce, să primească marele asalt, și aceea a căutătorilor marginali, a cumpărătorilor de servicii, furișiți clandestin sau liberi între două trenuri, se întâlnesc aici și fuzionează

grăbit, concentrând în timpul disponibil întregul patetism rezervat unor adevărate ritualuri eleusine. De la așteptările lungi, în grup, la preluile mecanice din anticameră și până la retragerea cuplurilor în micile alcovuri, dotate sumar, dar suficiente pentru fuga din lume și pentru promisiunea ieșirii din sine, se întinde o vastă tipologie a stărilor de urgență și a capacității de a improviza. Indiferent dacă se consumă într-un spațiu amenajat, la marginea pădurii, pe banca unui parc sau pe casa scărilor, întâlnirea fierbinte se supune aceluiași ceremonial, iar eroii sunt deja cunoscuți din alte episoade ale unei existențe marginale și fără semnificație. Soldatul din alte secvențe, pornit să-și valorifice maximal ora de învoire, este acum într-o eroică luptă corp la corp cu o plăpândă civilă dezbrăcată, iar comisul voiajor, derutat inițial și pierdut pe o bancă, își ia acum la revedere, de fapt îi spune adio, celei care la adăpostit pentru o clipă, i-a oferit un ceai și i-a și restaurat, așa cum s-a putut, exact ca în povestirea lui Babel, încrederea în sine și voința de a fi. Departe de liniștea serenă a beției profunde, convulsiile cârnii inflamate și gesturile înflăcărâte ale absorbției reciproce sau, dimpotrivă, micile scenarii care prevăd momente de pudoare și de împotrivire provocatoare îi oferă lui Aurel Jiquidi, pe lângă evidentă voluptate a indiscreției, și prilejul artistic unic de a-și mobiliza întreaga vervă și toată puterea de imaginație pentru a desfășura o epică fascinantă a instinctualității disperate și a eternității fulgurante, chiar dacă totul este superficial și provizoriu și se consumă într-o biată clipă, fără destin și fără memorie. Melancolic, empatic și vizionar straniu, așa cum s-a dezvăluit Jiquidi în proximitatea și în universul sufletelor pustii și singuratic din *cârciumă*, se preschimbă acum în revelator oțios și în instanță morală, dar care nu sancționează ritualul erotic și nici nu îi denunță resorturile profunde, ci îi pune în evidență doar degradarea, natura mimetică, modul trivial și cacofonic de a face dintr-o trăire extremă și înaltă, la limita revelației, o tranzacție mărunț, un simplu răcnet fiziologic, ceea ce ce, în ultimă instanță, echivalează cu un profund eșec metafizic.

Pavel ȘUȘARĂ

Explorând Delta Dunării (I)
Copacul cu... cormorani

În cea de-a treia zi de Paște a anului 2023 am pornit dis-de-dimineață împreună cu fiul meu cel mare, Ștefan, spre Dunavățu de Jos. Ajunși pe la prânz la pensiune, am fost întâmpinați de arbori gătiți cu superbe magnolii alb-movii, orname-n interior cu sute de puncte. Pe-un perete trona o imensă planșă care prezenta peștii din apele României alături de una referitoare la păsările migratoare, de ample hărți ale Deltei și de-un tablou-caricatură ce înfățișa oameni politici. La loc de cinste se hodinea, înfipt într-un panou lemnos, un cap de pește cu gura deschisă - se voia hidos însă era cam știrb! Din restaurant se putea admira un pitoresc canal, vecin cu pensiunea, canal pe care se odihneau câteva bărci.

Începuserăm dejunul cu borș de pește, servit ca la Letea: zeama și cartofii în boluri iar peștele, fiert, îmbrăcat în legume, ne 'mbia de pe-un platou. Am continuat c-o saramură de crap cu mămăligă minunată așezată într-o farfurie încăpătoare, farfurie-n care locuia și un recipient cu supliment de zeamă. Nea Florin, barcagiul, și-a făcut apariția înaintea să terminăm de mâncat. Fața roșie, de lipovean, n-avea pilozități; avea în schimb buze subțiri, nas consistent, și fusese plantată pe-un trup solid. L-am citit imediat:

– Aduceți un pahărel să vă torn niște pălincă ardelenescă de prune.

Vine cu un pahar pentru vin, îl umplu pe jumate, însă băutura n-apucă să se hodiească.

– Încă unul?

– E bună! declară în timp ce-mi întinde paharul gol.

Îi fac plinul, stabilim planul de bătaie, însă ochii, căprui, cercetători, i se lipiseră de sticla de un litru plină cu lichid galben ca Soarele.

– Mai pun unu'?

– Nu, tre' să conduc barca!

Am coborât scările pietruite spre terasa cu piscină care avea atașat un mic debarcader și'am urcat într-o șalupă. Doar noi.

Călătoria a început pe Canalul Satului, sub privirile mirate ale unei berze semețe care însă nu s-a închisit de noi. Străjuț de arbori, de debarcaderele pensiunilor și de ambarcațiuni, canalul găzduia și două bănci așezate pe-o platformă, la umbra unui copac. În scurt timp am ieșit în Lacul Barcaz care se lauda cu o insulă de stuf și cu câteva rațe. Cerul se lăsase dominat de nori mari, albi. Prin intermediul unui canal de legătură străbătut de-o apă muștar, mată, încadrat de arbori ce formau parca o boltă, am ajuns în Lipoveni. O puternică senzație de junglă îți transmitea acel canal, canal în care copaci pletoși, vermil, furau din luciul apei ca muștarul. Lăstăriși aparent timid mușca hotărât din canal când dintr-o parte când din alta, de-ți era imposibil să vezi calea de urmat. Pe-alocuri câte-o salcie plângătoare ne făcea reverențe ori fire răzlețe de stuf se odihneau pe fața adolescentă a apei. S-adunau mai multe câteodată, luând țașoș fața arborilor. Unele crengi se înclinau dându-și parca mâna peste canal, ca într-un dans al dragostei. Altele, verzi-muștar sau de-un verde-crud, se reflectau alături de cerul alb-gri pătat uneori cu albastru lângă stuful maroniu ce străjuia apa 'ngustă, creând un peisaj ireal. Soarele, atunci când își făcea apariția, se folosea de arbori pentru a-ntoneca apa canalului, canal prin care barca se strecura unduindu-se.

Pătrunși pe Canalul Opt am constatat uimiți cum copacii, înclinați, își uneau crengile vemil pe deasupra apei, construind parca un pod al mirilor. Atunci când ramurile s-au despărțit cerul s-a luminat și două liște și-au luat rapid zborul zbătând aripile-n tandem, cu viteză. Mai încolo o lebedă traversa agale canalul însă la apariția noastră a început să formeze cu aripile V-uri tot mai largi, călcând apa-n care-și desenase dăra.

Ne-am varsat în Canalul Dunavăț, penetrat și el de lăstăriși și de stuf însă tatonat pe-alocuri de stâlpi de electricitate. Cerul albastru, pătat cu nori, se oglindea lenș în canalul cu apă muștar. Am trecut pe lângă un hotel plutitor vecin c-o casă de vacanță păzită de doi câini, unul alb și unul negru - cum altfel?! Puțin mai în față, în dreptul superbului Complex Delta-Paradis, patru pui de găscă ce deprindeau înotul și-au dat examenul la trecerea noastră, scufundându-se instantaneu, cu rotiri peste cap. Complexul, străjuț de sălcii plângătoare și de-un ponton ce părea fără sfârșit, găzduia căsuțe acoperite cu stuf și o clădire impunătoare, cu acoperiș stufos ornat cu ferestre-pleoape. Canalul părea un bulevard acvatic! Din păcate, la capătul pontonului decorat cu șalupe sălășluiau un vapor și un hotel plutitor părăsite, aflate într-o avansată stare de degradare.

Ceva mai încolo canalul era străjuț de stuf pe-o parte și de arbori pe cealaltă - unii dintre ei își odihneau crengile pe luciul apei. Copacii au început să se rărească și să devină mai scunzi, ba chiar își făcuse apariția și unul ce părea uscat, fără frunze. Ba nu, avea frunze însă erau negre! Stai așa! Nu pot fi frunze, căci au cioc și coadă! Sunt cormorani negri, perfect camuflați! În zăre, alți copaci purtători de cormorani. Mai mari, parcă! Ba nu, erau cuiburi! Cuiburi și cormorani! Zeci! Copacii ce străjuiau canalul aveau „rod bogat”! Ne-am apropiat și'am trecut pe sub cuiburile mari acompaniați de chirăitul păsărilor. Câte-un pescăruș stătea înfipt pe vreo creangă, așteptând momentul prielnic pentru a fura ouă. Soarele lumina rotund, scăpându-și uneori câte-o rază, ca un laser, printre crengile pline de cuiburi. Pe malul celălalt, asaltat de stuf, un arbore singuratic, cu crengile argintii, mai mult despuiate însă pline de cuiburi și de cormorani negri, se reflecta creț în apa canalului. Din când în când câte-un ciripit melodos se suprapunea, ca un *voice over*, peste chirăitul cormoranilor din acel loc mirobolant. Pe fundal, un cer alb-albăstriu completa o paletă de culori de care nu te puteai pur și simplu desprinde. Pân' la urmă, nea Florin a întors barca și'am pornit domol spre altă destinație, însă sufletele noastre au rămas multă vreme acolo!

George DIMITRIU

Ultrarealitatea în piruete fără mișcări bruște

Demontând viața în părți componente, după extragerea unei ploii de șuruburi, șipci și alte chestii subversive, o poți vedea smintindu-se într-un break-dance de ghidușeli celebrând îndepărtarea rostului materiei pentru care prea pretențios s-ar cere un rost. Sau, într-un plan mai aplicat, îngânând și întărâțând semințele ca pe niște artefacte genetice dintr-o

exagerare de fruct după îndepărtarea pulpei devenite letargice și care nu mai contează. Indiferent de cauza pe care o urmezi, iese ceva mai viu și interesant decât întregul. Frumusețea de-ămănuțului, deci. Începi să auzi cum clipește și scârțâie universul, învățat astfel muzici noi ca pe niște comori până acum ascunse sub poleială. Dumitru Augustin Doman obișnuiește a scoate suflul din ceea ce obiectualizează fără măcar a atinge. După care se joacă așa cu el, cum te poți duriga cu un pui de măt. În mod exemplar de generos, DAD se oferă să destructureze și să analizeze orice, de la elemente particulare până la universalul valabil. Iar înainte de toate, să iscodească mecanismele, provocând efecte dramatice, în mare parte ireversibile. În spiritul acestor preocupări, își alege strălucit personajele și împrejurările, mai apoi extrapolându-le. Astfel, *Omul cu drujba roșie și alte povestiri* (Ed. Limes, 2023) poate fi considerată o colecție de situații incredibile/imposibile, uneori de-a dreptul dezastre, care însă te fac să-ți lărgești zâmbetul de jur-impur. Cu o migală de inviat, autorul premeditează cu deznădămintă ieșite din comun, care te lasă perplex, inert ori scârpinându-te în neștire. Astfel se întâmplă în cazul *Omului cu drujba roșie*, care se dovedește un adevărat dar nevinovat de *drăcesc*, pentru comunitatea din care face parte și Moș Onel, personajul proverbial al lui Dumitru Augustin Doman. Precum un taifun aspectat didactic, astfel se manifestă *11 ani, 11 ore, 11 secunde*, în urma cărora se pot face direct pregătirile de înmormântare. Fără ca măcar a fi trist, ci doar straniu, aproape delirant. O marasmă halucinantă se țese din caracteristicile de fenomene riguroase gândite științific, debordând într-o cascadă ce are rolul de a reteza restul peisajului. *Șapte clopote de argint* se petrec, făcându-și complet treaba. În urma lor, un loc de dat cu capul undeva în streășina imaginației, în speranța de a nu fi vreun ansamblu de cuie ci doar pânze de paijen. Impresionează până la schimbarea definitivă a vremii, *Ploaia și soarele*, unde *nebulul satului* își exercită energic rondul obligatoriu de susținere și promovare a propriei lumi înfipte pe colții în lumea celorlalți care nici măcar nu mai contează. O ironie de toate culorile, dar în primul rând tucurie, cât se poate de neagră, ca cerul gurii unui gânsac de cămătar, este dezlănțuită pe seama metehnelor de la vârful societății, dându-i peste bornă unei mult trâmbițate bresle. Se ivește, cu impozanța demnă de Kafka, *Monumentul judecătorului necunoscut*, posibil cel mai impunător edificiu ridicat vreodată pe aici pe la noi, aberantului cotidian.

Procesând satiric fapte banale, maestrul DAD ajunge în felul său unic captivant la fapte de nebunii colosale, răsturnând treblele cosmosului astfel încât să arate ca o mașinărie de tuns ierbile deșertului, atrăgând nedumeriri, încercări de teamă și până la urmă un relax special.

Fascinația șahului etern

Timpurile sunt memorabile și întâmplările așijderea, iar poetul ține pasul cu pictorul, însoțindu-se apocaliptic, cu tot instrumentalul necesar pentru a nu se confunda momentele, grele încât de neegalat, cu altele trecute sau viitoare. Vitrina cu scamatorii este deschisă publicului, cu minime măsuri de protecție pentru a nu da cu capul să se spargă și să curgă minunile, din vitrina sau din capetele sparte. Alex Ivanov e un împătimit al situațiilor inexplicabile și cu atât mai puțin de justificat pentru a nu le fi fricată frumusețea. Dincolo de aceasta, este neasemuită percepția aproape holografică asupra dramelor despre care nu mai prididește aritmetica și povestea... Alcătuirii din elemente despre care s-ar fi putut crede numai la modul expirat sau apus, și între care elementul principal, cel uman, se comportă neconform, câteodată barbar. *Balerinul din curtea spitalului* (Ed. Dinasty Books Pro Editură și Tipografie, 2020) se adună și se desface în părți componente, atunci când nu e gonflabil. Lucrurile se petrec de așa natură încât să zburlească orice posesor de logică sistemică, prin celelalte fețe ale cubului făcând parte din aceeași nebunie cognitivă contagioasă. Spitalul desigur fiind unul pentru cazuri deosebite, iar pacientul tocmai un astfel de caz deosebit... „Doctore, curând vom sărbători primăverile veșnice! Vom aduna nebunii de pe tablele de șah/ marinari, pictori, poeți, șamani/ și dame cu reputație îndoioasă. / Vom culege verdele din paradisul de taină/ se va topi albastrul peste noi/ și flori vom duce ofrandă rochiilor goale. / Se vor deschide coliviile, totul va fi lumină/ iar moartea se amână până când va trece veșnicia! / Încă îmi porți ochii prin iarna mea indecentă și târzie. / Încă mai este sânge în fanteziile mele ruginite. / Mi-ai îngropat cearcănele în umărul tău stâng. / Și, totuși, îmi țin respirația în albastrul de Prusia/ cojindu-mi toate visele cu tine. / Nu mai am nici unghii... / Toate au rămas în pielea ta/ de când pianul cântă romanțe uscate!” (*Romanță uscată*). Un fel de epifanie îngerului morții, care poartă halat alb și stetoscopul atârnat de gât în formă de șarpe, pentru a contabiliza și păcatele, nu numai respirările. Astfel de grozăvii sunt de înțeles, în măsura în care s-a dat foc magaziei cu normalități din vecinătate cu morga spitalului. De aceea, nici măcar nu mai poate fi considerat un spital, iar faptele perinate pe aici nu au chip de oameni, ci chipul durerilor și spaimelor lor, cu puține șotii. Să nu-l pierdem din ochi pe poet, cine știe unde e în stare să ajungă, pe urmele balerinului său care la un moment dat va eva-

da din coșmarul-spital... „Câinii din calea Griviței sunt la dietă/ îmi spuse femeia cu pâinea sub braț! / Știam. Toți erau obosiți de asfalt. / Până și eu eram obosit și decolorat/ în vara aceea, când nu mă găseai... / Cărăm ipoteze și incertitudini... / Domnule, mai spuse femeia, cineva v-a furat Dumnezeu! / Mi-am ridicat capul printre obrăji/ și am văzut că erai tu. / Ultima femeie din viața mea...” (*Când nu mă găseai*). În *A patra secundă*, poetul spune despre sine: „Să fiu oare dependent de narcoticul autoflătorii/ sub presiunea neputinței de a iubi? / Dimineața mă trezește mereu cu dureri de oase. / Pot să iubesc doar ca un bătrân furat de secundă/ ca un bătrân în plin soare de tinichea...” Pare o inversiune a polilor în materie de retorism, o ezitare la un prag de cerneală, ca și cum de dragul spovedaniei, când de fapt iubirea este taina sa mai mare a celui care ține pieziș oglinda.

Tăria esențelor este determinată de constanța trăirilor la limita noțiunii de trăire, într-un exclusivism propriu, cu etichetă de conformitate. Sunt frecvente și aproape de netrecut pasajele unde inegalabilul se produce. O poezie mozaicală, fără a împunge pe la colțuri sau a zgâria în vreun fel. Crâncen și determinat în suprarrealismul său special, ca de la capătul unei lumi furibunde, Alex Ivanov.

Itinerariu pentru o necunoscută

Unde se deschide *pravila*, acolo ți-e destinul, așa se spune; dar nu ai voie să-l știi, pentru că altfel ai trăi o piesă gata jucată. Astfel viața ca firesc rezultat devine marea ta necunoscută. Indiferent că e mers sau zbor, declinarea ta de spațiu în timpul acestei desfășurări, trăite sau imaginat(iv)e, poate fi tradusă în *Tărâmurile de neocolit*. Doina Rândunica Anton (*Tărâmurile de neocolit*, Ed. Singur, 2014) preferă dramatismul situațiilor de (și cu accent pe) origini difuze, mai puțin observabile, în detrimentul evidențelor percepute ca fiind mai greoaie și dificil de înscris într-o semantică a sentimentelor. Nu vom încerca un surplus al incertitudinilor pentru a jumli conținutul, ci îl prezentăm fierbinte ca pe o pot-coavă care a rupt drumurile; sau...: „Suavă ca un fum de țigară/ În oglizile nopții dansând/ Sunt cea mai frumoasă și cea mai bizară/ Adiere de foc și de vânt/ În mâinile tale de ceară/ Dorința se-aude crescând/ Ca inima dintr-o vioară/ Prin trunchiul pădurii cântând/ Îmbrățișat de parfumul de vară/ strâns din ceruri, din mine căzând/ Te înalți ca un fum de țigară/ În oglizile nopții dansând” (*Ca inima dintr-o vioară*). Ori să fie aceasta tocmai cea mai stabilă dintre certitudini... Trece în alt registru de simțire și expresie, pentru a încerca să vedem ce se ascunde dincolo de acest *bolero*, ceremonial sau întâmplător...: „Noaptea taie din inima mea/ o pajiște/ Diamanate cad din ochii tăi/ Eu, însuși nesomnul/ le adun în genunchi/ Noaptea e fără podoabe/ doar iubirea scânteind între noi/ o mai alină” (*Noaptea e fără podoabe*). Dar se vede cum Doina Rândunica Anton se perindă într-un mediu periculos, domnița poeziei trebuind salvată după ce singură încearcă profunzimea cunoașterii „*În gura dragonului*”: „Știu că în fiecare zi te duci/ în pădurea din gura dragonului. / Când te întorci seara obosit/ nu te întreb nimic/ căci de sub cămașa ta/ ies fluturi albaștri/ duioși ca un cântec de leagăn. / Nu te întreb nimic/ căci la capul pieptului/ îți crește un trandafir de foc/ îndurerat ca noaptea/ în care nu mă iubești. / Mai târziu, mult mai târziu/ mă cauți cu un braț împietrit. / Nu te întreb nimic/ doar intru în pădurea din gura dragonului/ când dormi./ să te adun din urmele lăsate în pietrele arse/ după chipul și asemănarea mea.” Cumva, însă, se explică aceste transfigurări ale ființei menite să suflece suflul lumii și să-l întoarcă pe dos... „Știu, sunt mult iubita sfârșitului de zi. / Înainte de ora zero îmi strecori sub ușă/ un trandafir cu atâția spini/ câți sunt necesari pentru a începe/ o nouă perpelire a universului de mâine. / Dar există o oră de grație/ plină de parfumul iubirii/ în care desfac fără nicio durere/ fiecare suspin, fiecare suspin/ până la miezul atingerii de tine. / Dar există un timp al inimii/ în care ulemem tot locul.” (*Până la miezul atingerii de tine*). Poate că undeva, după atâtea frământări ale substanței, înțelesurile se revoltă, se răzbuună, înțepenind mersul stelelor...: „*Pe nesimțite*”: „Am obosit/ E pauză în cer, în mâini, în dor/ De sub hainele subțiri/ alunecă dorința pe covor/ Sub pleoape lumina a rămas/ să copieze surăsul/ pentru mâine/ Ce-ar fi dacă/ asemenea unor bătrâni/ pe nesimțite am rămâne?” Dar în cele din urmă e bine, pentru că Doina Rândunica Anton rămâne cu un *Tatuaj* de toată frumusețea și isprava: „Pe brațul drept îngerul/ pe brațul stâng luna/ la piept soarele/ în spate pădurea/ pe genunchi cartea/ sub picioare drumul/ în ochii luminatelor umbre/ în inimă – dorul de a le pătrunde”.

Cine se dăruiește astfel, onest și celest, știe bine ce face: deja a trecut prin severitatea ghimpată a metafizicului, într-un cerebral profund; unde nesfârșit, se arde.

Potcovirea la rece

Sunt păsări care nu pleacă, deși gonite de tot ce le poate fi împotriva. Astfel de rarissime precum dragostea și poezia. Urmează să ne așteptăm la un zbor circular ce ar putea deveni infinit. Aceste unități de luptă pentru supraviețuirea ideii intră acum în arenă, cu acest *Zbor de cuvinte prin crengile iernii* (Ed. Castrum de Thymes, 2023) pe care Viorel Șerban îl scoate în lume ca pe o materie proaspătă pătrunsă de suflul. Și iată că pe fondul acestei neplecări ci doar rotiri necesare, ajungem să ne întrebăm cât necuprins este oare necesar pentru a prinde și înfășura *Clipa unui poem*: „Cuvintele au început să se scrie singure. / Cântec aprins în catacombele trupului. / Eu, tupilat în umbra lor. / Spectator fără bilete plătit la intrare. / Privesc în oglinda unui timp trecut. / Metaforele unei veri apuse. / Ploaie ce-și risipește suflul într-o plecare. / alunecând fantomatic pe-un cer în apus. / Atât de frumoasă!... / Nu ai fost niciodată ca azi! / Totdeauna vei fi cum n-ai fost niciodată. / Un grăunte de fericire germinând într-un vis. / E gândul ars de-atâtea depărtare. / Singur la marginea visului. / Clipa unui poem doar încearcă să te înlocuiască.” Interesantă și abordarea, tot prin prisma temporalității, a condiției în care se petrece

traversarea existențială, felul în care încrederea, credința anihilează momentul *prea devreme*, ținându-l până cândva, când... „Cuvintele în zborul lor albastru. / M-au lovit în față. / Și eu care călătoream de la apus de tine/ Spre nicăieri. / Am răcit drumul spre țara viselor în părg. / Agonizând în somn, pădurea se cutremura. / Timpul moțâia în frunze de clipe/ Răsucite bezmetice în uitare. / S-au strâns prea multe întrebări. / În culele gândului. / Nu e nici zbor, nu-i nici cădere. / Și era dimineață. / Și seară era... / Spre noaptea adâncă/ Străbătută de muțenii înfiorate. / Cărări îmi făceau semne... / Glasuri de îngeri. / Mai sus de-orizont. / Treziți de-o idee. / Șoptit, atunci mi-au spus. / Că încă nu-i timpul. / Că-n arca de humă izvoare încă mai curg...” (*Arca de humă*). Poezia de dragoste este de asemenea bine reprezentată la Viorel Șerban, *Iluziile sale* vorbesc de la sine despre emoție, într-o epopee de captivitate a inimii: „Pierdut printre gânduri. / Stau și privesc la albul hârtiei. / Și-ăștept ca mâna să-nceapă. / Cuvinte s-ăștearnă. / Picuri de dor și-ntristare. / Totul e vis. / Totul e-nchipuire. / Suntem două depărtări ce-ntruna se caută. / Strigăt în pustiu de nimeni auzit. / Toți bărbații te iubesc doar pentru ei. / Numai eu te iubesc fiindcă există. / Iluzii, regrete și iarăși iluzii. / Prin pagini de carte amintirile mă poartă. // Speram c-ai să fii pentru mine un port. / Măcar pentru o zi. / Măcar pentru o noapte. / Să-ți dăruiesc o viață. / Să-mi dăruiești o moarte.” Sunt și mănunchiuri de melancolie care nu-l ocolesc pe poetul aprig îndrăgostit: „Ropotul clipei sparge nepăsător/Oglizile liniștii. / Întinderea albastră/ Corăbii poartă pe valuri/ Tărâmurile de fum îngroapă grăbite. / amintiri. / Chipul tău sculptat în memorie/ Poteci deschide. / Iar ele se duc. / Se duc... / Dar ochii tăi triști. / Rătăcesc/ Și nu găsesc cărările plecate din mine.” (*Ochii tăi triști*). De remarcat și limpezimea, prospețimea poemelor pentru *Alegria*, dintre care am ales *Petale de gând*: „Ochii tăi. / Tăceri care vorbesc. / Pe toate drumurile, doar pașii tăi îi aud. / Nu știu dacă ești ploaie. / Noapte sau gând. / Ori umbra de brad mângâind fața muntelui. / La cum-păna apelor/ Unde se-aleacă să bea curcubeul. // Ești răspândită în mine. / Ca duhul grădinilor în noaptea de mai.”

Indiferent de unde apuci cartea, simți o forță lăuntrică, o disponibilitate pentru magia cuvântului, prin gesturi de mare îndrăzneală transformate în construcții pertinente și solide. Un poet pe care îl apreciem pentru strădania și consecvența sa, Viorel Șerban.

Neașteptate asocieri de bucurii și spaima

Experimentând evantaiul aparențelor în căutare de amprente ale realității, gestul poetic traversează spații semantic-semiotice fabuloase. Iar până la întâlnirea cu diverse stări de agregare ale viului, printre care desigur și *umbrele*, nu e decât o chestiune de... interpretare... Întâlnire chiar cu *Umbrele albe* (Ed. Alana, 2021), după cum ne anunță Dan Rotaru, într-o generoasă culegere de evenimente și senzații transpuse liric, care merită trăite. Împletind turbulențe cu vreme bună, neliniști cu deplină pace. Și fără a uita o clipă cum suntem împărțiți destul de inechitabil între spirit și materie. Ceea ce oferă prilej pentru situații inedite: „Mă-ntrebi de ce am început să plâng/ și-mi spui c-ai încercat să fii frumoasă. / dar ai uitat că umbra-i unsuroasă/ și curge când în brațe-ncep s-o strâng. / Să nu mă-ntrebi, că nu mai am nici glas/ să îți răspund la singura-nțrebare/ care l-ar năpădi pe-acea care/ proprietar de umbre a rămas! // Cum, ca albinele, arată stupul. / așa și umbra, cum îți este trupul. / iar dacă-n brațe, singur, s-o aduni/ nu poți s-o-ndupleci fără rugăciuni. / poți spune că acesta e calupul/ de carne ce mustește de minciuni...” (*Sonetul umbrei*). Astfel, mereu amenințați/amăgiți cu surprize existențiale, descoperim talmăcirii pentru ce ni se întâmplă și urmează să dezvoltăm o lume sau niște lumi în mare parte convenabile dar în revers iscându-se altele nefericite... „Când vrei, pe viață să-i plătești obolul. / un suflat la iubiri priincios. / coboară-n lume c-un etaj mai jos/ ce și-l împart pisica și sobolul. / și-unde odăii, să-i deschizi o ușă/ ca să te simți ca o regină-n ea. / de-ar fi din aur alb, tot n-ai putea. / nicicum, decât c-o cheie din cenușă. // Voi mai putea să fiu, ca-ntăia oară. / gând asudat pus la uscat pe-o sfoară/ și galben ca obrazu-unei lămâi/ luată din rând la rodul cel dintâi. / când inima va-ncepe să mă doară/ ca după somnul fără căpătâi?” (*Sonetul durerii de umbră*). Extrem de *zemoasă* este (și) această descălecăre în ținutul, după unii, inexistent, dar iată-l pe cât de fabulos, pe atât de explicit, al extremului concret: „Nu mă călca pe umbră. / că mă doare. / mai bine strânge-mi-o și fă-mi-o sul. / și, ca porumbii toamna, în pătul. / îmdeas-o-n trup cât încă-s pe picioare! // Numai în tine mă mai simt acasă. / și rareori în mine, când mă-ntorc. / de tine trebuie suflul să-mi storc. / căci altfel nu mai poți să-mi fii frumoasă! // Cât te mai am, în tine-mi stă norocul/ de-a nu mă prinde când mă joc cu focul/ acestei stele ce-o culeg acum. / o parte plumbă, o parte scrum. / și tot mai sper că-mi va veni sorocul/ să ard fără ca lumea s-o afum...” (*Sonetul durerii de umbră*). Contrapuneri de imagine sunt privite ca părți ale aceluiași mecanism neierător, activ în medii incontrollable: „Nu știi pe unde este robinetul/ pe care să încerc să-l închid. / ca timpul, precum oricare lichid. / să curgă nu năvalnic, cu încetul. / căci, precum știi, atunci când trece, tace/ ca un marfar pe linia moartă tras. / și hămesit ca un câine de pripas. / dar azi trosnește ca un rapid în ace! // Deși cu-atâtea tainice femei/ m-a răsplătit chiar Dumnezeu. / ehei! / eu tot n-am să-nțeleg vreodată. / Doamnă. // de ce și urmele-ți miros a toamnă. / chiar dacă judecat voi fi de zei/ care-n final la iarnă mă condamnă!” (*Sonetul condamnatului la timp*). Creaturi hibride, majoritatea impersonale sau fără atribuiri explicite, populează sonetul năvalnic, oferindu-i dimensiuni neobișnuite. Acesta pare a fi secretul vigorii afișate de către „Umbrele albe”.

Sublimând tehnica sonetului, trecând stăpân pe sine ca-ntr-un simplon ce-nșiră cele 120 de sonete, Dan Rotaru reprezintă o voce extrem de puternică. Despre unele cărți ale sale (dintre cele 47 apărute până acum), cu siguranță vom reveni.

Poezie

zădărnicia punctului

1. pe trepidul acestor îndoielnice oase

ce seară sublimă, ce vodevil
sprintar se iscă acum
numai din surparea literei s-a ridicat cavoul mirărilor
dau iama prin pagini singurătatea la taifas cu aripa lebedei
moarte
clavecinul cu vaccinul împotriva turbării generale
în parlamentul amănărilor a înflorit microfonul ciudat purtat
de veacuri sub mantia iluzionistului beat
eu înfloresc din piatra aceasta fisurată și încerc să învăț credeul
montanilor care-au sfidat întunericul dând foc cuvintelor
mincinoase
ridică-te și umblă, se mai aude glasul din nourii anotimpului
sterp,
umblă și vinde-ți nerăbdarea în culisele perniciosului vuiet care
s-a înălțat din pământ pe trepidul acestor oase îndoielnice

2. mit asfințit

nu purtați de grijă salvatorului eu am fost virusat acum două
mii de ani într-o colibă din munții lunii
călare pe cotorul cărții care se scrie și acum singură ca și cum
viernii zilei promise vor să întârzie la ultimul asalt la ultimul
cântat al cocoșului în valea unde iarba și-a întors rădăcinile
spre cer
cântați din chimvale dorul hârtiei de a se topi în marea poveste
ceasul din debara mai bate doar ora exactă când vine tăcerea
să năruie zidul camuflajului oniric din somn în alt somn
zădărnicia punctului învie doar poemul acesta numai
piele și os
chiparos
leu paraleu
ori poate un mit
asfințit

cartea care se scrie singură

oare cine mai locuiește acest trup? memoria uitarea cartea din
care tu ai plecat pe furiș în zori. timonier la arca lui noe voi
planta de-acum cenușa stelelor voi scrie pe tăceri și absențe
altei făpturi voi dedica zborul de recunoaștere al păsărilor
cerului
acolo jos pe scena arhiplină au început deja vânătoarea și e
târziu ca în zborul de taină al lebedei iubind aerul muntelui
sau ca în țipătul acestei zile care mă adaugă șoaptelor râului
urcând în paradisiul frigului postum
și le voi spune macilor o poveste și voi țese lavandei culcușul
în amintiri negociind viața și moartea statuiilor din parcul
ultimului dangăt de clopot
dintr-o sinagogă a soarelui ea mi-a strigat poemul pe străzile
orașului și mulțimile au aplaudat și lumea a înțeles că e
prea târziu să mai plângem în finalul cărții care se scrie
singură

câinele meu credincios

aseară vorbea sfântul pe limba păsărilor topea nostalgia lumilor
noi în taina flacării și lumânarea mărturisea veșniciei
aici un lăstun rătăcește prin anotimpuri stă la taifas cu vulturii
în seninul cerului și împreună cer repetarea ninsorii în poezie
acum asistă la liturghia unei fericiri în cetate s-au furișat
privighetorile să doarmă au ostenit toată noaptea sub raza
lunii preț de o eliberare a visului jocul se va sfârși în dimineața
postumă eu nu mai aștept decât câinele meu credincios și
vizita păsărilor

totul se oprește aici

destinul din când în când o apocalipsă ne sfășie neliniștile în
vitraliul fiecărei zile dragostea are chipul dimineții femeia cu
brațele încărcate cu flori își susură în urechi povestea despre
marile trădări pe nisip monogram are forma cufărului zburător
peste pădurile muntelui uitat ne spovedim în biserica brazilor
până când vine noaptea celor o mie și una de întrebări într-o
oglină bate clopotul dar amintirea sărutărilor vine pe nourii
din hârtie creponată rugăciunea tu ești eu sunt răsul și plânsul
vălvătaia din răsărituri ard lângă șarpe iar pânțele femeii și
mărul din panerul diavolului devin o altă natură moartă în
tabloul pictorului care încă îți mai caută povestea calendarul a
fost lapidat totul se oprește aici în cearcănul zilei

Ionel BOTA

Limbi moarte

Atâtea limbi pe țarm zac astăzi moarte –
O veche greacă și-o latină mută,
Și-acea uitată tracă dispărută
Ca malul mării când e șters de ape.

Din mii de odisei întortocheate,
Cât valurile astea mai văzură,
Doar una numai, slobodă la gură,
A mai rămas, hârtia s-o adape.

Că te-am iubit ca Penelopa, poate,
Și-o mai aduce cineva aminte?
Ci vom muri cândva, pe apucate,
Ca valurile care n-au morminte,

Privind în ochii vremii blestamate
Ce va tăia și limba mea de moarte.

Geneză

La început a fost un cuvânt
sau, mai bine zis, două cuvinte,
nerostite întâi,
abia apoi spuse cu voce tare.
„Te iubesc!” a răsunat un glas,
un singur glas, al amândurora –
pe atunci nu se amestecaseră limbile.
Pe urmă din spațiu a ieșit timpul și din timp spațiul,
amândouă din veșnicie și veșnicia din nimic,
de parcă acele două cuvinte,
fără început, fără sfârșit,
nu ar fi fost deja totul.
Cer, humă, ape s-au făcut acolo,
atât de fragede încă, atât de ușor de modelat ca o ceară.

Uită-te numai la pământul ăsta din care suntem alcătuiți –
vezi cât e de netocmit și gol?

Era un întuneric ca în clipa de dinainte să fie lumină
și gurile noastre, frecându-se ca cremenea cu amnarul,
au luat foc.

Lumină lină

O stea oarecare,
fără constelație,
fără acte de identitate,
a depus cerere să fie lăsată să cadă
unde nu se știe,
unde o apuca, la nimereală,
să cadă numai și ea o dată prin abisul nemărginit,
bineînțeleș, cu cea mai desăvârșită discreție,
nici n-o să facă „pleosc” (promite ea) la aterizare,
nici n-o să se observe,
va cădea atât de repede
că va fi ca și când nu ar fi căzut niciodată,
că va fi ca și când nu ar fi existat niciodată.

Dacă o observă, totuși, cineva și-și pune o dorință
ea n-are puterea să împlinească dorințele,
prin urmare, persoana cu pricina s-ar putea să facă plângere
către forurile superioare –
ea semnează că-și asumă riscul ăsta,
că întreaga responsabilitate, ca și răspundere, îi aparține
și vrea să cadă totuși,
să simtă și ea pe pielea ei
cuvântul acela mistic: „gravitație”.

Cu viteza luminii în repaus,
cu viteza gândului în repaus,
în noaptea asta de august
Perseidele, ca niște găște albe,
zboară și cad în stol,
una mai grațioasă decât cealaltă,
se întrec care cade mai adânc,
se întrec în splendoare –
artificii naturale
care taie respirația
cum taie mușchiul un cuțit împlântat în carne.

E cascada de stele în noaptea asta
și, iată, steaua aceea fără constelație
cade de jos în sus.

Maria ANASTASIU

DEBUT

Un licean de 15 ani intră în Poezie. Îi urăm Bun venit! R.U.

Herald

Sunt purtătorul de trofee:
râni, spaime și vombe.
Peste săbii,
rugina bătăliilor moarte,
Amprenta luptătorilor
Care nici nu știu prea bine
De ce au murit.
O cucuvea și-a făcut
Cuib în stemă,
Un vultur își
Îngroapă obosit în aer
toate zborurile.
Sunt heraldul
Ultimei vești,
Ca o picătră de sânge
Ce nu știe
Să se coaguleze.
Voi sta cu toate
Decorațiile la vedere,
Cu pieptul deschis
înspre ochii voștri indiferenți.
Am să fredonez
Un cântecel eroic de leagăn
Și o să mă îngâne
toate cimitirele!

Piele de zeu

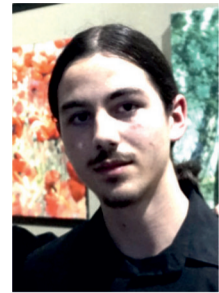
Ca și cum ai pune
Degetul
direct pe pielea
Unui zeu golaș.
Îi mai lipsesc doar
O mie de ani
Până ce
Copiii
Să te poată striga:
Hei, bătrâne!
Tălpile-ți ard
Pe rugul
Vieților tale încă nestinse,
Și zeul răbdător
Te tot inventează
În fiecare icoană.

Povârniș

Văzduh fără zboruri,
Nici stelele nu-s,
doar nor buimaci.
Jos,
Ambulanțele își urcă
Pe străzi disperarea,
Zbieret egal,
Cadențat,
Ca bătaia unei inimi sănătoase.
E o zi îmbrăcată în negru,
În care moartea
E doar o simplă mască,
Schelete de stele
Rătăcesc
Și-și caută
Un sicriu de lumină.
Mă întinec și eu,
În plină amiază.

În așteptare

Și dacă n-am avea cer,
Oare cu ce
L-am putea înlocui?
Morții singuri,
Pe unde ar mai avea voie
Să rătăcescă?
Și cine ar mai avea
Grijă de stele,
Dacă toți poezii ar umbla
Ca sub pământ?
Un vuiet
Poate fi închipuit
În mai multe feluri.
Surzii
Știu asta mai bine.
Doar morții au dreptul
Să-și închipeie
Cerul
Ca pe un pământ
De deasupra.

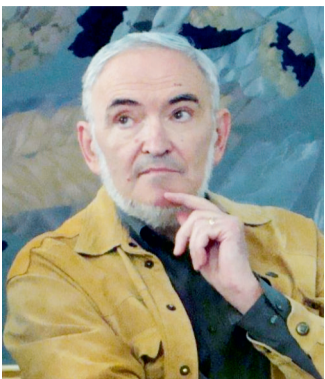

Robert RAINHARD

„Dacă nu impune o recitare, opera nu poate dăinui”.

(Harold Bloom)

CANON ȘI RECITIRE

Prelungind un impas teoretic (fără a cădea de acord asupra unor criterii și principii) sau expedind chestiunea ca fiind perimată, discuțiile despre canon, chiar dacă și-au surdinizat insurgența primilor ani postdecembriști, devin pasionale, inflamate și interminabile când sunt punctuale, fluturând liste ale „canonizabililor”. Deși o recapitulare contextuală n-ar fi de prisos, ne rezumăm a constata că dezbaterea de la noi par „a fi uitat originile”, mai exact „învățăturile” lui H. Bloom. E drept, am asistat la o „bruscă infla-

ție” după traducerea cărților sale, problema canonului devenind, fără precauțiuni metodologice, „o obsesie teoretizantă” (Mincu 2011 : 256), un fel de „cheie franceză” bună în orice intervenție. Fără a lămuri, însă, criteriile de omologare canonică și responsabilitatea canonizării. Obscurizarea criteriilor, înverșunarea în reconfigurarea canonului prin rocade fragile, nejustificate estetice, ne obligă să constatăm că, până la urmă, nu canonul, ci canonizarea suscită interes. Dincolo de aproximațiile teoretice, miza e practică, întreținând o bătălie care vizează revizuirii în ierarhie, sancționând căderile în rang, uzura morală, rezolvând acum probleme care cad în sarcina posterității, oricum incertă. Dezbaterea e, categoric, necesară; doar că purtată de „contestatari improvizați”, ea privește, cu deosebire, canonizarea și cade în ridicol câtă vreme aprigi și grăbiți combatanți, prin autocanonizare, încearcă să-și arondeze un loc în spațiul canonic.

Pe urmele altora, vom distinge între schimbările în canon, cu ajustări lente sau precipitate, și schimbarea de canon, situația din urmă fiind ilustrată, ca tentativă recentă, de ofensiva postmodernismului, dorind a impune – prin substituție – un canon propriu, generaționist. În primul caz, vorbim de un canon general, citorit ca medie a opiniilor critice profesionale, de prestigiu public, fără pretenția imuabilității. Dacă avem în vedere istoria evenimentială, cu deosebire seismica unor epoci, provocând „rupturi” și, mai ales, spiritul lor, promovând alte valori, atitudini, standarde etc., circumscrise istoric, deosebim firești canoane „de epocă”. De pildă, negativismul proletcultist a încercat să impună, prin pontifiile vieții literare, un canon politic; el va fi dislocat de cel neomodernist prin „enclava estetizantă”, sustrăgând literatura presiunii ideologice, refăcând legăturile cu o tradiție ocultată. Taxat ca tardo-modernist, canonul va fi contestat prin noua paradigmă a postmodernismului, după cum, după '89, întreaga literatură din perioada totalitară, infestată de-a valma, va fi supusă, prin voci răzlețe, oprobriului, canonul epocii „socialist-comuniste”, fiind, chipurile, opera regimului politic și, în consecință, anulat. Că astfel de „revoluții de presă” au eșuat, din fericire, se știe, canonul neomodernist, construit prin voci de autoritate critică (estetice), ieșind consolidat, chiar dacă înverșunarea contestatară semăna izbitor cu furiile proletcultiste, aducând la rampă arbitrii ideologici sub flamura *est-eticii*.

Deși supus asaltului contemporanilor, prin acțiuni destabilizatoare și infiltrări ilicite, orice canon, în timp, suportă o erodare firească, „simplificându-se”, paradoxal. Reținând, cu adevărat, valorile esențiale, chiar dacă oferta crește vertiginos și presiunea masei de scriitori obligă la reconfigurări / înnoiri. Să observăm, însă, că postmodernismul, fiind pluralist și relativist, nu agreează *canonul unic*. Dacă penetrarea canonului neomodernist a eșuat (fiind vorba despre o literatură „diferită”), postmodernismul (ca anticanonic) ar ignora operatorul axiologic. Și ne întrebăm: poate fi impus un nou canon din perspectivă non-axiologică? Adică dintr-o altă perspectivă canonică, lichidă, „provizoratul estetic”? În fond, prin seria de transmătări și substituiri operate în sfera unui canon se impun mutații axiologice.

Fortând revendicativ o nouă ierarhie, de alt reglaj valoric, opiniile revizioniste de după '89 erau contaminate politic, folosind anticomunismul (postcomunism) ca „nou oportunist”. Se doreau, de fapt, jocuri de putere, cu valori răsturnate, nu întotdeauna motivate, exploatare a fracturii istorice, mișcând pe etic și pe scandaloașa ipoteză a „deşertificării”, de circulație, totuși. Dacă o nouă generație militează pentru schimbarea de canon (impunând un alt canon), notăm că această succesiune de canoane nu exclude interferența lor; după cum, dincolo de ratificări și rectificări, de inovații canonice, ființează un canon unic (generalist), în prefăcere, asigurând însă reprezentativitatea. Altfel spus, prin reevaluări și rejectări, evitând flexările conjuncturale, oferind o imagine de ansamblu, larg acceptată ca obiectivă, percepută ca necesară. O listă fundamentală, nu doar de uz didactic, cu ierarhii severe, suspectate de conservatorism, rod al unui efort colectiv. Fiindcă marii critici, în chip de legiuitori, au girat destinul culturii noastre, „organizându-i” posteritatea, fixând nivelul canonicității și „reperle modelizante” (borne canonice).

Chiar dacă, prin anii '90, Virgil Nemoianu a deschis cutia Pandorei (v. *The Hospitable Canon*) reanimând discuțiile, boala canonizării e veche. Deși fondul teoretic a rămas neelucidat, listele de circuit public s-au înmulțit, conservând nu atât condiționările multiple (interdisciplinare) ale canonului, acel set riguros de standarde / reguli, ci mai degrabă „viciile” lui, încălcând / ignorând o cutumă bloomiană: „intervalul-tampon”. Graba contemporanilor, brusc „clasicizați”, de a penetra canonul, sfidând intervalul celor două generații și ierarhia, compromite însăși ideea de canon. Fie incomplete, fie prea aglomerate, astfel de liste canonice, cu autori grăbiți sau opere nevaldate, nu așteaptă lucrarea timpului; adică etapele receptării și consacrarea mutuală, *a posteriori*, reținând valori pe termen lung, selectate și sedimentate în praxiul receptării, producând „efecte”. Ca „aducătoare de anxietate”, astfel de prezențe impun prin singularitate și reprezentativitate; prima cerință, după H. Bloom, un „avocat” al canonului estetic, ar fi tocmai originalitatea („stranietatea”), esteticul fiind „cheia intrării în canon” (Codreanu 2009 : 55). Chiar dacă pledoaria lui Bloom pare, în vremurile noastre, „o apologie agonică” (cf. Mircea Martin), metabolismul literaturii prezintă un șir necurmat, în efervescență, de raporturi și causalități: rolul stimulator al predecesorilor, breșe în tradiție prin răzvrătirea unor voci, reconfigurări și, înainte de orice, „emoții estetice”, vizând „adâncime axiologică” și „constința canonului” (Lesenciu 2019 : 13), cu autori în perimare sau amplificare, în conformitate cu noul orizont de așteptare. Cristalizarea canonului nu este

voința cuiva, chiar dacă luăm act de „fenomenul Manolescu”. Ceea ce rezultă, prin însumarea eforturilor, este un *canon impersonal* (un metacanon), reținând, prin suplimentări canonice, autori care „merg în vederile timpului”, cum spunea G. Călinescu, ei înșiși supuși revizuirilor, verificați istoric. La nivelul insului creator, canonul / canonizarea, după Bloom, poate fi chiar o „artă poetică”, însemnând o „interpretare greșită” a marilor înaintași / a textelor precusore.

Mircea Martin reține două practici canonice, niciodată coincidente, dar aspirând spre convergență, vorbind despre canonul critic (estetic) și cel curricular. Primul asigură instituirea canonică (omologări, eliminări, re-așezări), celălalt protejează memoria canonică, chiar dacă nu sunt excluse „greșite acte de filtrare și de triaj” (Nemoianu 2019 : 22), falsificând relieful axiologic, implicit harta canonică. Asaltul „prezenteștilor” ar fi un prim exemplu, în tentativa de a controla evoluția canonică. Dacă în vechiul regim, *instituția valorizării*, pe fundalul opoziției tacite dintre monopolul puterii (oficialitatea) și monopolul opiniei (al profesioniștilor critici literare), funcționa cu „mijloacele luptei politice” (Priscop 2005 : 174), piața liberă a literaturii, în haos comunicațional și deculturalizare freatică, într-o epocă fluidă, de flux incontinent, epidemic, scapă unor filtre severe. Operatorul ideologic și „eroismul estetic” (strategia esopică) conduceau la hibridări și supralicități, în ambele sensuri. Acum, în societatea mediatică, hățșul rețelelor instituie orizontalitatea, direcțetea, imediatitatea, subminând, prin aplatizare, structurile piramidale. Cândva, echipa de critici construiseră o scară de valori, impunând un canon propriu (estetic), în conflict cu cel oficial (preponderent politic). „Lăsați de capul lor” (Manolescu 2008 : 1449), criticii, prin canonul estetic, au încercat o corectă „valutare” (cf. R. Voncu), lucrând cu ierarhii consensuale și „o dublă contabilitate morală”, temperând zgomotul propagandistic. Chiar dacă *Tezele* din 1971 au trezit spaima unor posibile reveniri, ele n-au produs avarii majore în plan literar. Șaizecismul a asigurat recordul cu o tradiție rețezată, deși generația e taxată, nedrept, ca fiind „defazată și nelegitimă” (cf. M. Cărtărescu), o „clonă” a interbelicului în ochii postmodernismului. După sufocantul corset ideologic, deși canonul nu trebuie pus în slujba vreunei ideologii, după erupțiile naționalismului emfatic, sperând a rescrie Istoria literaturii, după noul concept de canon (pluriperspectivist, reciclând stiluri istorizate, de dispensă axiologică, cum vor unii), după etalonul est-etic, la altă oră istorică (colapsarea comunismului), folosind un alt filtru politic, s-ar părea că „nefirescul” literaturii „sub comunism” devine „incitant”, ofertant „ca expresivitate” (Negrici 2019 : 683), impunând un unghi nou de abordare în locul celui estetic. Dacă revoluția canonică postdecembrișă a propus, în diagrama axiologică, doar modificări minore, ea întreține, însă, o „psihoză axiologică” prin relativizarea valorilor, slăbind canonul (prin descentrare și multiplicare). Asistăm oare, într-o lume plurală, cu istorii alternative, la moartea canonului? Supremăția divertismentului, devitalizarea spiritului critic, confuzia succes / valoare (topurile literare folosind indicatorii economiei de piață), „actualizarea” unor texte canonice („incompatibile” cu prezentul), rupturile în lanțul canonic etc. nasc întrebări îngrijorătoare privind chiar soarta literaturii.

Discutând despre „eternitatea canonului”, Mihai Zamfir ne reamintează că fiecare literatură își conservă „un nucleu esențial”, aparent imobil, aceluși *fond de bază* (stabil, de relativă fixitate, suportând, totuși, – cu lentoare – varii corijări), făcând din cultură „un pilon național rezistent” (Zamfir 2019 : 4). Și repunând în discuție această frecventă temă, asaltată de numeroși contributori, întocmind cu febrilitate „liste” conjuncturale și provocând – vorba lui Ion Simuț – „turbulențe”. Canonul, oricum, nu este o ficțiune intelectuală, sublinia Mihai Zamfir.

Așa fiind, credem în necesitatea canonului (într-o epocă, vai, confuză axiologic), dar nu și într-o istorie literară „canonică”, obsedată de liste, precum a noastră. Pentru simplul fapt că o istorie a literaturii – avertiza Marian Popa – „nu poate fi doar un panteon”; altfel zis, și „literatura stupidă”, spunea același, poate fi „material muzeal”. Adică am putea avea un *canon istoric* și un altul strict estetic. S-ar cuveni, întâi, să detaliem chestiunea și, mai ales, să (ne) definim termenii. Să însemne canonicitatea intangibilitate, adică mortificare? Să fie canonul un „import fraudulos” sau, mai degrabă, un transfer fraudulos, preluat din sfera religiosului? Oricum, canonul laic nu e închis, poate fi „penetrat” prin lărgirea listei canonice (firește, în aceleași condiții de omologare); încât, inevitabil, asistăm la înmulțirea acestor liste, de uz didactic (presupus diferite). Totuși, unde mai e *stabilitatea canonică*? Canonul, negreșit, e în prefăcere (acumulări, sedimentări, evacuări, negocieri) și suportă verificări succesive. Așa fiind, el este doar reproductiv sau în continuă reînnoire? El se îmbogățește sau e deconstruit, până la distrugerea „dispozitivului canonic”? În fine, în epoca globalizării, involburată de cruciadele socio-politice (feminism, afrocentrism, neoistorism, deconstructivism etc.), purtate în numele unor „reparații istorice”, *canonul național* mai supraviețuiește?

Să nu uităm că autoritatea canonică, gestul canonizator – prin „fixare” – au, totuși, un caracter resimțit ca opresiv și stimulează avântul contestatar. Dar atacul anticanonic ce va să însemne? Distrugerea canonului (cum ar dori numita „Școală a resentimentului”, prin atitudine decanonizatoare) sau doar înlocuirea lui (cu repetate „divorțuri canonice”, impunerea canonului generaționist, altă listă de „supraviețuitori”)? Adică un *alt canon*. Observăm că sub flamura revizuirilor (cerând, imperativ, reșezarea valorilor), gestul canonizator se deschide ambivalent. Canonul, preciza H. Bloom, este un *etalon de vitalitate* (selecționând „oameni reprezentativi”, asigurându-și „nemurirea”) și, în același timp, poate fi *mesagerul Morții*, expediind în neant scriitorii considerați cândva reprezentativi. Cu atât mai riscante sunt profetiile canonice. Canonizarea are nevoie de timp, ar trebui să treacă două generații pentru a spera că nu greșim. Graba unora de a se considera *scriitori canonici*, forțând intrarea în manuale e pe deplin ridicolă. Soarta unui scriitor (în pofida gloriei conjuncturale și a abilităților relaționale) nu se decide în timpul vieții; iar posteritatea e nemiloasă și capricioasă. Febra canonizării (ne)joacă feste, unele nume se vor evapora, cei care vin întocmesc, cu febrilitate, alte liste.

Canonul, oricum, se instituie prin consens. E drept, la noi mentalitatea curentă cere ca un critic de oarecare autoritate să-și scrie propria istorie literară ca un apoteotic „discurs de legitimare”. În afara obișnuitelor cărți, a unor execuții de cafea și a prizei emoționale, lipsesc, regretabil, discuțiile aplicabile. A propus cineva un canon alternativ (ca demonstrație temeinică, nu

fluturând liste încropite „de azi pe mâine”)? În deghizament postmodern, *Istoria manolesciană* se vrea, desigur, *cartea vieții*, adăpostind – s-a observat –, „mai mulți Manolescu”. Ea impresionează, dincolo de recepția foiletonistică, prin forța de absorbție, dar, în mare, se pliază pe ierarhiile consacrate. Vom accepta apoi că orice canon (laic) este o *creație a conștiinței ordonatoare a criticilor*. Autorii canonici, ne prevenea Coleridge, sunt *veșnic vii*, exercită – prin „demitate estetică” – o supra-influență, *postfigurând* (zicea H. Bloom) canonul. Reamintim (alte) câteva adevăruri: canonul e alcătuit din singularități (stânjenitor de puternice) iar intrarea în canon, prin individuație, înseamnă *fixarea* în memoria colectivă. Ceea ce nu presupune și o venerație somnolentă, pietrificată. Astăzi, *publicultura*, prin forță mediatică, penetrând zgomotos piața și falsificând relația valoare / succes tulbură și listele canonice. Ce să mai vorbim despre culturile mici, închise în propriile granițe lingvistice, incapabile să gestioneze acel hult *management al vizibilității*. Or, în absența lui, societatea mediatică te condamnă la inexistență. Să mai adăugăm, sub presiunea globalizării, soarta grea a canonului național, supus din interior deconstrucției. G. Călinescu a impus, descurajant, o viziune (ca narațiune identitară) și a împlinit dezideratul canonic, afirmația tăios M. Mincu. Să înțelegem de aici că alte Istorii literare ar fi „inutile”? Mai ales că epoca istoriilor integrale, „de autor”, a apus. Generaliștii au cam dispărut, izvoști și istoriștii pun în circulație, de regulă, banalități didactice, ies la rampă criticiștii condamnând vehement „efervescența mitologică” și punând la zid teza evoluției organice. Iar ambițioasele Istorii, tratate ca obiect de cult, pot invoca alibiul subiectivității câtă vreme folosesc un operator empiric: „gustul” (departe de a fi infailibil!). Deși nu concepem o Istorie literară în absența unei percepții contextuale (culturală, istorică, politică), inventariind școli, curente, reviste, ideologii etc., deși nu credem că rostul ei ar fi canonizarea, până la urmă, să recunoaștem, o istorie literară instituie / poate institui canonul. Dar poate fi ea un laborator aseptice, apărând purismul estetic?

O altă chestiune stămește, și ea, nedumeriri: canonul contabilizează opere sau scriitori? În bună tradiție postmodernistă, vom răspunde *și-și*. Dilema, însă, rămâne. Dacă acceptăm că fundamentul estetic contează decisiv, canonul ar trebui să includă opere. Niciun scriitor nu produce doar capodopere. Dar aura canonului se răsfrânge asupra autorului în cauză și, pe bună dreptate, vorbim de *scriitori canonici*. Iar în vremurile noastre, trăind în publicultură, ecuația se tulbură, convertind fraudulos succesul comercial în valoare (prestigiu). Se înțelege că astfel de „victorii” (mincinoase) au viață scurtă. Totuși, vierniua literaților e întreținută de o obsesie: „ajustarea” *canonului*. Plus opintirile revizioniste, parcă molcomite acum.

E drept, în anii '80, paradigma literară s-a schimbat. Dar nu îmbrățișăm teza că, între neomodernism și postmodernism, nu ar fi posibilă o continuitate. Ea a funcționat subteran, chiar dacă neomodernismul, fie și „anacronic”, restabilind punțile cu dezvoltarea organică a literaturii, „trăia”, de fapt, parantetic, între două *transplanturi* (realismul socialist, impus, ofilit, respectiv postmodernismul, infiltrat ca mimeză), ambele fiind de *exterioritate*. Iar apartenența la postmodernism nu înseamnă, automat, cauțiune axiologică. Dincolo de etichetologie, contează superioritatea valorică, *motivată estetic*, probată în timp. Ceea ce nu înseamnă că am ignora reziduurile realismului socialist, poezia agitatorică, osanalită, cultivată de manufacturerii Puterii, dezvoltând o adevărată *industrie lirică*, traduceri, *directionate* impunând mode, limbajul esopic, „codat”, complicitatea cenzurii (mai îngăduitoare, uneori), rezistența culturală într-o lume *stabilizată*, „împăcată” cu *mitul situației ireversibile*. Dezinteresul pentru interogarea contextului socio-politic este păgubitor. Așa-zisul *purism* (imposibil!), „penalizând extraesteticul”, este un *abuz canonic major*, nota Paul Cernat. După cum istoriile „extra-estetice”, fără „cemere valorică”, ținând de *faza culturalistă*, reprezintă un anacronism. Or, istoriografia noastră a păcătuit frecvent, pendulând între extreme. Dacă primul realism socialist, prescriptiv, schematic, univoc, mobilizând condeie oportuniste vădea „maximalism ideologic” (cf. Alex Goldiș), ulterior permissivitatea (și ea, fluctuantă) a îngăduit o revalorificare ceva mai relaxată. Deși inseriabilă, înțesată de clișee, literatura de partid se iluziona că imperativele politice, apărute de paznici dogmatici, devin și principii immanente ale literaturii. Că n-a fost așa o dovedește și uriașul cimitir al acelor ani („vesel”, după Alex Ștefănescu), cu elegii retrase, invalidate după impunerea anilor '50, slujind canonul proletcultist, cu „năpârli” ideologice, pe fundalul schizoidiei la care obliga regimul. Eliberată de presiunea ideologicului, literatura va cunoaște un alt regim scriptic, dar și un alt tip de receptare.

Misiunea criticii este, însă, „corectare și patrimonială”. Insuși canonul, cu critici-moașe în juru-i, cere o *sedimentare polifonă* (cf. N. Sălucudeanu), angajând voci autorizate, nu dispeceri voluntari care împart indulgențe și sancțiuni. Adevărat, „traficul între epoci”, anunța Gh. Grigurcu, tulbură oglinzile recepției. Ar trebui să refuzăm prostemarea, inerția gustului etc., chiar dacă „blocajul conservator”, până la un punct, se impune *natural*. Retorica revizuirilor a derapat, din păcate, prin eruptiva „decompensare etică”, prelungind confuzia axiologică. În fond, dacă istoria literară precede la reconstituirea climatului, ea angajează un efort lucid de a scruta trecutul convulsional. Purismul estetic e greu de aflat iar „misterul axiologic” rămâne o taină impenetrabilă. Respingând indignarea selectivă ori pasiunile retrospective, vom înțelege că istoria, cum spunea Jean Sèveilla, nu este sclava actualității. Și nu anticomunismul visceral (la modă), frenezia interpretativă, „subiectivizând” Istoria, prin rescriere, manipulare, distorsiune controlată (cf. Ștefan Borbély) ar fi calea de urmat, sacrificând *complexitatea* (cu valul de deformări, ajustări, ocultări) în „laminorul” corectitudinii politice.

Putem accepta că dogma autonomiei estetice (autonomismului) a fost o strategie conjuncturală, într-un context specific, sub bruija ideologică. Că a funcționat ca „exorcizare”, salvând, cu fler impresionist, apartenența la modernitate. Că cenzura și autocenzura (văzută, de I. Negoșescu, drept „compromis mental”) au traumatizat lumea scriitoricească, fetișizând (izolând) esteticul, impunând coduri de lectură, compromisuri, alinieri, alterări. De unde și pofta excomunicărilor în cruciada revizuirilor, pe fundament eticist, urmând directiva est-etică. Oricum, opera, supraviețuind, „se rupe” de creator; iar critica trans-estetică are un fundament estetic. Nimeni, credem, nu contestă *igiena reevaluarilor*. Dar orice discuție începe de la *nivelul estetic* și obligă la lectură, cu posibile resuscitări în „dialogurile cu morții”, vorba lui I. Negoșescu.

Adrian Dinu RACHIERU

VOCI PE MAPAMOND. YOON DONG-JOO

Yoon Dong-Joo s-a născut la 30 decembrie 1917, în satul Myong-dong Chon, situat în nordul Manciuriei, și provenea dintr-o familie de coreeni care s-a remarcat prin patriotism puternic și gândire progresistă. Familia din partea tatălui se mutase în nordul Manciuriei pe vremea generației străbunicului său, iar unul dintre unchiul lui, pe linie maternă, era educator respectat, care a înființat o școală pentru copiii sezidenților coreeni din Manciuria. În această școală a urmat Yoon Dong-Joo cursurile primare. Tot aici a învățat limba coreeană și istoria, pe lângă alte materii, descoperindu-i-se puternicul simț al identității și patriotismul național. Interesul și talentul pentru scris s-au manifestat la începutul adolescenței. Pe la vârsta de doisprezece ani a început să-și publice creațiile, și versurile pentru copii în revista „New Myong-dong”⁽¹⁾ cu ajutorul prietenului din copilărie, care era și vărul său, Song Mong-Kyu.⁽²⁾

Yoon era un cititor avid și avea o bibliotecă vastă care însuma aproape 800 de volume pe vremea când era la Yon-Hee. Îi citea pe poeții Chong Ji-Yong, Kim Yong-Nang, Lee Sang, So Chong-Joo, și era mare iubitor al operelor scriitorilor europeni: Kierkegaard, Dostoievski, Valéry, Gide, Baudelaire, Jammes, Rilke și Cocteau.

Un aspect important legat de studiile făcute la Yon-Hee College a fost experiența pe care a acumulat-o în diferite internate din Seoul. Prietenul lui apropiat, care îi era și văr, Song Mong-Kyu, fusese suspectat de activitate desfășurată în favoarea mișcării de rezistență, iar Yoon era și el bănuțit, fiind sub supraveghere, din cauza înfrățirii cu intelectualii coreeni care erau angajați în mișcările de rezistență. Era nevoit să se mute de la un internat la altul pentru a scăpa de hărțuiala poliției japoneze. În 1941, ca gest de absolvire a colegiului, Yoon a alcătuit o culegere formată din 19 poeme, intitulată „Cerule, Vântul, Stelele și Poemele”. Intenția lui era să publice 77 de exemplare pentru a le dăruii prietenilor și rudelor. Proiectul, însă, a fost amânat când Lee Yang-Ha, profesorul lui, demn de încredere, l-a sfătuit să aștepte un moment mai potrivit deoarece era posibil ca unele poeme să nu treacă de cenzura autorităților japoneze. Yoon Dong-Joo a realizat atunci trei exemplare scrise de mână: unul era pentru profesorul Lee Yang-Ha, unul pentru cel mai bun prieten și coleg de cameră, Chong Byong-Wook, al cărui exemplar există și astăzi, și încă unul pentru el. Aceste poeme nu au văzut lumina tiparului în timpul vieții lui Yoon. După încheierea studiilor la colegiu, Yoon s-a întors în Manciuria și a petrecut vara acolo. Deși era intelectual și absolvent cu diplomă, considerat cetățean aparținând lumii bune, el a acceptat să predea copiilor în școlile arondate bisericilor și să-și ajute familia la muncile gospodăriei. Îi plăcea să citească și să colecționeze cărți scrise în coreeană, deoarece credea că stăpînirea colonialiștilor japonezi va scoate până la urmă cu totul din uz limba coreeană. Avea o ținută îngrijită și maniere de om modest. În martie 1942, el a plecat în Japonia și s-a înscris la Rikkyo University din Tokyo pentru a studia Literatura Engleză. În același timp, vărul și prietenul său, Song, Mong-kyu s-a înscris la Universitatea din Kyoto, Secția Istoria Apusului. În vara aceea, el s-a întors în Manciuria să-și petreacă vacanța de vară acolo, dar s-a întors în Japonia și s-a transferat la Toshiha University din Kyoto. În 1943, toți studenții care nu au acceptat efectuarea stagiului militar au fost recrutați. Chiar atunci când Yoon aștepta să părăsească Japonia pentru a pleca acasă în perioada verii, a fost arestat, pe 14 iulie 1943. Cel mai bun prieten al său, vărul Song Mong-Kyu, student la Kyoto University, a fost și el arestat în același timp. Ei au fost acuzați de „participare la mișcarea de rezistență, au fost închiși în sediul poliției Shimogama din Kyoto. Toate manuscrisele lui Yoon din perioada șederii în Japonia i-au fost confiscate de către poliție și a fost obligat să le traducă în japoneză, în întregime, pe cât posibil. El a fost urmărit și condamnat de crimă prin participarea la „mișcarea de independență” din 31 martie, 1944 și executat de două ani când a murit la 16 februarie, 1945, într-o închisoare din Fukuoka. S-a întimplat cu șase luni înainte de obținerea independența Coreei de sub stăpînirea Japoniei, în august, 1945. Împrejurările morții lui dau de înțeles că s-ar fi produs ca urmare a experimentului chimic, aplicat prizonierilor. Vărul și prietenul lui de suflet, Song Mong-Kyu, care și el era deținut, a murit tot în închisoare, la o lună de la moartea lui Yoon.⁽³⁾

Yoon a trăit toată viața în Coreea sub stăpînire japoneză. Locul nașterii și, respectiv, al morții lui, reprezintă gradul de dislocare pe care l-a trăit în timpul scurtei sale vieți. S-a născut ca fiu mai mare al unei familii exilate în dezolanta Manciurie și a murit prizonier al conștiinței într-o țară străină, stăpînitoare. În ciuda condițiilor sociale și politice cu care se confrunța zi de zi, sau, poate, din cauza lor, a scris el poeme de o uimitoare frumusețe și putere. Geniul lui poetic a fost înzestrat cu un profund sens al veridicității și sincerității. Poemele lui sunt ca nestematele supuse botezului focului. Construite direct și simplu, poemele sale sunt lipsite de simbolism și metafore. În schimb, ele sunt profunde ca sens și evocă prin imagini calmul, gingășia, și singurătatea înduioșătoare. Corpusul de lucrări care ne-a fost lăsat nu este voluminos: cuprinde 97 de poeme, inclusiv poemele pentru copii, și patru eseuri. Cu toate acestea, poemele lui rămân cele mai îndrăgite printre cititorii coreeni contemporani și Yoon este unul dintre cei mai studiați poeți în Coreea zilelor noastre. Poemele lui Yoon vorbesc despre dragoste și compasiune. Dragostea pentru „toate lucrurile care pier” (*Cuvînt înainte*) și, prin urmare, dragostea pentru toate lucrurile care sunt vii, compasiunea pentru „copiii (care) nu știu pe al cui pămînt se află” (*Locul însorit*), „băieții cerșetori” străbătînd trecătoarea unui munte (*Dealul lui Turgheniev*), vînzătoarele (*Piața*), „oamenii îmbrăcați în alb” cu talii subțiri (*Un biet popor*). Acest sens al compasiunii îl include și pe el (*Autoportret*). Unele poeme abordează introspecția, cercetînd conștiința autorului și ființa lăuntrică a acestuia. Un aspect al acestei introspecții vizează „rușinea” (*Confesiuni*). Este rușinea experimentată de către o persoană care a pierdut suveranitatea țării sale în fața unei puteri străine. Un gen ușor diferit de rușine apare în legătură cu păcatul originar. (*O altă dimineață la început*). Criticii susțin adesea că sursa rușinii lui constă în neputința de a se angaja activ în misiunea de salvare a țării de jugul înrobirii. Un alt mod de înțelegere deplină a cuvîntului „rușinare” ar putea fi „umilire”, într-un sens mult mai adînc.

Pe vremea când termina colegiul, se pare că reușise să se împace cu condiția în care se afla, recunoscînd, poate, că nu exista o altă cale decît „să merg pe drumul care mi-a fost hărăzit.” (*Cuvînt înainte*). Ultimul său poem, care se știe că a fost scris în timp ce era în Japonia, *Poem sub inspirație*, tradus și *Poem scris cu ușurință*, vorbește despre Japonia ca pămînt străin. În timp ce coreenilor li se cerea supunere față de împăratul Japoniei, în calitate lor de supuși loiali, sentimentul unei asemenea alienări și simțul identității pe care îl avea erau suficiente dovezi de trădare și subversiune. Nu este de mirare că avea să fie pus sub supraveghere permanentă de către poliția japoneză care devenea tot mai paranoică în perioada când Japonia a început războiul în Pacific. Totuși, poemele sale cîntă speranța și dorul: dorul după sinele pierdut și națiune, dorul după mamă și patrie, dorul de libertatea și eternitatea care vor transcende condițiile în care el avea să trăiască. Titlul acestei culegeri de versuri, anume ales, *Cerule, vîntul, stelele și poemele*, demonstrează cît de mult tînjea el după locul libertății (cerul), forțele vieții ca vîntul, visele alese, culegeri, și speranțele înalte strălucind la fel ca stelele pe cerul întunecat. Și el a alăturat poemele unor astfel de elemente eterne, libere, vaste. Și spera în ziua aceea cînd avea să fie „vesel și să se țină de mînă (cu prietenii) într-o bună dimineață (*Stradă fluidă*). Este trist, însă, deoarece Yoon Dong-Joo nu a mai prins dimineața cea fericită, și nici nu și-a văzut poemele adunate și publicate într-un volum, dincolo de popularitatea și admirația de care se bucură acestea. El, însă, a anticipat: „...cînd iarna trece și primăvara vine și la steaua mea, / pe deal, unde numele îmi este îngropat, / iarba, ca verdele peste morminte crescînd, / înaltă va fi, deasă și mîndră.” (*Într-o noapte număr stelele*), 5 Noiembrie, 1941. La mai bine de jumătate de secol de la plecarea lui dintre noi, poemele lui Yoon Dong-Joo își găsesc o rezonanță din ce în ce mai mare în inimile semenilor coreeni care îl omagiază cu afecțiune și mîndrie.

Traducerea poemelor a presupus sacrificarea într-o mare măsură a frumuseții deosebite a limbii, lucru care mă îndurerează profund. Totuși, o limbă atît de expresivă, cu un simț unic al ritmului, așa cum este limba coreeană, nu cedează ușor în fața traducerii, mai ales atunci cînd este vorba despre o limbă atît de diferită, cum este limba engleză. Sincere scuze tuturor cititorilor.

Kim Kyung-Nyun, iunie, 2000⁽⁴⁾

⁽¹⁾ Myung-Dong, numele orașului din Manciuria, unde s-a născut Yoon Dong-Joo. Este și numele școlii primare pe care unchiul său a înființat-o pentru educarea copiilor coreeni din Manciuria. Era o școală recunoscută pentru promovarea patriotismului, păstrarea identității naționale coreene și dorința arzătoare de a se elibera de cîrmuirea japoneză.

⁽²⁾ Cînd tatăl lui Yoon Dong și unchiul acestuia au plecat la Fukuoka să-i ridice trupul, ei l-au vizitat pe Song Mong-Kyu. Song Mong-Kyu a fost citat deoarece a afirmat că primea injecții zilnic, acest lucru făcînd parte dintr-un proiect de cercetare special derulat sub auspiciile Universității din Kyushu. El s-a plîns că slăbea, nu avea poftă de mîncare și simțea o stare permanentă de oboseală extremă.

⁽³⁾ Omura Matsuo. Report privind materialul istoric despre Yoon Dong-Joo.

Yoon Dong-joo Yeon-koo (Studii despre Yoon Dong-joo) pp.513-530. Mun-hak Sa-sang Sa, Seoul, 1995.

⁽⁴⁾ Kim Dong-gill. Si-in-eui Sarang (Dragostea poetului). Hyun-dai Soo-pil Jip (Eseuri coreene moderne). 1973

POEM SUB INSPIRAȚIE

Ploaia nopții șoptește dincolo de fereastra odăii mele cu șase covorașe, într-o țară străină.

Tristă este vocația poetului, știu: ar trebui să scriu o altă poezie?

Primind plicul de acasă, cu miros de sudoare și dragoste,

Vîr caietul sub braț, și plec la cursul bătrînului profesor.

Privind în urmă, vîd că mi-am pierdut prietenii din copilărie: Unu, doi deodată – pînă la ultimul.

Ce speram oare, și de ce mă duc la fund, pur și simplu, singur?

Viața e grea:

destul de rău cînd un poem vine atît de ușor.

Odaia mea cu șase covorașe, într-o țară străină: ploaia nopții șoptește dincolo de fereastră.

Aprind lampa și gonesc puțin întunericul, aștept dimineața din ultimele clipe ale mele,

și ea vine ca o nouă eră. Întinzînd o mînă mică spre mine, îmi dau prima strîngere de mînă, cu lacrimi și condoleanțe. 3 iunie, 1942

TINEREȚE

Pe alocuri, toamna, ca frunzele răsucite, picură trist. Primăvara este în locurile în care lipsesc frunzele și cerul se ivește deasupra crengilor. Dacă privești adînc cerul, sprîncenele tale se vor albăstri. Dacă îți freci obrăjii calzi, palmele îți vor

fi albastre. Îmi privesc palmele din nou. Un rîu limpede curge de-a lungul liniilor din palmă: un rîu limpede curge, și vîd în apă un chip îndrăgostit și trist – chipul frumos a lui Soon! Închid ochii și visez. Rîul limpede tot curge, și eu încă vîd chipul îndrăgostit și trist – chipul frumos al lui Soon!

1939

ÎNTR-O NOAPTE NUMĂR STELELE

Cerul prin care trec anotimpurile e plin de toamnă.

*

Mă simt de parcă n-ar fi mare lucru să număr alene stelele în plină toamnă.

Copleșit sunt de neputință să număr stelele scrijelite în adîncul inimii una și două deodată: prea devreme vine dimineața,

Lucian PERȚA

Pa-
ro-
dii

SIMONA-GRAZIA DIMA

ÎN DUNGĂ

În cercurile literare simțeam o vagă apreciere încă de atunci, de la 7 ani și jumătate, cînd am înțeles că toate cuvintele pot avea *miere** la ceas de *noapte*. Bineînțeles dacă știi să le mîngâi și ele se lasă mîngăiate. Era ușor să faci asta dacă reușeai să le afli tîlcul, să pătrunzi pe cît se poate în *interiorul lucrurilor* lor fără să ai nevoie ca *diminețile gândului* imediat să ți le prezinte într-o altă lumină, cu neputință de anticipat, dar, cîcă, cea adevărată și deplină. Am fost convinsă că o călătorie printre ele spre poezie, e ca o *călătorie în petalele unui trandafir*, dar acum condițiile au devenit foarte grele, nu se mai lasă mîngăiate și nici nu mă mir. Acum, pentru ca o poezie publicabilă să ajungă, trebuie ca toate cuvintele să fie bătute pe dungă!

*Cuvintele scrise cu italice reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale poetei

pînă mîine rămîne noaptea. și tineretea e încă în mine.

Pentru o stea, o amintire;
pentru o stea, iubire;
pentru o stea, singurătate;
pentru o stea, dor;
pentru o stea, un poem;
Pentru o stea, Mamă. Mamă.

Mamă, încerc să dau nume fiecărei stele:
numele colegilor de bancă din clasele primare;
numele unor fete străine: Pae, Kyung, și Ok;
numele tinerelor, deja mame;
numele bieților vecini, numele porumbelului, al cățelușului,
iepurelui, catîrului, al căprioarei;
și numele poezilor: Francis Jammes și Rainer Maria Rilke.
Toate sunt atît de departe,
înfinit de departe, ca stelele.

Mamă,
ești departe, în nordul Manciuriei.

Cu dorul în suflet,
mi-am scris numele
pe deal acolo unde a căzut lumina din stea
și apoi l-a înghițit pămîntul.

Insectele în noapte zumzâind,
numele meu rușinos ar putea să îl jelească.

Și iarna trece, și primăvara vine și la steaua mea,
pe deal, unde numele îmi este îngropat,
iarba, ca verdele peste morminte crescînd,
înaltă va fi, deasă și mîndră.

5 noiembrie, 1941

Notă

Versiunea engleză, după care s-a făcut traducerea în limba română a poemelor de mai sus, poartă semnătura soților T. Kyung-Nyun K. Richards și Steffen Richards, care au tradus integral, din coreeană în engleză, volumul *Cerule, vîntul, stelele și poemele*, prefațat de T. Kyung-Nyun K. Richards.

Prezentare și traduceri:

Olimpia IACOB

Senectutea cuprinzând unele elemente ale vârstelor anterioare, aidoma unor eşantioane ori pur și simplu reclame ale unor mărfuri care n-au mai apărut pe piață niciodată.

x

Senectute. Regenerat prin ceea ce uiți.

x

Autentica inteligență e mai curând o continuă navigație decât ancorarea într-un port al formulelor *ne varietur*. Un voiaj nescutit de riscuri.

x

Scriptor. Strigătul său cum o șoptă, vocea sa curentă e inaudibilă.

x

„Inteligența nu poate pătrunde în nici un chip misterul, dar ea, și numai ea singură, poate da seamă de adecvarea cuvintelor care îl exprimă. În această funcțiune, ea trebuie să fie mai ascuțită, mai pătrunzătoare, mai precisă mai riguroasă și mai exigentă decât în oricare alta” (Simone Weil).

x

Scriptor. Poezia nu e sistematica exploatare a aurului, ci o operație primară precum căutarea filonului aurifer printre straturi de pământ, astfel cum procedau americanii secolului al XIX-lea. Un temerar idealism pragmatic.

x

Hedonismul unui text („ființă de hârtie”), deosebit de hedonismul posibil al autorului său.

x

Luciditatea simbolică a unui obiect ascuțit.

x

A.E., la un pahar: „A te citi pe tine e ca și cum ai citi în stele, nu-i așa, colega?”.

x

A.E.: „Mai deranjantă decât o contestare fățișă e o laudă pe care o simți silnică, aidoma strădaniei de-a ridica o greutate ce poate depăși forța musculară a emitentului său”.

x

„Dumnezeu nu are altă voce decât tăcerea, nu are altă dovadă decât absența de dovezi. Numai falșii zei se dovedesc, se demonstrează. Sau mai curând singura dovadă acceptabilă a existenței lui Dumnezeu este coincidența dintre imposibilitatea dovezii și universalitatea dorinței. Spiritul este tot atât de incapabil să-l sesizeze pe cât de incapabil este sufletul să renunțe la a mai striga către el. Cel mai bun răspuns al lui Dumnezeu stă în persistența acestui apel care nu are niciodată răspuns. Dumnezeu aude totul și pentru că aude totul, nu răspunde niciodată” (Gustave Thibon).

x

Ratarea: o renegare involuntară a ființei.

x

Senectute. Te afli pe un nou Titanic în pragul naufragiului, iritat de faptul că ți-a căzut un nasture de la haină.

x

Între imaginar și real. Lucruri teribile care nu există, lucruri încă mai teribile care există parțial.

x

Se uită în repetate rânduri la ceas. Nu așteaptă pe nimeni. Se așteaptă pe sine însuși.

x

Momente în care invizibilul ecranează vizibilul.

x

„Cum nici o parte din acest univers, nici o viață de om și nici o parte din această viață nu poate avea însemnătate proprie de sine stătătoare, nu poate exista nici un «rău» (*malum*), există numai «lucruri bune» (*bonum*) în ordinea lor cuvenită, care pot doar să pară rele din perspectiva efemeră a individului (*singulum*). Această trăsătură, de a fi bune, nu se naște din lucrurile particulare înseși, ci universul o revărsă asupra lor: «în acest univers până și ceea ce este numit „răul” e bine-ordonat și așezat la locul lui și astfel ne recomandă cu atât mai apăsător lucrurile bune, pentru ca ele să ne placă tot mai mult și să fie și mai demne de slavă atunci când sunt comparate cu lucrurile rele» (Sfântul Augustin).” (Hannah Arendt).

x

A.E.: „Scuză-mă, dar nu pot avea încredere într-un autor care n-a nutrit față de un predecesor sau de mai mulți un simțământ de admirație. Nu cred în generația spontanee, ingrată a literaților”.

x

Introspecție. Lucruri reci care însă la atingere îți ard degetele, de parcă ar fi foarte fierbinți.

x

După o așteptare care îți poate părea fără capăt, chiar dacă isprăvită cu bine, te simți aidoma unui învingător într-o luptă, grav rănit.

x

„Dulceața mierii nu te consolează de înțepătura albinei” (proverb francez).

x

„Tolstoi: semnificația (însemnătatea) unui obiect constă în calitatea lui de a fi înțeles de către toți. – Acest lucru este adevărat și fals. Ceea ce face obiectul greu de înțeles – când el este semnificativ, important – nu este faptul că pentru înțelegerea lui ar fi necesară vreo instrucție specială despre lucruri abstruse, ci opoziția dintre înțelegerea obiectului și ceea ce *vor* să vadă cei mai mulți dintre oameni. Prin aceasta, tocmai lucrurile care ne stau cel mai la îndemână pot să fie înțelese cel mai greu. Trebuie învinsă nu o dificultate a intelectului, ci a voinței” (Wittgenstein).

x

Lacrimi estivale, lacrimi autumnale, conform ploilor fiecărui anotimp.

x

Scriptor. Satisfacția sa introspectivă, emoția de-a fi ceea ce ar putea fi realmente.

x

„Cercetările legate de creier au dovedit că atacul cerebral poate avea, uneori, urmări pozitive. Există cazuri de pacienți care în urma acestuia s-au vindecat de dependența de tutun, alcool și droguri. Neurologii americani cercetează procesul acestor modificări pentru a-l putea folosi, țintit, ca mijloc de vindecare a alcoolismului și fumatului” (*Asul verde*, 2023).

x

Scriptor. Consumându-se pe sine însuși conform unui orar cotidian, asemenea unui aliment.

x

„Ordinea constituie cea mai veche preocupare a filosofiei politice și, în cazul în care comparația *polisului* cu un organism este plauzibilă, atunci devine posibilă compararea dezordinii civice cu o boală. Formulările clasice potrivit cărora dezordinea politică este comparată cu

„Senectutea cum o haină”

o boală - de la Platon până la, să spunem, Hobbes – implică ideea medicală (și politică) clasică a echilibrului. Boala provine din lipsa de echilibru, de stabilitate. (...) Societatea, prin definiție, nu se îmbolnăvește niciodată de o maladie fatală. Când Machiavelli întrebuițează o metaforă a bolii, pleacă de la ideea că boala este vindecabilă. Tuberculoza, scria el, în stadiile inițiale este ușor de vindecat, dar dificil de înțeles; însă, dacă nu a fost descoperită la vreme și nu a fost tratată în baza unor principii solide, devine ușor de înțeles și dificil de tratat. Același lucru se petrece la nivelul politicilor de stat, unde anticiparea este făcută de indivizi talentați” (Susan Sontag).

x

Poet care trăiește într-o fantasmagorie atât de stângaci dureroasă a grandorii sale ticluite, încât aceasta devine mai demnă de atenție decât versurile pe care le-a produs.

x

Senectute. O incapacitate ce se transmută, straniu, într-o speranță gratuită în măsură a te remonta prin chiar gratuitatea sa. Se află chiar în preajma ta atâtea cărți demne de interes pe care însă nu le vei mai putea citi niciodată...

x

„Se spune că busuiocul semănat de Dragobete are puteri magice. Nu se sacrifică și nu se cumpără animale de Dragobete. Pentru a nu-ți atrage furia lui Dragobete, nu ai voie să carpești, coși, speli sau să calci nimic de ziua lui, pe 24 februarie. Dacă vezi o pereche de păsări, vei fi iubită mereu. În popor se mai spune că, în această zi, tinerii trebuie să bea ceai din crenguțe de vișin și să mănânce turte cu semințe de cânepă, ca să aibă parte de dragoste în timpul anului” (*Click*, 2023).

x

Adularea are, în orice caz, un efect cert. Asupra practicanților săi se așterne umbra apăsătoare a celui adulat. O umbră indelebilă.

x

Senectute. Clipe care se lasă așteptate ori te aștepti doar pe tine însuși cel intemporal?

x

Durerea în expresie precum într-un adăpost de nădejde.

x

„Femeia și căsătoria în secolul al XII-lea. Acest secol cunoaște cu adevărat un puternic curent antimatrimonial. Tocmai în momentul când femeia se emancipează, când nu mai e considerată ca o proprietate

a bărbatului sau ca o mașină de făcut copii, când nimeni nu se mai întreabă dacă ea are și suflet – suntem doar în veacul în care cultul marial ia un avânt viu în Occident – , căsătoria devine obiectul unei totale discreditări – atât în cercurile nobilimii (pentru care amorul curtenesc, trupesc sau platonice, nu poate exista decât în afara căsniciei, Tristan și Isolda, Lancelot și Guinevere fiind întru chipările sale), cât și în mediul școlar, unde ia naștere o întreagă teorie a iubirii conforme firii umane, cea pe care o vom regăsi în secolul următor cu *Romanul trandafirului* al lui Jean de Meung” (Jacques Le Goff).

x

Ai optat pentru margine pentru că de aici centrul e mai vizibil decât din propriul său spațiu.

x

Senectute. Asociere echitabilă. Spațiul începe a te oprima în diviziunile sale, aidoma timpului. Ambele îndemnându-te să le părăsești.

x

La un local, din spusele cuiva care se declară „liber cugetător”: „În genere persoanele cunoscute ale lumii noastre dispar rând pe rând, cu pauze, ca și cum locurile de dincolo n-ar fi foarte multe, necesitând o economie în distribuirea lor”.

x

Scriptor. Scrisul în sine indică o insuficiență sacrificială a vieții. Trăirea plenară, debordantă îl inhibă. În raport cu textul, plenitudinea vitală se prezintă de regulă doar ca o virtualitate.

x

„Logica obscură a ambițiosului, care sacrifică instinctiv plăcerile prezentului pentru a dobândi reputația durabilă a unei dezinteresări totale, este la fel de utilă satisfacerilor viitoare ale pasiunii sale pe cât îi sunt de funeste satisfacerile trecătoare ale buneistării și ale vanității” (Proust).

x

Misterul inclusiv al micilor animale din preajmă, al obiectelor, al văzduhului, al luminii și al întunericului. Începutul și finalul vieții, favorabile percepției acestuia.

x

„Politețea este o negare condiționată și sistematică a egoismului” (Schopenhauer). Oare?

x

A.E.: „Vicii ilustrând turpitudinea și atât, vicii care pot avea o anume candoare. De pildă jocurile de noroc”.

x

„Pare o glumă, dar e poveste cât se poate de reală! Cu recenzii aproape perfecte pe Google, 4,9 stele din cinci, Gacek, o pisică maidaneză, obeză, în culorile alb-negru, a devenit cea mai apreciată atracție turistică din orașul polonez Szczecin, Castelul Ducelui Pomeranian și Parcul Kasprowicza sunt două dintre cele mai populare atracții turistice ale sale, dar când vine vorba de recenzii online, ele pălesc în comparație cu cea mai bine cotată atracție a orașului, felina în cauză, devenită faimoasă în 2020. Oamenii vin în oraș special pentru a o vedea. Numele său înseamnă în limba poloneză «liliac cu urechi lungi»” (*Click*, 2023).

x

Senectute. Viața se fărâmițează și nu dispui măcar de puterea de a-i aduna fragmentele într-o consolatoare grămăjoară, lângă recipientul Neantului.

x

Senectutea uneori cum o haină pe care o încerci mai în glumă mai în serios, neștiind dacă îți va sta „bine”.

x

„Într-o dugheană cu mâncare gătită din Piața Amzei, conviețuiau frumos tăvițe cu gulaș unguresc, tochitură românească, salată *à la russe*, creier franțuzesc, șnițel vienez, *tzatziki* și sarmale turcești *dolmas*. O armonioasă globalizare gurmandă” (*Click*, 2023).

x

Scriptor. E preferabil să fii prezent într-o mulțime aprobatoare sau mulțimea să fie prezentă în tine?

x

„Nu trăim sentimente care ne transformă, ci sentimente care ne sugerează ideea de transformare. De pildă, iubirea nu ne purifică de egoism, dar ne face să-l simțim și naște în noi ideea unei patrii îndepărtate, unde acest egoism nu și-ar mai găsi locul” (Camus).

x

Factorul estetic precum un alcool tare pe care-l consumă sensibilitatea.

x

Complexul de cedare pe care ți-l dă timpul frumos. După toate cele pățite, te simți inutil în fața acestei armonii limitrofe cu transcendența. De ce abia acum? E prea târziu în mica ta lume.